

การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

พระครูวิจิตรศีลาจาร

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

พระครูวิจิตรศีลาจาร

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE

PHRAKRUWICHITSILACHAN

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2024

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDISHT UNIVERSITY)

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในจังหวัดสงขลา**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช	:	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลักร่วม	:	**พระครูปลัด อธิษฐ์ สุวฑฺโฒ, ดร.**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....
(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ, ผศ.)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ เผือกคง)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....
(พระครูปลัด อธิษฐ์ สุวฑฺโฒ, ดร.)

กรรมการ .....
(พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.)

กรรมการ .....
(ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	The Empowerment of Reconciliation for Lifting up Development of "Wat Pracha Rath Project" in Songkhla Province
Student's Name	:	Phrakruwichitsilachan, Dr.
Degree Sought	:	Doctor of Political Science
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew
Co-Advisor	:	Phrakhrupalad Athit Suvaddho, Dr.

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor of Political Science.

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri, Asst. Prof.)

Dissertation Committee :
Chairman .....
(Assoc. Prof. Dr. Chaiwat Phuakkhong)

Member (Advisor) .....
(Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew)

Member (Co-Advisor) .....
(Phrakhrupalad Athit Suvaddho, Dr.)

Member .....
(Phramaha Ekkawin Piyaweero, Dr.)

Member .....
(Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูวิจิตรศีลาจาร**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช	:	**2567**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**พระครูปลัดอธิษฐ์ สุวฑฺโฒ, ดร.**

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา และ 3) เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า :

1. สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ มีการระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข หนึ่งโครงการภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่สงบร่มเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามาวัดมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด

2. ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา คือ 1) การนำหลัก 5 ส. มาใช้ ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง 2) การนำหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่ เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนา มีด้วยกัน 7 ประการ (1) อาวาสสัปปายะ (2) โคจรสัปปายะ (3) ภัสสสัปปายะ (4) ปุคลลสัปปายะ (5) โภชนสัปปายะ (6) อุตุสัปปายะ และ (7) อิริยาปถสัปปายะ มาเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อ

ยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้เป็นอย่างดี และ 3) ควรปฏิบัติตามแนวพันธกิจ 3 ประการ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 4) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และประชาชนกับภาครัฐเป็นฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน

3. การนำเสนอการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า PMI Model ประกอบด้วย **P (Principle)** คือ หลักการมีการนำ 3 พันธกิจสู่วัดสวยด้วยความสุขมาใช้ในการดำเนินการพัฒนา **M (Method)** คือ วิธีการการนำเครื่องมือ 5 เครื่องมือ 5 ส., 7 แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ และ 9 แนวปฏิบัติการพัฒนาพท้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข **I (Ideology)** คือ อุดมการณ์ ความมุ่งหมายในการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

คำสำคัญ : วัด, ประชา, รัฐ, สัปปายะ, 5 ส., ปรองดอง, สมานฉันท์

Abstract

Dissertation Topic	**:**	**The Empowerment of Reconciliation for Lifting Up Development of "Wat Pracha Rath Project" in Songkhla Province.**
Student's Name	**:**	**Phrakruwichitsilachan**
Degree Sought	**:**	**Doctor of Political Science**
Anno Domini	**:**	**2024**
Advisor	**:**	**Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew**
Co – Advisor	**:**	**Phrakhrupalad Athit Suvaddho, Dr.**

The objectives of this research were as follows : 1) To analyze the conditions for promoting reconciliation. According to the development of Wat Pracha Rath in Songkhla Province 2) to analyze factors that promote harmony and harmony according to the development of Wat Pracha Rath in Songkhla Province and 3) to create knowledge about the model for strengthening reconciliation. According to the development of Wat Pracha Rath in Songkhla Province This research is qualitative research by collecting document data. In-depth interviews with 25 person and a group discussion stage. From 10 experts and experts/person. Research tools include interviews and data analysis using descriptive methods.

The findings were as follows :

1. General conditions of the model for promoting reconciliation To enhance the development of Wat Pracharat in Songkhla Province. It is an idea from the Wat Pracha Rath Sangsuk project, one project under the Buddhist reform plan for public utilities. The goal is for the temple to have physical development. There is an environment that is conducive to promoting good health. It is a peaceful place and a center for community learning. Therefore, it is necessary to develop and upgrade the temple to be the center of the community. The main principles are 1) Developing the temple to be a clean, neat, and pleasant place in order to attract more people to come to the temple. 2) Governing religious persons residing within the temple to live in order and peace, with education and Dhamma studies. Serious discipline and strictly follow the Dhamma and discipline In order to create faith in the people and 3) activities that are beneficial to the people must be organized. and create cooperation between the state, people, and temples.

2. Factors that promote harmony To raise the level of development of Wat Pracha Rath in Songkhla Province, namely 1) applying the 5 S principles, which include

cleaning, convenience, cleanliness, and creating habits. To develop Thai society towards sustainability, with temples being the center of transmission to the general public. and to create a mechanism for changing the culture to have discipline and be able to drive on your own. 2) Applying the 7 principles of Sappaya to the development of temples and communities. In Buddhism, it means comfortable things or conducive conditions that support one's well-being. and to develop a life that There are 7 types of support for meditation: (1) Avasasappaya (2) Kocharasappaya (3) Passasappaya (4) Pugallasappaya (5) Food Sappaya (6) Utusappaya and (7) Iriyapatha sappaya. It is a factor that strengthens harmony in order to raise the level of development of Wat Pracharath and 3) should follow the 3 mission guidelines of the Wat Pracharath Sang Suk project, consisting of 1) development of physical space of the temple and community to be clean, shady, beautiful, and a place to spend time. 2) Developing the social and learning space of the temple and community using Buddhist cultural methods. 4) Developing the mental and intellectual space of the temple and community according to Buddhist principles. religion with the temple as the center and the people and the government are a party to help each other.

3. Presentation on strengthening reconciliation To enhance the development of Wat Pracha Rath Project in Songkhla Province. Through a model called the PMI Model consisting of P = Principle, M = Method, I = Ideology.

Keywords: Temple, Pracha, State, Sappaya, 5 S., Harmonize, Unanimity

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และขอกราบขอบพระคุณผู้ประสิทธิประสาทวิชาทุกท่าน ที่มีความเมตตากรุณาให้ความรู้ ความเข้าใจตลอดจนคำปรึกษาต่าง ๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ในการวิจัย และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม พระครูปลัดอธิษฐ์ สุวฑฺโฒ (สุขพานิช), ดร. ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ อีกทั้ง ได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบคุณ คณะผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๆ ท่าน ในฐานะที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย ให้สัมภาษณ์ และเสวนากลุ่ม และได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง ในการจัดทำเครื่องมือวิจัย และการจัดทำดุษฎีนิพนธ์ ขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยและเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ทุกท่านที่กรุณาให้การช่วยเหลือแนะนำในด้านการค้นคว้าข้อมูลงานวิจัย

ขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์ หลักสูตรรัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาปริญญาเอกสาขาวิชารัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจและให้คำปรึกษาต่าง ๆ ในการทำวิจัยอย่างสม่ำเสมอ

ขออนุโมทนาขอบคุณพระเถรานุเถระทุก ๆ ท่าน และผู้เข้าให้คำสัมภาษณ์อันเป็นประโยชน์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านที่เสียสละเวลาอันมีค่าเข้าร่วมเสวนากลุ่มที่ได้ให้ข้อมูล ความคิดเห็น และอำนวยความสะดวกด้วยดีในการดำเนินการขั้นตอนการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งถวายคำแนะนำต่าง ๆ ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย อันเป็นประโยชน์ในการจัดทำดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้

คุณความดีและประโยชน์ที่ได้รับจากดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แด่บุพพการีทั้ง 2 ท่านที่ให้กำเนิด และผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน อนึ่งงานวิจัยฉบับนี้ หากมีความผิดพลาด บกพร่องที่พึงจะมี ผู้วิจัยขอน้อมรับเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงในโอกาสต่อไป

พระครูวิจิตรศีลาจาร

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ช**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ฌ**

สารบัญ ..... **ญ**

สารบัญ ..... **ฐ**

แผนภูมิ .....

บทที่ 1 บทนำ **1**

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 คำถามในการวิจัย 2

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย 2

1.4 ขอบเขตในการวิจัย 3

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย 3

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 7

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 7

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย 11

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย 12

บทที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมาฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ **13**

2.1 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข 13

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัด 26

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์ 28

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน 33

2.5 บทบาทของวัดไทยในอดีต 39

2.6 บทบาทวัดในการสร้างสันติสุขในชุมชน 40

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ **43**
3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปรองดองสมานฉันท์ 43
3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 52
3.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา 56
3.4 แนวคิดศาสนาและความสัมพันธ์ในระบบความเชื่อของสังคมไทย 67
3.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท 72
3.6 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคม 75
3.7 แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ 76

บทที่ 4 การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา **79**
4.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา 79
4.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา 82
4.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 86
4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการเสวนากลุ่ม 120
4.5 สรุปผลการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ 128
4.6 องค์ความรู้จากการวิจัย 129

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอ **133**
5.1 สรุปผลการวิจัย 133
5.2 อภิปรายผล 136
5.3 ข้อเสนอแนะ 138
บรรณานุกรม **140**
บุคลานุกรม **146**

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	**150**
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	151
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	153
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ สัมภาษณ์	159
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายดำเนินกิจกรรมงานวิจัยดุษฎีนิพนธ์	195
ภาคผนวก จ หนังสือรับรองจริยธรรม	216
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	218
ประวัติผู้วิจัย	**222**

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แสดงขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	6
1.2	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	11
2.1	แสดงสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ.....	42
3.1	แสดงปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ.....	78
4.1	แสดงสภาพทั่วไปของการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา.....	81
4.2	สรุปแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา...	85
4.3	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา...	127
4.4	แสดงโมเดลองค์ความรู้จากการวิจัย.....	130

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามาแต่ครั้งโบราณกาล คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนและวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยจึงมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและวัฒนธรรม ส่งผลให้สังคมไทยเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีผลทั้งทางบวกและทางลบ ทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตในหลายด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และด้านสิ่งแวดล้อม จากภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกิจการพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเหตุนำมาซึ่งวิกฤตศรัทธา ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา สังคมไทยทำให้เกิดการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง

ต่อมามหาเถรสมาคมและรัฐบาลได้เห็นชอบร่วมกันในการอนุมัติแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาระยะ 5 ปี และ 20 ปี ซึ่งเกิดจากการระดมความคิด กลั่นกรองและเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาคตามมติมหาเถรสมาคม ในการประชุมครั้งที่ 5/2559 (มติที่ 106/2559) และในการประชุมครั้งที่ 2/2560 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2560 ที่มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “พระพุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” อันเป็นการดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” อย่างเป็นรูปธรรม

แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานี้ ประกอบด้วย พันธกิจ 6 ด้าน ตามพันธกิจคณะสงฆ์ คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแพร่ 5) ด้านสาธารณูปการ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มภาระงานพิเศษอีก 1 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก เป็นการดำเนินการภายใต้ค่านิยม (Core Value) ที่ว่า “อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” (ฝ่ายสาธารณูปการ มหาเถรสมาคม, 2563)

สำหรับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนายังได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 4 ด้าน คือ 1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา 2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน 3) พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ 4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา บรรลุวัตถุประสงค์ตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด คณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.) จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2561 จำนวน 14 โครงการ เช่น โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่สังคม, โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล 5, โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อ

พัฒนาทุนมนุษย์, โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข, โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม, โครงการพัฒนาพุทธมณฑลสู่ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก เป็นต้น

ในวิถีดั้งเดิมของคนไทย วัดเป็นสถานที่ผู้คนในทุกระดับมาใช้จนทำให้วัดกลายเป็นที่สกปรก ไม่เรียบร้อย ขาดการวางระบบการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย - ญี่ปุ่น สถาบันอาศรมศิลป์ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้ดำเนินการพัฒนาโครงการวัดสร้างสุขและวัดบันดาลใจ เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิด 5 ส ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของวัด รวมถึงการนำแนวคิดการออกแบบพื้นที่ตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมมาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นอาศรมที่รื่นรมย์มีความสวยงามตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมไทย เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญาสืบต่อไป

ดังนั้นจากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาเพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย จำเป็นที่ต้องมีการส่งเสริม พัฒนาให้วัดกลายเป็นสถานที่ร่มรื่นสวยงาม และเหมาะสมกับการเรียนรู้ เป็นพื้นที่แบบอย่างด้านกายภาพและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ “โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

1.2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

1.2.3 นำเสนอรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อวิเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.3.2 เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.3.3 เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ 2 ด้าน ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.1.1 ขอบเขตด้านเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและจากหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศต่าง ๆ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.4.1.2 ขอบเขตประเด็นที่ศึกษา การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การศึกษาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

2) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

3) นำเสนอรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) แบบเจาะจงบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 25 คน และการเสวนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 10 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

จังหวัดสงขลา

1.4.4 ขอบเขตเวลาการวิจัย

มีนาคม 2566 – เมษายน 2567

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากเอกสารและมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากบุคคลซึ่งเป็นผู้รอบรู้และมีประสบการณ์ในประเด็นที่สัมภาษณ์ หรือเป็นบุคคลที่รู้รายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง คือเป็นเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้อย่างลึกซึ้งและมีการจัดเวทีเสวนาเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลาสำหรับวิธีการดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 การศึกษาเอกสาร

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีวิธีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.5.1.1 สำรวจข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและจากหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศต่าง ๆ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.5.1.2 นำข้อมูลที่ได้มาจัดแบ่งประเภท สังเคราะห์ อธิบายความ ตีความ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5.1.3 ขอคำแนะนำจากคณะกรรมการควบคุมดุษฎีวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับข้อมูลของการวิจัยเพื่อความถูกต้องและสังเคราะห์เชิงพรรณา

1.5.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1.5.2.1 ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ คือ สร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (In–depth informal interview) ผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ที่เป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายสามารถแสดงความคิดได้อย่างอิสระ ในประเด็นของคำถามที่สัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามกว้าง ๆ และมีความยืดหยุ่นสูง นอกจากนี้ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนคำถามได้ตามความเหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนได้ จึงมีแบบรายการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นแนวทางในการพูดคุย ซักถามและจดบันทึกหลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ในรูปของดุษฎีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

1.5.2.2 ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปกครอง นักพัฒนาสังคม และผู้นำด้านศาสนา ทั้งที่เป็นภิกษุและฆราวาส รวมทั้งสิ้น 5 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและมีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด

1.5.2.3 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มีหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์จากทางบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช เพื่อติดต่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ ตามวันและเวลา ที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สะดวกให้การสัมภาษณ์ โดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการ จากนั้นจึงจัดเวทีเสวนากลุ่ม (Focus Group) โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มาบูรณาการองค์ความรู้และนำเสนอในเวทีเสวนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและตกผลึกความคิดในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลาต่อไป

1.5.3 การเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group discussion) ประกอบด้วย ลักษณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยกำหนดประเด็นตามวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลบทสัมภาษณ์มาเขียนเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ“การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ในรูปของดุษฎีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

1.5.5 การตรวจสอบข้อมูลจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้เสร็จสิ้นจำนวน 5 บทแล้ว เสนอแก่กรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์วิทยานิพนธ์ เพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เมื่อคณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์มีความเห็นอย่างไรกับข้อมูล ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะกรรมการและดำเนินการในขั้นตอนของการวิจัยต่อไปผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นแผนภูมิ “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนกรอบแนวคิดของกระบวนการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 1.1 แสดงขั้นตอนกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบสภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.6.2 ทำให้ทราบปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.6.3 องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1.6.4 สามารถนำผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในพื้นที่ใกล้เคียงได้

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาโครงการวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” เป็นการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การศึกษาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา โดยมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พระอธิการเสด็จ ปฏิภาโณ (เภาราช) (2565, หน้า ก) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนวังประจบ อำเภอเมือง จังหวัดตาก” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาความปรองดองและสมานฉันท์ของชุมชน พบว่า ชุมชนมีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่เริ่มมีการชุมนุมทางการเมืองปี พ.ศ.2559 แบ่งเป็นกลุ่มสีเสื้อ ไม่ยอมรับความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่าง มาสู่การทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่นระหว่างหมู่บ้านและปัญหาการดื่มสุรา 2) โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนจัดทำขึ้นเพื่อ (1) ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (2) เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ลดปัญหาความขัดแย้ง (3) ประชาชนได้นำหลักธรรมมาใช้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (4) ปลูกฝังจิตสำนึกและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และตามมติมหาเถรสมาคม ทำให้ชุมชนวังประจบเปิดรับสมัครประชาชนเข้าร่วมโครงการโดยมุ่งหวังให้ชุมชน กลับมาสามัคคีปรองดองสันติสุขอีกครั้ง 3) แนวทางการสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของหมู่บ้านรักษาศีล 5 คือ (1) ยึดหลักความถูกต้องในการปกครองในข้อมูล (2) หลักความเหมาะสมตามเวลา สถานที่ กิจกรรม (3) หลักความบริสุทธิ์ใจโปร่งใสต่องบประมาณ การซื้อวัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ (4) หลักความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน (5) หลักพรหมวิหารธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา (6) หลักความเสียสละ ละความโลภ หลีกเว้นความเห็นแก่ตัว

พระมหาธณิสร จนฺทวณฺโณ (วรตันติ) และคณะ (2562, หน้า ก) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักนวยุคและหลักพุทธธรรมแห่งสัปปายะ เพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดสร้างสุข เป็นการพัฒนาอย่างสอดคล้องระหว่างวัด บ้าน และชุมชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะพุทธบริษัททั้ง 4 ต้องร่วมกันพัฒนาในกิจกรรมทุกอย่าง สำหรับการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัลนั้น เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการให้เกิดความสมดุลใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านจิตภาพ 3 ด้านพฤติภาพ และ

4) ด้านปัญญาภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน โดยแนวทางในการพัฒนาวัดสร้างสุขนั้น ได้บูรณาการด้วยปรัชญาหลังนยุคของมิเชล ฟูโกต์ และหลักพุทธธรรมแห่งสัปปายะ ประกอบด้วยหลักอาวาสสัปปายะ หลักโคจรสัปปายะ หลักภัสสสัปปายะ หลักปุคคลสัปปายะ หลักโภชนสัปปายะ หลักอุตุสัปปายะ และหลักอิริยาปถสัปปายะ เป็นเครื่องมือการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล เพื่อปรับแก้ปัญหาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านจิตภาพ ด้านพฤติภาพ และด้านปัญญาภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สร้างสุขแก่ทุกคน

พระมหาเสงี่ยม สุวโจ (มณีวงษ์) และคณะ (2562, หน้า ก) การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธ จิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็งของวัดในจังหวัดสระบุรี มีวัตร ปฏิบัติมุ่งสู่วิธีการปฏิบัติธรรม มีความสงบปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ ถือเป็นเขตเมือง มีความเจริญ ไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธบาทและมีชุมชนอาศัยอยู่อย่าง หนาแน่น จุดอ่อน คือ การจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะและบ้านชุมชนรอบ วัด มีความกลัวการเปลี่ยนแปลงและการทำลายความเป็นโบราณสถานของวัด

พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิหนิม) (2561, หน้า ก) การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศ อายุการศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า 1) ด้านอาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ปลอดภัย 2) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือทางเดินไปมาได้สะดวก 3) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดสัทธา วิริยะ อุตสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร 4) ด้านปุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน เป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร 5) ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพ 6) ด้านอุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม 7) ด้านอิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม ควรมีอิริยาบถทั้ง 4 ยืน เดิน นั่ง นอน เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ (2564, หน้า ง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส เพื่อสร้างสัปปายะ คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ได้รับการ

สนับสนุนจากชุมชนรอบวัด กลไกการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินการตามระบบและกลไกของโครงการ จนทำให้วัดมิ่งเมืองมูลได้รับโล่รางวัล “สัปปายะ” เป็นวัดต้นแบบ และบริษัท ควอลิตี้ เซรามิก จำกัด เป็นองค์กรต้นแบบประจำจังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ส่วนของเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาวัด 5ส มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคณะศรัทธาวัดมิ่งเมืองมูล มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และส่วนภาพรวม ผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการพัฒนารูปแบบการนำเสนอผ่านเว็บไซต์ wat3.com พบว่า การใช้สื่อมัลติมีเดีย รูปภาพ และเรื่องเล่า เผยแพร่ในสื่อสังคมเป็นหลัก และใช้วิธีการฝังเนื้อหาเชื่อมโยงจากเฟซบุ๊กดอทคอม และแชร์เนื้อหาออกไปยังโปรไฟล์ของเจ้าอาวาส กลุ่มชุมชน และกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาวัด ทำให้ผู้สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมกับสื่อสังคมและเว็บไซต์เพิ่มขึ้น

พระราชรัตนาลงกรณ์ (2566, หน้า 19) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์แนวทางยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สู่รูปธรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของประชาชนหมู่บ้านโนนยาง ตำบลนาดี อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า เจตนารมณ์ร่วมกันในการสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่มีศีล มีสุขปรองดองสมานฉันท์ โดยสร้างหลักประกันให้กับชีวิตตามหลักของศีล 5 ประกอบด้วย 1) หลักประกันความมั่นคงของชีวิต คือ ไม่มุ่งร้ายทำลายผู้อื่น 2) หลักประกันความมั่นคงของทรัพย์สิน คือ ไม่ทุจริต ไม่คิดโกง ไม่มัวเมา ไม่ละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น 3) หลักประกันความมั่นคงของสถาบันครอบครัว คือ ไม่ละเมิดต่อจริยธรรมทางเพศ 4) หลักประกันความมั่นคงของสิทธิในการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร คือ ไม่กล่าวถ้อยคำที่ปราศจากสติ และขาดความรับผิดชอบ อันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคม 5) หลักประกันความมั่นคงของสุขภาพ คือ การไม่ดื่ม ไม่เสพสิ่งของมึนเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิด ส่วนแนวทางการดำเนินงานในภาครัฐ และภาคเอกชน จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อนให้มี “กลยุทธ์” เพื่อความก้าวหน้าทั่วทั้งองค์การตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้ได้รับผลงานที่มีคุณภาพ อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแบบแผนที่ชัดเจน ในการใช้ “ทรัพยากร” “เครื่องมือ” และ“สิ่งอำนวยความสะดวก” ต่างๆ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

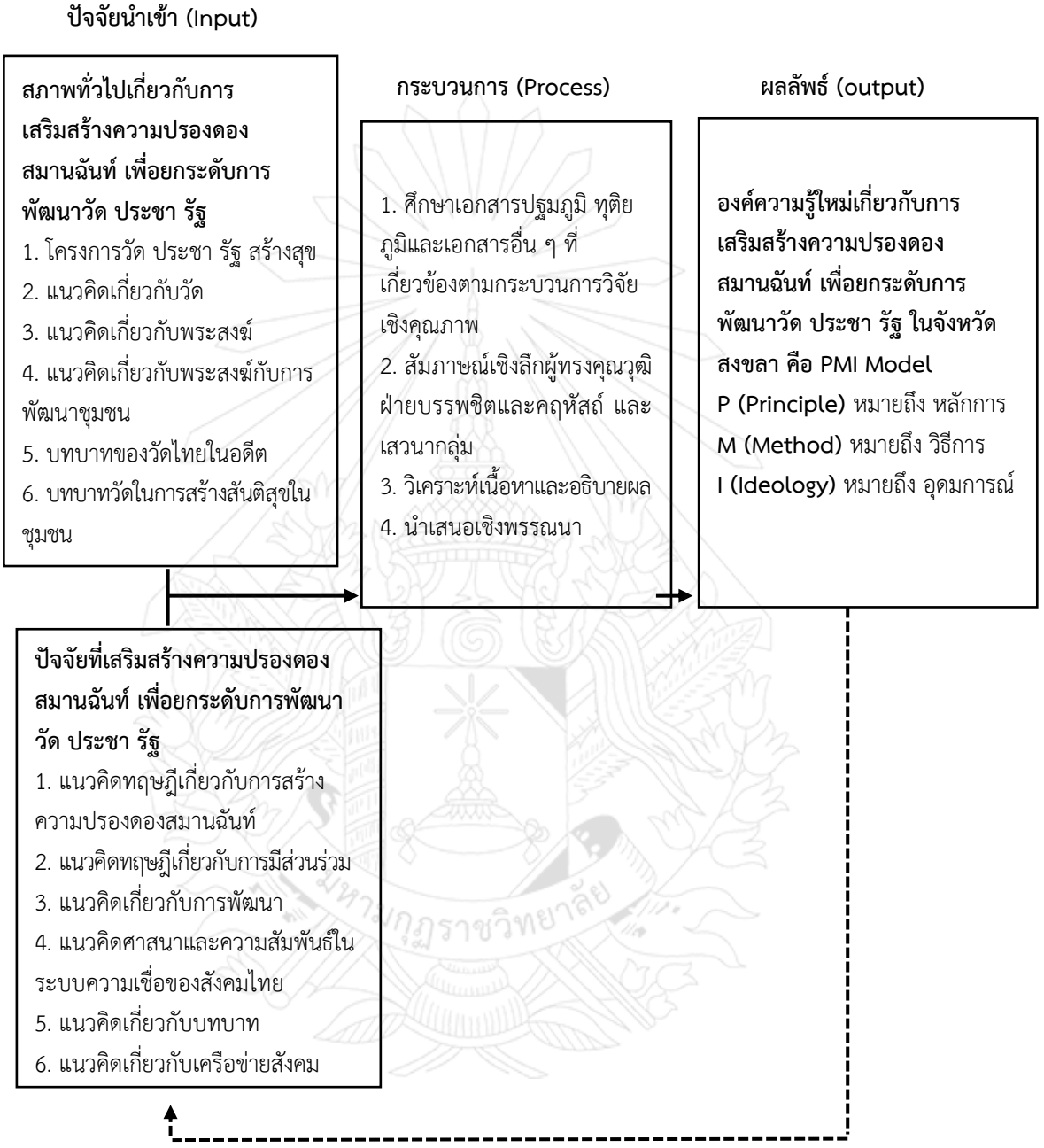
พระเอกชัย นนตรี (2562, หน้า ง) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การให้ความหมายของรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณียสถาน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : วัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า 1) การเข้ามาทำคุณประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา 2) การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดที่จัดขึ้น 3) การเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางพัฒนาวัดนาคปรก แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นรมณียสถานที่มีความสมบูรณ์มั่นคงในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นแนวทางของหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการได้แก่ ด้านอาวาสสัปปายะ ด้านโคจรสัปปายะ ด้านภัสสะสัปปายะ ด้านปุคคลสัปปายะ ด้านโภชนสัปปายะ ด้านอุตุสัปปายะ ด้านอิริยาปถสัปปายะ ถือว่าเป็นหลักการที่ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาวัดให้มีความรื่นรมย์เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นพื้นที่ให้พุทธศาสนิกชนได้มาเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์และด้านปัญญา แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาวัดให้เป็นรมณียสถานในทางพระพุทธศาสนาของวัดนาคปรก คือ ให้มีแผนโครงสร้างในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาวัด

พระมหาพงศกร ฐิตญาโณ (มะลิลา) (2564, หน้า 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามแนวทาง 5ส ขอวัดในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมและหลักการมีส่วนร่วมกับหลักทฤษฎี 5ส ในการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตามแนวทาง 5ส ในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก (Pearson Correlation (r) = 0.912**) และ 2) แนวทางในการพัฒนา ประสิทธิผลการขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขตามแนวทาง 5ส ในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ควรดำเนินงานดังนี้ 1) ด้านสะสาง ควรมีการขจัดส่วนเกิน และเพิ่มเติมส่วนที่ขาดเพื่อให้เพียงพอต่อการใช้งาน 2) ด้านสะดวก ควรมีการจัดวางให้ง่ายต่อการค้นหาและการนำไปใช้งานเพื่อความปลอดภัยต่อการปฏิบัติงาน 3) ด้านสะอาด ควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ 4) ด้านการสร้างมาตรฐาน ควรมีการกำหนดมาตรฐานให้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการฝึกอบรม ติดตามประเมินผลแล้วปรับปรุงมาตรฐานให้ดียิ่งขึ้น และ 5) ด้านสร้างวินัย ควรมีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยที่ได้ยกมาเกี่ยวข้องทั้งหมดล้วนเป็นงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างปรองดอง สมานฉันท์ ทั้งนี้เป็นบทสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ ซึ่งการวิจัยในลักษณะดังกล่าวมีผู้ได้ทำการวิจัยไว้มากมาย แต่การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ยังไม่พบการวิจัยในลักษณะเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.9 คำนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยและเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ผู้วิจัย จึงได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

การเสริมสร้าง หมายถึง เพิ่มพูนให้ดีหรือมั่นคงยิ่งขึ้นโดยการปฏิบัติตามแนวของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ซึ่งสิ่งใดที่เห็นว่าดี เป็นประโยชน์แก่สังคม เราก็ควรจะปฏิบัติ เพื่อเป็นการยกระดับให้ดีขึ้น

ความปรองดอง หมายถึง การความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ใ ที่เคยแตกแยก ต่อสู้ และปะทะกันทั้งในระดับความคิดและในระดับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ในการตกลงเพื่อเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรง และทำการสร้างองค์กรหรือสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยในการเข้ามาช่วยปรองดองและต่อรองอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

ความสมานฉันท์ หมายถึง ความเห็นพ้องต้องกันใน ด้านความคิดเห็น ความไว้เนื้อเชื่อใจกัน

การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดี ยิ่งขึ้น

การยกระดับ หมายถึง การนำเอาแนวคิดของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข โดยมีประชาชนและรัฐประสานความร่วมมือในการพัฒนาวัดให้เกิดเป็นแหล่งสัปปายะที่ดี

การเสริมสร้างองค์ความรู้ หมายถึง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนา ประกอบด้วยโบสถ์วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์ หรือนักบวช เป็นต้น

รัฐ หมายถึง ประเทศที่มีรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยเหนือประชากร ภายใต้ดินแดนของตนอย่าง อิสระโดยไม่ขึ้นแก่ใคร

ประชา หมายถึง ประชาชนที่เข้าร่วมนโยบายวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม

วัด ประชา รัฐ หมายถึง โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม

การรับฟังความคิดเห็น หมายถึง การที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ ข้อคิดเห็นตลอดจนมีการร่วมปรับปรุงหรือแก้ไขแนวทางปฏิบัติของโครงการ

การบูรณาการข้อเสนอแนะ หมายถึง การนำข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น ข้อติชม ของประชาชนมาใช้ร่วมกับแนวคิดโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อนำมาสู่การพัฒนายกระดับให้ดีขึ้น

การจัดทำสัญญาประชาคม หมายถึง การทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วัด ประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เกี่ยวกับการประสานงานความร่วมมือในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งสัปปายะที่ดี

บทที่ 2
สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในบทที่ 2 นี้จะเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ โดยประกอบไปด้วย โครงการวัด ประชา รัฐ แนวคิดเกี่ยวกับวัด แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน บทบาทของวัดไทยในอดีต และบทบาทวัดในการสร้างสันติสุขในชุมชน ซึ่งจะได้กล่าวเป็นลำดับดังต่อไปนี้

2.1 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัด
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน
2.5 บทบาทของวัดไทยในอดีต
2.6 บทบาทวัดในการสร้างสันติสุขในชุมชน

2.1 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

ความเป็นมาของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

พระมหาเถรสมาคมและรัฐบาลได้เห็นชอบร่วมกันในการอนุมัติแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาระยะ 5 ปี และ 20 ปี ซึ่งเกิดจากการระดมความคิด กลั่นกรอง และเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาคตามมติมหาเถรสมาคมในการประชุมครั้งที่ 5/2559 (มติที่ 106/2559) และในการประชุมครั้งที่ 2/2560 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2560 ที่มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” อันเป็นการดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” อย่างเป็นรูปธรรม (คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ ของมหาเถรสมาคม, 2563, หน้า 1 – 41)

แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานี้ประกอบด้วย พันธกิจ 6 ด้าน ตามพันธกิจคณะสงฆ์ คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มภาระงานพิเศษอีก 1 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลกเป็นการดำเนินการภายใต้ค่านิยม (Core Value) ที่ว่า “อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน”

“โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข” เป็น 1 ใน 14 โครงการเชิงยุทธศาสตร์ มีแนวคิดที่ว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย ต่อมาวัดกลายเป็นสถานที่ผู้คนในทุกระดับมาใช้จนทำให้วัดกลายเป็นที่สกปรก ไม่เรียบร้อย ขาดการวางระบบการจัดการเพื่อ

อำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย - ญี่ปุ่น สถาบันอาศรมศิลป์ ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้ดำเนินการโครงการวัดสร้างสุข และวัดบันดาลใจ เพื่อนำแนวคิด 5ส มาพัฒนาปรับปรุงลงสู่บริบทของวัด เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ร่มรื่น สวยงาม เหมาะสมกับการเรียนรู้ เป็นพื้นที่แบบอย่างทางด้านกายภาพและด้านจิตใจ รวมถึงการนำแนวคิดการออกแบบพื้นที่ตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมมาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นอารามที่รื่นรมย์ มีความสวยงามตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมไทย เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน

2. เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์

3. เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ การเรียนรู้ จิตใจและปัญญา โดยบูรณาการแนวคิด 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคม สู่ประชาชนโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

4. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน

พันธกิจของโครงการ

1. การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ

2. การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

3. การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนาโดยมีเป้าหมายสำคัญ “วัดสวยด้วยความสุข” และ “การสร้างวัดในใจคน”

หลักการทำงานของโครงการ

1. การจัดการพื้นที่ทางกายภาพ โดยมีการจัดการพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยมีการดำเนินการใน 2 ด้าน ประกอบด้วย

1.1 การออกแบบผังแม่บทและการปรับปรุงภูมิทัศน์

1) การออกแบบผังแม่บท และจัดทำแผนพัฒนาอาคารสถานที่ของวัดให้มีการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยการวางแผนและออกแบบอาคารต่าง ๆ ให้สามารถรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมไม่พัฒนาไปอย่างสะเปะสะ

2) การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์และการจัดการพื้นที่สีเขียว – พื้นที่สาธารณะ โดยมุ่งเน้นการจัดการพื้นที่ทางกายภาพของวัดให้มีพื้นที่สีเขียวเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อน เรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไป เพื่อให้รู้ว่าพื้นที่ของวัดเป็นพื้นที่ของทุกคน

3) การออกแบบและการจัดการอาคารอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของวัด เพื่อทรงไว้ซึ่งคุณค่าของอาคารแบบดั้งเดิม โดยการใช้เทคนิคและกระบวนการอนุรักษ์ตามแนวคิดของอาคารแต่ละยุคสมัย เป็นต้น

4) การปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการการก่อสร้างภายในวัดเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามผังแม่บท อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 การจัดการสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่และโครงสร้างพื้นฐานของวัด

1) การจัดการขยะ ของเสียและบริเวณที่สกปรกอย่างเป็นระบบ โดยให้วัดและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนการให้ความรู้เรื่องความสะอาดการเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัดและพื้นที่ส่วนกลางของวัด

2) การจัดการพื้นที่ห้องน้ำ – ลานจอดรถให้มีความสะอาด สวยงามเป็นสัดส่วน เช่น การนำป้ายมาบ่งบอกเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและมีระเบียบในการจอดรถ – การใช้ห้องน้ำ

3) การจัดการสวนพุทธธรรม - สวนสมุนไพร – สวนสุขภาพหรือสวนแบบเซนสถานที่บริการสุขภาพ เพื่อให้เป็นที่เรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และการสร้างความสงบให้กับบุคคลที่เข้ามาเรียนรู้ภายในวัด

4) การจัดการด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม เพื่อการประหยัดพลังงาน ลดการใช้ขยะและมีการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลัก 5ส และ 3R เป็นต้น

5) การจัดการพื้นที่บำเพ็ญกุศลเสนาสนะต่าง ๆ ให้มีความสะอาดเรียบง่ายเหมาะสมต่อการบำเพ็ญกุศล เพื่อปลูกฝังศรัทธาและสร้างปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

2. การจัดการพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ ให้วัดและชุมชนได้มีการจัดการพื้นที่ทางสังคมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมเชิงพุทธที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายในวัด โดยพัฒนากิจกรรมทางสังคม เช่น

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เช่น การทำจิตอาสาของคนในชุมชน การจัดการพื้นที่ส่งเสริมสุขภาวะเป็นลานวัด ลานกีฬา ลานวัฒนธรรม ลานกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด การจัดกิจกรรมเชิงประเพณีของสังคมไทย การทำบุญตักบาตร เป็นต้น

2.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในวัดและชุมชน เช่น การบวชป่า การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ การจัดพื้นที่อนุรักษ์ของวัดและชุมชน เป็นต้น

2.3 การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทงและประเพณีอื่น ๆ ของแต่ละชุมชน/ท้องถิ่น ให้เป็นกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การจัดการพื้นที่ทางจิตวิญญาณและปัญหาโดยการจัดให้พื้นที่ของวัด เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่แสดงธรรมเทศนา บรรยายธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีพุทธ เช่น

3.1 การจัดกิจกรรมบรรยายธรรมประจำวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา

3.2 ส่งเสริมการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

3.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านจิตวิญญาณ

3.4 การจัดให้มีพื้นที่การเรียนรู้ทางจิตใจและปัญญาผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น

แนวปฏิบัติโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข (3 5 7 9 สู่ความยั่งยืน)

3 พันธกิจ สู่วัดสวยด้วยความสุข

พันธกิจโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข นั้น มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ เหมาะสมกับการเรียนรู้ มีหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ตามหลัก 5 ส หรือหลักสัปปายะ 7 เพื่อให้เกิดรมนียสถาน การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชน ด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และการพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1. การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ

2. การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

3. การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา

5 เครื่องมือการทำงาน (5 ส)

โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ได้นำหลัก 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับความผิดชอบต่อสังคม (CSR) มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานเพื่อสร้างสัปปายะสู่วัด ประกอบด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย หากวัดและชุมชนมีการใช้หลัก 5ส อย่างต่อเนื่องจะทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และเป็นการสร้างสุขลักษณะและนิสัยของประชาชน เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

เครื่องมือการทำงาน 5ส กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในประเทศไทยได้เริ่มนำหลัก 5ส ใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 หลัก 5ส นั้นเป็นวิธีการสอนของชาวญี่ปุ่นซึ่งแฝงด้วยพุทธศาสตร์ เป็นการพัฒนาจิตใจมนุษย์อย่างแยบยล ได้ฝังเป็นวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เด็กเล็ก ๆ จะต้องถูกอบรมให้มี 5ส ในจิตใจ ในกระแสเลือด หรือเรียกว่าฝังอยู่ใน DNA ตามหลักฐานที่อ้างอิงได้

ความหมายของหลัก 5ส ที่ใช้อยู่ในภาคเอกชน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวัดให้เป็นรูปธรรมจับต้องได้ การนำ 5ส มาใช้กับวัดเพื่อให้วัดเป็นที่สัปปายะ ก็ต้องมีกระบวนการ วิธีการเช่นเดียวกัน แต่อาจจะมีความแตกต่างกันบ้าง เพราะเนื่องจากเป้าหมาย ภาระหน้าที่แตกต่างกันระหว่างวัดกับภาคเอกชน โดยมีแนวทางดังนี้

ส 1 สะสาง หมายถึง การเสียสละ จาคะ ลดของใช้ส่วนตัวของพระภิกษุสงฆ์และสิ่งของภายในวัดนำไปบริจาคหรือแบ่งปันให้กับวัด โรงเรียน ชุมชน หรือบุคคลที่มีความต้องการ เพื่อลดสิ่งของภายในวัดให้น้อยลง รวมทั้งการจัดการพื้นที่ของวัด เช่น ศาลาการเปรียญ อุโบสถ วิหาร ให้มีความเรียบง่าย สะดวกต่อการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดี

ส 2 สะดวก หมายถึง การมีสติในการจัดการสติ นับว่าเป็นกุญแจที่สำคัญที่จะทำให้การกระทำไม่เกิดความสูญเปล่า ในที่นี้ คือ สามารถรู้ตัวตลอด รู้ว่าได้วางสิ่งของตรงไหนอย่างไรบ้าง ถ้าจะสามารถรู้ได้ตลอดเวลาก็ต้องมีระบบในการจัดเก็บ ให้สามารถสังเกตได้โดยง่าย จำได้ง่าย เห็นได้ง่าย รู้เข้าใจได้ในทันที รวมทั้งการมีสติในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต

ส 3 สะอาด หมายถึง การดูแลรักษาวัดและชุมชนให้มีความสะอาด สวยงาม รวมไปถึงสำรวจว่า การดำเนินชีวิตประจำวันว่า มีอะไรผิดปกติหรือไม่ โดยการทำความสะอาด ไม่สะสม ทำกิจให้เสร็จ ไม่เป็นภาระของคนอื่น หรือที่เรียกว่า สะอาดทั้งภายในและภายนอก

ส 4 สร้างมาตรฐาน หมายถึง การเคารพความถูกต้องของหมู่คณะ หรือความยุติธรรมทางสังคม ในที่นี้คือการกำหนดสิ่งพึงปฏิบัติของวัดโดยส่วนรวม เป็นการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติได้เหมือน ๆ กัน เข้าใจตรงกัน ซึ่งอาจจะเป็นกฎระเบียบในการจัดวางสิ่งของ การเก็บ การค้นหา การใช้ รวมทั้งการทำกิจกวัตร 10 ของพระสงฆ์ให้สมบูรณ์ ถ้าเห็นว่ามีอะไรที่ดีกว่า ก็ต้องแก้ไขมาตรฐานให้เหมาะสม มาตรฐานต้องปรับให้ทันสมัยเหมาะสมกับกาลเวลาและงาน

ส 5 สร้างวินัย หมายถึง การรักษาพระธรรมวินัย โดยการรักษาและประพฤติปฏิบัติตนเองตามพระธรรมวินัย หรือระเบียบที่คณะสงฆ์กำหนดไว้ เคารพ นับถือ สิ่งที่เป็นประโยชน์ตามหลักพระพุทธ ศาสนา และนำหลักการนั้นไปส่งเสริมให้สังคมเกิดความสงบสุข มีศีล มีธรรม มีความปรองดองสมานฉันท์

ในการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดนั้น มีแนวคิดในการพัฒนาหลายประการ เช่น หลักพุทธธรรม หลักสัปปายะ และหลัก 5ส ซึ่งทั้งหมดเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่สัปปายะ และการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับบุคคล อันจะนำไปสู่การเรียนรู้วิถีพุทธและการปฏิบัติธรรม ดังนั้นในที่นี้จะกล่าวถึงการประยุกต์หลักการเพื่อสร้างพื้นที่วัดให้มีสุขภาวะที่ดี

7 แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ

หลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา เมื่อนำหลักของ 5ส ที่ภาคเอกชนมาใช้นั้นจะตรงกับคำว่า “สัปปายะ” หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนามีด้วยกัน 7 ประการ คือ

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่อันเหมาะสมปลอดภัย หมายถึง การพัฒนาวัดหรือปรับปรุงวัดให้มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่ดี ถูกสุขลักษณะ มีระเบียบการปฏิบัติที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. โคจรสัปปายะ สถานที่เดินทางสะดวกมีที่เดินบิณฑบาตที่เหมาะดี หมายถึง การจัดการเพื่อให้เกิดการเดินทางที่ปลอดภัย สะดวก เป็นเส้นทางแห่งการเรียนรู้ มีแหล่งอำนวยความสะดวกต่อการบริโภค รวมถึงการจัดสถานที่ภายในวัดให้มีความสะดวกต่อการเดินทางและการเรียนรู้

3. ภัสสสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะกัน หมายถึง การสนทนาและการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส การให้ธรรมะเป็นธรรมทาน การส่งเสริมการสนทนาธรรมตามกาลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม

4. ปุคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกกันเหมาะกัน หมายถึง การส่งเสริมให้มีกัลยาณมิตรหรือบุคคล คอยช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและภายในวัดและชุมชน มีการส่งเสริมคุณธรรม แนะนำพระภิกษุสงฆ์ สามเณร รวมทั้งฆราวาสให้มีศีลธรรมอันดีงาม

5. โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะกันเกื้อกูลต่อสุขภาพ หมายถึง การจัดการด้านโภชนาการภัตตาหาร ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชน รวมทั้งให้มีการแบ่งปันแก่ผู้ที่ลำบากยากจนให้ได้รับประโยชน์จากอาหารที่ได้รับมา เป็นต้น

6. อุตุสัปปายะ ดิน ฟ้า อากาศ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะกัน หมายถึง การจัดระบบสภาพแวดล้อมภายในวัดและชุมชนให้มีสภาพที่เอื้อต่อธรรมชาติและการเรียนรู้ ให้มีสวนพุทธธรรมเพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติภาวนา เป็นต้น

7. อิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะกัน หมายถึง การส่งเสริมการออกกำลังกาย การจัดพื้นที่ภายในวัดและชุมชนเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคม ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้าน อิริยาบถที่สมดุล ของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสทั่วไป

แนวทางการดำเนินงานสร้างสัปปายะสู่วัดสวยด้วยความสุข คือ 1) กำหนดคณะกรรมการโครงการของวัด 2) การประกาศนโยบาย 3) การอบรมให้ความรู้ 4) การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผังวัดและวิเคราะห์พื้นที่เพื่อการพัฒนา 5) จัดทำแผนปรับปรุง 6) ลงมือปฏิบัติ (Big Cleaning Day) และ 7) สรุปผลการดำเนินงาน โดยในแต่ละขั้นตอน วัดควรทำทุกขั้นตอนและควรเรียงลำดับ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินโครงการฯ เนื่องจากบางพื้นที่ไม่เข้าใจ และต้องการเพียงทำความสะอาดครั้งใหญ่ (Big Cleaning) ซึ่งไม่มีผลในการทำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น วัด และองค์กรที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถดำเนินการตาม 7 ขั้นตอนของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รวมถึงความยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นด้วย

ขั้นตอนที่ 1 จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการฯ (คณะกรรมการ 5ส) ในขั้นตอนนี้เป็นการประชุมปรึกษาหารือเพื่อตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการวัด ประชา รัฐในระดับวัด ซึ่งจะต้องมีการพูดคุย ประชุม ร่วมกันทั้งในส่วนของคณะสงฆ์ หมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยดำเนินการดังนี้

1. ประชุมร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน
2. การชี้แจงความสำคัญของโครงการ
3. การเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ ของวัด คณะกรรมการประกอบด้วย
   3.1 เจ้าอาวาส/พระภิกษุที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส
   3.2 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล)
   3.3 ผู้แทนผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/คณะกรรมการวัด - ชุมชน)
   3.4 ผู้แทนสถานศึกษาในชุมชนใกล้วัด
   3.5 ผู้แทนสถานประกอบการ (ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นจิตอาสา ที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเพื่อสังคม CSR ของหน่วยงาน)
   3.6 ผู้แทนเครือข่าย “บวร” และองค์กรอื่น ๆ ในชุมชนใกล้วัด เช่น กลุ่ม/ชมรม/สมาคม ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 ประกาศนโยบาย วัดที่เข้าร่วมโครงการและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ควรมีการประกาศนโยบายเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเข้าร่วมโครงการฯ โดยทำป้ายประกาศให้สาธารณชนได้รับทราบ เพื่อแสดงถึงความตั้งใจในการพัฒนาวัดและชุมชนและแสดงถึงความร่วมมือขององค์กรในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 การอบรมให้ความรู้ มุ่งเน้นการอบรมให้ความรู้เรื่อง 5ส หลักสัปปายะ และความรับผิดชอบต่อสังคม การมีจิตอาสา รวมถึงการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมภายในวัด ขั้นตอนการทำงาน การกำหนดพื้นที่ การออกแบบแผนผังบริเวณวัด และการสร้างความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความรู้ของคณะสงฆ์การประชุมระดับจังหวัด เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจพื้นที่ด้วยคณะทำงาน แบ่งพื้นที่รับผิดชอบ วิเคราะห์ จุดเด่น จุดปรับปรุง

1. การสำรวจพื้นที่ของวัด เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันของวัด และกำหนดเป้าหมายที่จะปรับปรุง เรียงลำดับว่า พื้นที่ไหนควรดำเนินการก่อน – หลัง

2. การจัดทำแผนผัง หรือการออกแบบ เพื่อกำหนดขอบเขตและความรับผิดชอบ เพื่อสร้างความเข้าใจและความสะดวกในการพัฒนาพื้นที่ หากวัดที่มีแผนผังอยู่แล้ว ก็สามารถที่จะปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

3. การวิเคราะห์พื้นที่ เพื่อการพัฒนา โดยการวิเคราะห์จุดเด่น เอกลักษณ์ของวัดจุดที่ควรปรับปรุง และสร้างแนวทางใหม่เพื่อการพัฒนาพื้นที่ให้สวยงาม

ตัวอย่างการวิเคราะห์ SWOT

S Strength	W Weakness	O Opportunity	T Threat
จุดแข็ง	**จุดอ่อน**	**โอกาส**	**อุปสรรค**
- เจ้าอาวาสมีความมุ่งมั่นพัฒนาวัด - ทางวัดเป็นศูนย์การเรียนพระปริยัติธรรม - มีสังขารพระอาจารย์บุญเลิศที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธา	- ประชากรรอบบริเวณวัดน้อย - วัดมีจำนวนพระเณรจำพรรษาน้อย	- การเดินทางสะดวก - เป็นทางผ่านสถานที่ท่องเที่ยวน้ำพุร้อนโป่งกระทิง ซึ่งเป็นโอกาสที่นักท่องเที่ยวพบเห็น - มีสังขารพระอาจารย์บุญเลิศที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งละสังขารแล้วแต่สังขารไม่เน่าสามารถนำมาประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวแวะมากราบไหว้บูชา	- การมีส่วนร่วมของชุมชนน้อย - มีกิจกรรมระหว่างวัดกับชุมชนน้อย - ชาวบ้านไม่อยากเข้าร่วมเป็นกรรมการวัดเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านเอง - ขาดปัจจัยในการพัฒนาวัด

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำแผนการปรับปรุง

1. เลือกพื้นที่ทำการปรับปรุง จากพื้นที่ 9 แห่ง เช่น ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด การจัดการจราจร ห้องคลัง/วัสดุ ห้องนำ การจัดการขยะ ระบบไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย โรงครัว และอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

2. การเตรียมการปรับปรุง เช่น ภาพถ่ายก่อนการปรับปรุง กำหนดวันที่ดำเนินการปรับปรุง ผู้รับผิดชอบหลัก อุปกรณ์ที่ใช้ งบประมาณที่ใช้ (ถ้ามี)

3. การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชน

ขั้นตอนที่ 6 พิธีเปิด (Kick off) การทำความสะอาดครั้งใหญ่ (Big Cleaning Day) การดำเนินการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข กำหนดให้มีการทำความสะอาดครั้งใหญ่ของวัดและชุมชน จำนวน 2 ครั้ง/ปี เพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานจับคู่ โดยดำเนินการดังนี้

1. กำหนดวัดทำ Big Cleaning Day

2. ประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. กำหนดพิธีเปิดที่เป็นรูปธรรม

4. ระบุจำนวนคน กิจกรรม และพื้นที่ดำเนินการ

5. ประมวลและสรุปกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 7 ตรวจประเมินพื้นที่ และสรุปผลการปฏิบัติงาน รายงานสรุปผลโครงการดำเนินการโครงการในภาพรวมของวัด ซึ่งกำหนดให้มีข้อมูลดังนี้

1. การประชุมกรรมการที่เกี่ยวข้อง

2. การปรับปรุงพื้นที่ (จำนวนพื้นที่ที่ได้ดำเนินการ)

3. กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ

4. ความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ

5. ผลที่เกิดขึ้น (เปรียบเทียบก่อน- หลัง)

9 แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสุข

แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด 9 พื้นที่นั้น เพื่อเป็นมาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด คือ

1. ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และแผนผังวัดโดยสังเขป

1.1 ป้ายชื่อวัดและบริเวณวัด

1) ต้องมีป้ายชื่อวัดที่มีขนาดเหมาะสม มองเห็นชื่อวัด และอ่านได้อย่างชัดเจน

2) ป้ายไม่ชำรุดทรุดโทรม และไม่มีสิ่งอื่นใดกีดขวาง

3) บริเวณหน้าวัด แนวกำแพง ต้องสะอาดเรียบร้อย ไม่มีสิ่งกีดขวาง

4) กรณีมีการควบคุมเวลาเข้าออก ให้ติดป้ายแสดงเวลาเปิด – ปิดให้ชัดเจน

1.2 แผนผังวัดโดยสังเขป

1) วัดต้องมีแผนผังแสดงที่ตั้งอาคารสถานที่อย่างชัดเจน

2) มีขนาดเหมาะสมตั้งอยู่ในจุดที่มองเห็นได้ชัดเจน

3) มีการจัดทำป้ายชี้บ่งทิศทางการไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ภายในวัด

2. การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ

2.1 มีป้ายจราจร / สัญลักษณ์ เพื่อความสะดวก และปลอดภัย

2.2 จัดสถานที่จอดรถให้เป็นระเบียบ

2.3 กำหนดแสดงเส้นจราจรที่ชัดเจน

2.4 มีสถานที่รองรับขยะ และไม้ประดับเพื่อความสวยงาม

3. การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์และการควบคุมการเบิก - จ่าย สิ่งของ

3.1 มีป้ายชื่อห้องคลังวัสดุสงฆ์ และป้ายระเบียบปฏิบัติการยืม - คืนสิ่งของ แสดงไว้บริเวณหน้าคลังวัสดุสงฆ์

3.2 มีแผนผังระบุตำแหน่งชั้นวางหรือจุดวางสิ่งของต่าง ๆ ภายในคลังสงฆ์ แสดงไว้ภายในบริเวณคลังสงฆ์

3.3 ชั้นวางสิ่งของจัดวางตามแผนผังที่กำหนด และมีป้ายชี้บ่งในแต่ละชั้น

3.4 สิ่งของต่าง ๆ จัดวางตามป้ายชี้บ่งบนชั้นวาง

3.5 มีเอกสารสำหรับใช้ยืม – คืนสิ่งของในคลังวัสดุสงฆ์

3.6 มีบัญชีควบคุมจำนวนสิ่งของภายในคลังสงฆ์ ชั้นวางสิ่งของจัดวางตามแผนผังที่กำหนด และมีป้ายชี้บ่งในแต่ละชั้น

4. ห้องน้ำ

4.1 มีการแยกห้องน้ำระหว่างพระ และฆราวาส

4.2 สำหรับห้องน้ำฆราวาส จะแยกชาย - หญิง หรือไม่ก็ได้ (พิจารณาตามความเหมาะสม)

4.3 มีป้ายหรือสัญลักษณ์ชี้บ่งการแยกห้องน้ำ พระ และฆราวาสชัดเจน

4.4 ห้องน้ำสะอาด อุปกรณ์ภายในห้องน้ำพร้อมใช้งานไม่ชำรุดเสียหาย

4.5 มีแผนและผู้รับผิดชอบการทำความสะอาดห้องน้ำ

5. การจัดการขยะ

5.1 เริ่มจากการลดขยะให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อให้สะดวกกับการบริหารจัดการ

5.2 ควรมีการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนช่วยกันลดปริมาณขยะ หรือหันมาใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ง่าย

5.3 การคัดแยกขยะตามประเภทขยะ ได้แก่ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล ขยะอินทรีย์ เศษใบไม้ และขยะอันตราย รวมถึงการกำจัดอย่างถูกต้องเหมาะสม และเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การจัดการขยะรีไซเคิล ถ้าวัดมีการคัดแยก สามารถนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ ขยะประเภทนี้ ได้แก่ กระดาษ ขวดพลาสติก ขวดแก้ว เป็นต้น

5.4 สร้างความเข้าใจให้แก่พุทธศาสนิกชนถึงปัญหาปริมาณขยะทั่วไปและขยะจากพวงหรีด เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเลือกใช้พวงหรีดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์หลังเสร็จงานศพได้ และลดปริมาณขยะที่วัดต้องจัดการ เช่น พวงหรีดต้นไม้ พวงหรีดจากเครื่องครัวทั้งจาน ช้อน ถ้วย ชาม จักรยาน เก้าอี้ ผ้าห่ม เครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น พัดลม กาน้ำร้อน เครื่องปั่นอาหาร นาฬิกา หม้อหุงข้าว เป็นต้น สำหรับพวงหรีดดอกไม้สด ดอกไม้อาจนำไปทำปุ๋ยหมัก ส่วนโครงฟางพวงหรีดสามารถนำกลับมาเป็นโครงการใหม่ หรือแยกจำหน่าย

6. สภาพแวดล้อมทั่วไป (ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัย ของพื้นที่เปิดโล่งและพื้นที่สีเขียวภายในวัด)

6.1 จัดสภาพแวดล้อมทั่วไปภายในวัดมีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ร่มรื่น ปลอดภัย พร้อมใช้งาน มีแสงสว่างอย่างเพียงพอ

6.2 ส่งเสริมให้วัดพื้นที่เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

6.3 ปลูกต้นไม้ยืนต้น ไม้ประดับ และพืชสมุนไพร ภายในวัด

6.4 รักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่อง

7. ระบบไฟฟ้า และการป้องกันอัคคีภัย

7.1 มีการฝึกอบรมความปลอดภัยจากระบบไฟฟ้า และการป้องกันอัคคีภัยเป็นประจำทุกปี

7.2 สำรวจอุปกรณ์ไฟฟ้า ปลั๊ก สายไฟ ไม่ชำรุด เสียหาย

7.3 มีการควบคุม หรือการเตือน ในจุดที่สุ่มเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้

7.4 มีอุปกรณ์ดับเพลิงที่พร้อมใช้งาน ติดตั้งในจุดเหมาะสมเห็นได้ชัดในปริมาณที่เหมาะสม

7.5 จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้เพียงพอและพร้อมใช้งาน รวมทั้งระบุตำแหน่งเพื่อสะดวกต่อการใช้งาน ได้แก่ สัญญาณเตือนภัย ถังดับเพลิง (Fire Extinguishers) โดยติดตั้งอุปกรณ์บริเวณจุดเสี่ยงหรือจุดที่มีสามารถหยิบใช้งานได้อย่างสะดวก เช่น ครัว กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น โดยถังดับเพลิงให้ติดตั้งตามมาตรฐานที่กำหนดและสะดวกกับการนำมาใช้

7.6 จัดเตรียมหมายเลขโทรศัพท์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีดับเพลิง สถานีตำรวจ สำนักงานไฟฟ้า เป็นต้น

8. โรงครัว

8.1 มีป้ายชื่อโรงครัว

8.2 สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย

8.3 จัดการวัตถุดิบ และเศษอาหารให้ถูกสุขลักษณะ

8.4 ภาชนะกักเก็บน้ำดื่มน้ำใช้สะอาด มีฝาปิดมิดชิด

8.5 พื้นที่ซักล้าง พร้อมใช้ สะอาดอยู่เสมอ ไม่มีคราบ หรือเศษอาหาร

8.6 มีการจัดเก็บอาหารให้ปลอดจากฝุ่น และสัตว์นำโรค

8.7 มีอุปกรณ์ทำความสะอาดภายในโรงครัว

9. อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

9.1 มีป้ายชื่อบอกอาคารสถานที่ต่าง ๆ

9.2 อาคารสถานที่โดยรวมมีความสะอาดเรียบร้อย

9.3 มีระเบียบปฏิบัติการใช้อาคารสถานที่

9.4 มีอุปกรณ์ทำความสะอาดที่เหมาะสม

9.5 มีผู้รับผิดชอบอาคาร

เกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

การติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขนั้น คณะอนุกรรมการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข และภาคีที่เกี่ยวข้องได้กำหนดหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดในการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการไว้เป็น 5 หมวด เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และการนำหลักเกณฑ์ไปประเมินผลการดำเนินการของวัด ดังนี้

1. หมวดการบริหารจัดการโครงการ

หมวดนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการของวัดและชุมชนในการดำเนินการตามโครงการ โดยเน้นการประกาศนโยบาย การมีส่วนร่วมในโครงการ การให้ความรู้เรื่องหลัก 5ส และการลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ 9 แห่งภายในวัด ให้มีความสวยงามได้มาตรฐานตามหลัก 5ส และหลักสัปปายะ 7 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ (คณะกรรมการ 5ส)

2) การประกาศนโยบาย

3) การอบรมให้ความรู้ตามหลัก 5ส เพื่อสร้างวัดสวยด้วยความสุข

4) การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผังวัด และวิเคราะห์พื้นที่เพื่อการพัฒนา

5) จัดทำแผนปรับปรุงภายในวัด

6) ลงมือปฏิบัติ (Big Cleaning Day)

7) สรุปผลการดำเนินงาน

2. หมวดการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด 9 แห่ง

หมวดนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสะอาด ความสะดวก มาตรฐาน และความปลอดภัยของพื้นที่/อาคาร 9 พื้นที่ภายในวัด เพื่อให้มีการดูแลอย่างทั่วถึง วัดและชุมนที่ได้ดำเนินการใน 7 ขั้นตอนและมีการพัฒนาวัดในพื้นที่ 9 แห่งนี้ จะถือว่า ได้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานของโครงการวัด ประชารัฐ สร้างสุข เพราะว่ามีกระบวนการพัฒนาระบบสาธารณูปการและสิ่งแวดล้อมภายในวัดตามความเหมาะสม ได้แก่

1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และแผนผังวัดโดยสังเขป

2) การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ

3) การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์ และการควบคุมการเบิก - จ่าย สิ่งของ

4) ห้องน้ำ

5) การจัดการขยะ

6) สภาพแวดล้อมพื้นที่เปิดโล่งภายในวัด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความปลอดภัย

7) ระบบไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย

8) โรงครัว

9) การสุขาภิบาลอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

3. หมวดการส่งเสริมสุขภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อม

หมวดนี้มุ่งพิจารณาถึงการพัฒนาวัดไปสู่การเป็นวัดส่งเสริมสุขภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีมากยิ่งขึ้น โดยนำหลักการส่งเสริมสุขภาคและการจัดการสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้กับหลัก 5ส และหลักสัปปายะ 7 เป็นเครื่องมือในการดำเนินการดังนี้

1) การพัฒนาระบบสื่อสารและพัฒนาฐานข้อมูลสุขภาพของพระสงฆ์ สามเณร และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับวัดและชุมชน

2) การพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมตามหลัก 5 ส และการจัดการสิ่งแวดล้อมในเรื่องขยะ น้ำเสีย มลพิษจากเตาเผาศพ เป็นต้น

3) การส่งเสริมกิจกรรมการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพใจ และอนามัยสิ่งแวดล้อมภายในวัด เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี การปรับปรุงสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ เป็นต้น

4) การจัดการสถานที่และกิจกรรมที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ เช่น มีตู้ยาสามัญประจำวัด ห้องพยาบาล และมีการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาพ เช่น ให้วัดปลอดอบายมุข สุรา บุหรี่ เป็นต้น

5) การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ วัฒนธรรมประเพณี และการจัดการสิ่งแวดล้อม

4. หมวดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

หมวดนี้มีเป้าหมายเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมหรือพุทธศิลปกรรมที่มีอยู่ภายในวัดให้ได้รับการจัดเป็นหมวดหมู่ มีการเก็บรักษา การบูรณปฏิสังขรณ์ให้เป็นระเบียบ สวยงาม เป็นที่น่าเคารพ

สักการะ เพื่อน้อมนำไปสู่การสร้างศรัทธา การพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยมีแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมและหลักการอื่น ๆ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการดังนี้

1) การพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พุทธศิลปกรรมภายในวัด เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานของวัดและชุมชน

2) การออกแบบและปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรม การทำผังบริเวณพื้นที่โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พุทธศิลปกรรมให้สอดคล้องกับประโยชน์การใช้สอยและสุนทรียภาพ

3) การอนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พุทธศิลปกรรมภายในวัดที่เหมาะสม

4) การส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พุทธศิลปกรรมภายในวัด

5) การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. หมวดการจัดการพื้นที่จิตและปัญญา

หมวดนี้มีเป้าหมายเพื่อให้วัดเป็นสถานที่พัฒนาจิตใจและปัญญาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยมีขั้นตอนนับตั้งแต่การจัดการเชิงพื้นที่ การพัฒนากิจกรรมวิถีพุทธ และการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การจัดให้พื้นที่ของวัด เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีพุทธ

2) การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนววัฒนธรรม ประเพณีทางพระพุทธศาสนา

3) การพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

4) การจัดกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ แสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมประจำวันพระหรือวันอาทิตย์ และวันสำคัญทางศาสนา

5) ส่งเสริมการเจริญวิปัสสนากรรมฐานให้กับประชาชน

แผนปฏิบัติงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประจำปี พ.ศ. 2566

ขั้นตอนที่	รายละเอียดในการปฏิบัติงาน	กรอบระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1	เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอส่งรายชื่อวัดที่เข้าโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ตำบลละ 2 วัด ให้เจ้าคณะจังหวัด (ต้องไม่ซ้ำกับวัดที่ส่งมาแล้ว)	เดือนเมษายน ถึง เดือนพฤษภาคม	เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอรับผิดชอบ
2	เจ้าคณะจังหวัด/และคณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการประชุมพิจารณาคัดเลือกวัดให้เหลืออำเภอละ 1 แห่ง และคณะกรรมการสาธารณูปการประชุมคัดเลือกให้เหลือเพียงจังหวัดละ 2 แห่ง และดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ 1. เจ้าคณะจังหวัดส่งรายชื่อวัดถึงสำนักงานพระพุทธ ศาสนาแห่งชาติ 2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหนังสือแจ้งคณะอนุกรรมการโครงการฯ ส่วนกลาง 3. ประธานอนุกรรมการส่วนกลางแจ้งประธานและอนุกรรมการแต่ละหนรับทราบ	เดือนมิถุนายน ถึง เดือนกรกฎาคม	เจ้าคณะจังหวัด/ คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ รับผิดชอบ
3	คณะกรรมการระดับหนทุกหนออกตรวจเยี่ยมประเมินผลวัดในเขตภาคนั้น ๆ เสร็จแล้วให้พิจารณาคัดเลือกให้เหลือภาคละ 1 แห่ง	เดือนสิงหาคม ถึง เดือนกันยายน	คณะกรรมการระดับหน ฯ รับผิดชอบ
4	คณะอนุกรรมการส่วนกลาง ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมติดตามประเมินผล และพิจารณาวัดที่ได้รับคัดเลือกแล้วภาคละ 1 แห่งนั้น ให้เหลือเพียงหนละ 1 แห่ง	เดือนตุลาคม ถึง เดือน พฤศจิกายน	คณะอนุกรรมการส่วนกลาง รับผิดชอบ
5	คณะอนุกรรมการส่วนกลางจัดประชุม/และมอบรางวัลเกียรติยศให้แก่วัดที่เข้าโครงการฯ ในหนนั้น ๆ	เดือน พฤศจิกายน ถึง เดือน ธันวาคม	คณะอนุกรรมการส่วนกลาง รับผิดชอบ
6	ประธานคณะอนุกรรมการส่วนกลาง จัดประชุมอนุกรรมการส่วนกลาง/ประธานอนุกรรมการประจำหนต่าง ๆ เพื่อพิจารณาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ พร้อมทั้งสรุปผล/และรายงานประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ เพื่อรายงานมหาเถรสมาคม	เดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม	ประธานคณะอนุกรรมการส่วนกลาง และประจำหนรับผิดชอบ

สรุปได้ว่า วัดและชุมชนควรมีการดำเนินการเครื่องมือ 3 5 7 9 เพื่อเป็นการพัฒนาวัดและสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา เพราะมุ่งไปสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นการดำเนินการตามพันธกิจที่ได้ตั้งไว้ให้ลุล่วงต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัด

“วัด” มีคำเรียกหลายอย่าง นอกจากคำว่าวัดเองแล้ว มีคำที่ใช้อยู่เดิมในภาษาบาลีอีก 3 คำ คือ “อาราม” “วิหาร” และ “อาวาส” เป็นที่พระสงฆ์อยู่อาศัยและใช้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติศาสนกิจ วัดนั้นได้มีการตราขึ้นในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้ดังนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ฉบับปัจจุบันนี้ได้รับการรวบรวมไว้โดย วิรัช ถิรพันธุ์เมธี และทองใบ ธีรานันทางกูร (2546, หน้า 29 – 43) หมวด 5 วัด

มาตรา 31 มีสองอย่าง

1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสังคามสีมา

2) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มาตรา 32 การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 32 ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัดให้กรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 33 ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

1) ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น

2) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

3) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา 34 การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสองการโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับค่าผาติกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำ โดยพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรมศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 35 ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา 36 วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา 39 ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่ตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาสการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

พระมหารุ่น ธีรปัญโญ (2552, หน้า 53 – 76) กล่าวถึง พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้าน เป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยที่วัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยาการแก่ชาวบ้านทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรม และประเพณี ประชาชนก็จะหันหน้าเข้ามาสู่วัดวาอารามกันมากขึ้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาบทบาท และกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดทำก็พบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญ ๆ อยู่ 5 ประการ ดังนี้

1. วัดเป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสามเณร
2. วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
3. วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
4. วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการศาสนาจึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามาวัดมาขึ้น

2. มุ่งในการปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

3. มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน และช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็คือ การพัฒนาวัดตามหลักการ 3 ข้อ คือ

3.1 การพัฒนาวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น เป็นสัดส่วน

3.2 การจัดปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม

3.3 การจัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศลและร่วมประกอบกิจกรรมทางสังคมประเพณีไทยได้อย่างเต็มที่

นำทรัพย์ จันทร์หอม (2546, หน้า 53 – 76) กล่าวว่า นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชนนั้น ปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสจะต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีประเด็นดังนี้

1. พระภิกษุ สามเณร ของวัด จะต้องเป็นผู้นำของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี หรือสอนให้ประชาชนมีความศรัทธา ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจสงบ มีสมาธิในการประกอบสัมมาชีพ

2. สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้

3. สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะต้องไม่มีสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ

4. สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจชุมชน

5. เสนาสนะ การปลุกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี

6. ถูกสุขลักษณะ วัดควรจะจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบการจัดเก็บขยะจำกัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ

7. สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปละละเลยให้บ้านเรือนของประชาชนล้ำเข้ามาในเขตวัด

8. สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด

9. สัดส่วน วัดควรมีแผนผังบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาสเขตสังฆาวาส

10. สร้างความศรัทธา วัดควรเสริมสร้างศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด

11. ความสามัคคีในหมู่พระภิกษุ และสามเณรภายในวัด

สรุปได้ว่า วัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัยและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์

พระสงฆ์เปรียบเสมือนเนื้อนาบุญอันยิ่งของพุทธศาสนิกชน ซึ่งหน้าที่หลักของพระสงฆ์ก็คือการธำรงรักษา และเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดาให้ยั่งยืนสืบไป ด้วยสังฆคุณอันยิ่งใหญ่นี้ พุทธศาสนิกชนจึงควรรู้จักการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุสงฆ์ที่เหมาะสม

มานพ นักการเรียน (2544, หน้า 2 – 3) ได้แบ่งพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. อริยสงฆ์ หมายถึง สาวกของพุทธเจ้าผู้บรรลุมรรคผลตั้งแต่ระดับต้นจนถึงสูงสุด แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1.1 พระโสดาบัน หมายถึง ผู้ละกิเลส 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นเป็นเหตุถือตัวตน) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) สีลัพพตปรามาส (การยึดถือศีลและวัตรอย่างงมงายหรือไม่เข้าใจความมุ่งหมายที่แท้จริง) พร้อมทั้งมีศีลบริบูรณ์สมาธิและปัญญาพอประมาณ

1.2 พระสกทาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลส 3 อย่างข้างต้น ได้พร้อมทั้งมีศีลบริบูรณ์สมาธิและปัญญาพอประมาณ และยังมีราคะ โทสะ โมหะให้บางเบาลงได้ด้วย

1.3 พระอนาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลสเพิ่มขึ้นอีก 2 อย่าง คือ กามราคะ (ความกำหนัดยินดีในกามารมณ์) และ ปฏิฆะ (ความกระทบกระทั่งแห่งจิตใจความโกรธ) พร้อมทั้งมีศีลและสมาธิบริบูรณ์ปัญญาพอประมาณ

1.4 พระอรหันต์ หมายถึง ผู้ละกิเลสที่ละเอียดได้อีก 5 อย่าง คือ รูปราคะ (ความติดใจในรูปธรรม) อรูปราคะ (ความติดใจในอรูปธรรม) มานะ (ความถือตัวหรือสำคัญตนว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้) อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน) อวิชชา (ความไม่รู้จริง) พร้อมทั้งมีศีล สมาธิและปัญญา บริบูรณ์

2. สมมติสงฆ์ หมายถึง กุลบุตรผู้บวชเข้ามาเป็นภิกษุ ยังเป็นปุถุชนอยู่เช่น สามัญชนทั่วไป แต่อบรมบ่มนิสัย พัฒนาฝึกฝนตนเอง ปฏิบัติเพื่อความสะดวก สว่าง สงบ แห่งจิตใจ สมมติสงฆ์นี้จะต้องมีภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปในการประกอบสังฆกรรมในแต่ละประเภท

พระสงฆ์ หมายถึง สาวกที่ถือเพศบรรพชิตของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยเป็นผู้นำ คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนได้ศึกษามาอย่างดีแล้วไปสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตาม และเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้ต้องได้รับการบรรพชาและอุปสมบทตามพุทธบัญญัติด้วย ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีอยู่ 2 ประเภท อันได้แก่ สมมติสงฆ์ และอริยสงฆ์ ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น

พระมหาบุญมี โททำ (2551, หน้า 38 – 39) อธิบายถึงบทบาทของพระสงฆ์ในระยะแรกๆ มีหน้าที่หลักจะต้องทำการศึกษาในเรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อบรรลุมรรคผลในทางพระพุทธศาสนา การบรรลุมรรคผลของท่านเหล่านั้นในตอนแรกเกิดจากการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อพระอรหันต์สาวกเกิดขึ้นชุดแรก 60 รูป งานอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์คือ “สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย” ก็เกิดขึ้น

โดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งให้ท่านเหล่านั้นมาประชุมกัน ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แล้วรับสั่งแก่ท่านเหล่านั้นว่า “...ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราและเธอทั้งหลายพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลางที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์อันสมบูรณ์ด้วยอรรถะและพยัญชนะ สัตว์ที่มีธุลีในจักษุอันน้อยมีอยู่หากไม่ได้ฟังธรรมจักเสื่อมจากธรรม ผู้อาจจักรู้ทั่ว ถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราเองก็จะไปยัง ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม...” นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมางานเผยแพร่ศาสนาได้กระจายไปสู่กลุ่มบุคคล ทั้งจำนวนคนที่ทำงานและคนที่หันมานับถือพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า บริษัท 4 ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในช่วงตอนต้น สมัยพุทธกาลทรงเริ่มปฐมเทศนาไม่ถึงปี เฉพาะพระพุทธองค์เพียงองค์เดียว ทรงแสดงธรรมให้คนสำเร็จอริยผลเป็นพระอริยบุคคลเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 194 – 195) อธิบายว่า ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเองจะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่าง ๆ ในวินัยของสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขตสีมาอุโบสถ การปวารณา การกรานกฐิน พุทธบัญญัติที่สงฆ์ให้เป็นใหญ่ในกิจการต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า สังฆกรรมมีการ

อุปสมบท การระงับอธิการณ์ ตลอดถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ คือว่าพระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาตถืออาหารที่คฤหัสถ์ถวายตลอดจนปัจจัย 4 อย่างอื่น ๆ และความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำ เป็นข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันกับสังคมของคฤหัสถ์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (2535, หน้า 7) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ คือ มาตรา 15 ตรี ในส่วนที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ในข้อที่ 3 ว่า มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณะสงฆ์ ทำให้กล่าวได้ว่า หน้าที่ของพระสงฆ์นั้นมี 5 ประการ คือ 1) การศาสนศึกษา 2) การศึกษาสงเคราะห์ 3) การเผยแผ่ 4) การสาธารณูปการ 5) การสาธารณะสงเคราะห์

ธีรโชติ เกิดแก้ว (2547, หน้า 45) กล่าวถึงบทบาทและการปรับตัวของวัดและพระสงฆ์ในปัจจุบันดังนี้

1. การเผยแผ่หลักคำสอนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจิก การเผยแผ่ทางวิทยุและโทรทัศน์ วารสารและนิตยสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น

2. การให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ หรือนักจิตวิทยา

3. เป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

4. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่น ๆ เช่น ทางวิชาการทั้งด้านพุทธศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ ที่สามารถทำได้เช่น การเกษตร เป็นต้น

5. เป็นผู้นำทางด้านการพัฒนาต่าง ๆ ในสังคมชนบท เช่น จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพให้แก่ประชาชน เป็นต้น

6. เป็นผู้ให้การสงเคราะห์ทางด้านวัตถุ เช่น ให้ทุนการศึกษา อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น

7. ทำหน้าที่เป็นครูสอนศีลธรรม จริยธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ หรือตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด

8. ให้การอบรมแก่เยาวชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การนำเยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตร เป็นต้น

9. งานด้านการค้นคว้าและวิจัยเป็นผลงานทางด้านวิชาการที่ออกมาเป็นรูปเล่มหนังสือให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปศึกษา ซึ่งในปัจจุบันมีอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะผลงานของหลวงพ่อพุทธทาสและพระธรรมปิฎก เป็นต้น

10. การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรมและประเพณีต่าง ๆ หลายวัดได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อรวบรวมศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ความเป็นมาของบรรพบุรุษของตน เป็นต้น

11. ให้การรักษาโรคต่าง ๆ ด้วยยาแพทย์แผนโบราณ หรือวิธีทางไสยศาสตร์ส่วนกิจวัตรของพระสงฆ์ พุทธทาสภิกขุ (2534, หน้า 142) ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า “เดิมนั้นการศึกษาของไทยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและอาศัยเป็นสถานศึกษา ต่อมาได้

เปลี่ยนเป็นแนวคิดการศึกษาแบบตะวันตก แบ่งออกเป็นจริยศึกษา พุทธิศึกษา พลศึกษาและหัตถศึกษา ในส่วนของจริยธรรมศึกษานั้น ราชการไม่ได้เน้นในการนำเสนอมาสอนนักเรียน แต่จะเน้นพุทธิศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในส่วนของจริยศึกษาที่ว่านั้น หลักสูตรก็เป็นไปเพื่อการท่องจำไม่ได้ฝึกให้ผู้ศึกษานำไปปฏิบัติเพื่อขัดเกลาความประพฤติและจิตใจของตน

คะนึงนิตย์ จันทบุตร (2552, หน้า 43 – 44) ได้จำแนกบทบาทของพระสงฆ์ไว้ 3 ประการ คือ

1. การพัฒนาคุณภาพพลเมืองด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2. การสงเคราะห์ประชาชน เช่น การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต งานประเพณีส่วนรวม และงานเทศกาลต่าง ๆ

3. การช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยของชาติและกิจการทางสังคมจิตวิทยา เป็นต้น

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ) (2541, หน้า 67 – 71) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันโดยหลักใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ (Spiritual guide) บทบาทนี้จะเห็นจากองค์กรสงฆ์ต่อไปนี้

1.1 การเกิดขึ้นของคณะธรรมทาสไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อปี พ.ศ. 2475 โดยการนำของท่านพุทธทาสภิกขุ ก่อให้เกิดวัดป่าเพื่อปัญญาชน ลักษณะสวนโมกขพลาราม มีการผลิตหนังสือธรรมที่มีลีลาการประพันธ์แบบทันสมัย ชักชวนคนยุคปัจจุบันให้เห็นคุณค่าของพระศาสนานำพาคนไทยใฝ่การประพฤติธรรมมากขึ้น

1.2 การเกิดวัดป่าในสายธรรมยุติกนิกาย จนถึงสมัยพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต สายภาวนาพุทโธ มีการตั้งสำนักปฏิบัติธรรมในสายวัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ของพระอาจารย์ชา สุภทฺโท ชี้ให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศเห็นคุณค่าของความสงบทางจิตใจ และเห็นว่าการมีชีวิตแบบสมัยพุทธเจ้าอยู่กับธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดี

1.3 การเกิดขึ้นของสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานแบบ ยุบหนอ - พองหนอ ซึ่งมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลางเมื่อปี พ.ศ. 2493 อันมีต้นแบบมาจากท่านมหาสีสะยาตอ วัดศาสนยิสา ประเทศพม่า ทำให้ระบบการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเจริญรุ่งเรือง และมีผู้ได้ประโยชน์จากการปฏิบัติธรรมสายนี้เป็นอย่างมาก

1.4 การเกิดขึ้นของการปฏิบัติธรรมแบบสัมมา อรหัง ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดกัลยาณมิตรมากมาย ทั้งในวงการพระสงฆ์และประชาชน

2. ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน สถาบันสงฆ์ที่ทำหน้าที่มาตลอดคือ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ตลอดทั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่วัดบวรนิเวศวิหาร และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ ทำให้เรามีแหล่งเพาะภูมิปัญญาแบบพุทธของประชาชนระบบการศึกษาสายเดิมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ก่อให้เกิดนักคิด นักเขียน เช่น สุชีพ ปุญญานุภาพ, แสง จันทร์งาม, พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), จำนงค์ ทองประเสริฐ, เสถียรพงษ์ วรรณปก และวศิน อินทรสะ แก่วงวิชาการ

3. ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านพัฒนาชนบท พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางพัฒนาชนบทมีทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งแยกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 การตั้งมูลนิธิศึกษาและพัฒนาชนบท พระเถรที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า อุทิศตนเองเพื่อการศึกษาของชาวบ้านในชนบทมาโดยตลอด คือ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อคฺควีโร) วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตั้งโรงเรียนเมตตาศึกษาที่วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่ และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท โดยมีอุดมการณ์ “มุ่งส่งเสริมกสิกร สั่งสอนวิทยาธำรง พระศาสนา และพัฒนาท้องถิ่น”

3.2 การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนในลักษณะเครือข่าย (Network) ของงานพัฒนาชุมชนชนบท มีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มพระสังฆพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดนครราชสีมา มีพระสงฆ์ที่อยู่ในกลุ่มนี้ประมาณ 20 – 30 รูป เป็นต้น

จำนง อธิวัฒนสิทธิ์ (2548, หน้า 60 – 64) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพประชากรไว้ 3 ประการ คือ

1. การสร้างคนให้ได้รับการศึกษา ในสมัยก่อนการศึกษาของไทยยังขึ้นอยู่กับวัด และวัง วังเป็นสถาบันการศึกษาของเจ้านายและขุนนางชั้นสูง ส่วนวัดเป็นสถาบันการศึกษาของสามัญชน ถึงแม้ปัจจุบันรับจะแยกการศึกษาออกจากสถาบันสงฆ์ แต่สถาบันสงฆ์ก็ยังมีบทบาทในการเสริมสร้างคนให้ได้รับการศึกษาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการเอื้ออำนวยหรือการบริการของสถาบันสงฆ์

2. การสร้างคนให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนคนให้มีคุณธรรมเป็นหน้าที่หลักของสถาบันสงฆ์ทีเดียว เป็นที่ยอมรับกันว่าการที่สังคมไทยมีความสงบสุขพอสมควรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักศีลธรรม และให้บุคคลละเว้นจากความชั่วและอบายมุขต่าง ๆ

3. เสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ สร้างถนนหนทาง บ่อน้ำ สาธารณสุข และโรงเรียน เป็นต้น รวมทั้งระดมกำลังชาวบ้าน ให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเด็กกำพร้าคนยากไร้ และช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติด เป็นต้น

สรุปได้ว่า พระสงฆ์นั้นมีบทบาทหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้แล้วอย่างชัดเจนโดยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก ได้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยเพื่อให้แต่ละรูปนั้นได้ดำเนินชีวิตตามครรลองแต่ในปัจจุบันสังคมและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคมตามไปด้วย ทั้งนี้ นอกจากจะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม พระวินัย เพื่อรักษาศีลตามพุทธบัญญัติแล้วยังต้องแสดงบทบาทอื่น ๆ อีกมากมาย บทบาทเหล่านั้นบางครั้งก็เป็นบทบาทที่ประชาชนยกย่องนับถือ แต่ก็มีหลายบทบาทที่คนเหล่านั้นยอมรับไม่ได้ ซึ่งจะเป็นผลต่อความศรัทธาต่อพระสงฆ์

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

มักมีความเข้าใจที่ว่าพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย บำเพ็ญเพียรปฏิบัติภาวนาอยู่แต่ในอารามนั้น แต่ในความจริงแล้วพระสงฆ์มีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะปัจจัยในการดำรงชีพของพระสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับชาวบ้านด้วยชีวิตที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นชาวบ้าน หรือคฤหัสถ์ นี้เองจึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่าพระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใด ดังนั้น พระสงฆ์ก็คือส่วนหนึ่งของชุมชนเช่นกัน

2.4.1 บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

บทบาทพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ยังไม่จำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะพระสงฆ์ในบางพื้นที่ยังไม่กว้างขวางนักและยังมีกิจกรรมลักษณะต่างคนต่างทำไม่ประสานกันอย่างเป็นกระบวนการหรือองค์กรหรือแนวทางการดำเนินการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์จึงยังไม่เด่นชัด ดังนั้น พระสงฆ์ในชนบทจำเป็นต้องพยายามเข้าช่วยพัฒนาชุมชนชนบท ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยจะต้องพัฒนาควบคู่ไปทั้งด้านวัตถุและจิตใจแต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากันควรจะพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนพระสงฆ์ที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบทจึงต้องต่อสู่กับอุปสรรคต่าง ๆ มากมายทั้งจากประชาชนในชุมชนและข้าราชการจากภายนอกเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาอันเป็นกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาชนบทและเพื่อเป็นสื่อกลางในการชักจูงประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความเต็มใจ

อภิชัย พันธเสน (2549, หน้า 208 – 209) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในรูปแบบของการพัฒนาหมู่บ้านว่าในการพัฒนาหมู่บ้านของพระสงฆ์ถึงแม้จะมีการร่วมมือกับทางการแต่จะกระทำในลักษณะไม่เป็นทางการ คือ ไม่ยึดติดอยู่กับแบบแผนทางราชการหรือแบบแผนดั้งเดิมของวัด แต่จะพัฒนาหมู่บ้านไปตามสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่เป็นจริง ๆ จึงทำให้รูปแบบของการพัฒนาหมู่บ้านของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องหลายรูปแบบดังต่อไปนี้

1. พระสงฆ์ - ชาวบ้าน คือ พระสงฆ์จะเข้าไปร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่นโดยไม่อาศัยกลไกของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านกำนันหรือข้าราชการอื่น ๆ พระสงฆ์ที่ใช้รูปแบบการพัฒนาดังกล่าวพบที่จังหวัดเลย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อิทธิพลของคอมมิวนิสต์เคยปรากฏในอดีตเมื่อทางราชการไม่สามารถเข้าไปพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ได้ พระสงฆ์จึงเข้าไปแทน โดยไม่อาศัยข้าราชการเนื่องจากเป็นการเหมาะสมที่พระสงฆ์จะเข้าป่าเพื่อไปพัฒนากับชาวบ้าน เพื่อป้องกันการใส่ร้ายป้ายสีถ้าฆราวาสเข้าไปมักถูกเจ้าหน้าที่เพ่งเล็งว่าเป็นผู้นิยมคอมมิวนิสต์

2. การพัฒนาแบบพระสงฆ์ – ผู้ใหญ่บ้าน – ชาวบ้าน คือ การพัฒนาท้องถิ่นแบบนี้ เกิดขึ้นจากสองลักษณะ คือ ลักษณะแรกเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ผู้ใหญ่บ้านมีความเห็นสอดคล้องกับพระสงฆ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน จึงให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ซึ่งได้จากกรณีศึกษาในจังหวัดสกลนคร และลักษณะที่สองเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ผู้ใหญ่บานมีความเห็นต่อด้านการพัฒนาของพระสงฆ์ เพราะตนเองต้องเสียผลประโยชน์ ต่อมาเมื่อทำใจได้ว่าเหตุการณ์ในหมู่บ้านย่อมเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา หรือมีความเข้าใจพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่นมากขึ้นจึงอาสาเข้าช่วยเหลือพระสงฆ์ในการพัฒนาชนทบได้มาก ตัวอย่างดังกล่าวศึกษามาจากประสบการณ์การทำโครงการพัฒนาของพระเทพกวี แห่งวัดป่าดาราภิรมย์ จังหวัดเชียงใหม่

3. การพัฒนาแบบพระสงฆ์ - กำนัน - ชาวบ้าน ได้จากกรณีศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ในระยะแรกพระสงฆ์ได้ร่วมมือกับชาวบ้าน ในการพัฒนาหมู่บ้านโดยที่กำนันคอยดูอยู่ห่าง ๆ เพราะไม่แน่ใจว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่เมื่อพระสงฆ์กับชาวบ้านสามารถพัฒนาได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำนันจะเข้าร่วมกับพระสงฆ์เพราะมิฉะนั้นกำนันจะถูกพระสงฆ์แย่งชิงบทบาทในการช่วยเหลือชาวบ้านไปด้วย

4. การพัฒนาแบบพระสงฆ์ - ข้าราชการ - ชาวบ้าน คือ รูปแบบของการพัฒนาหมู่บ้านลักษณะนี้มีตัวอย่างอยู่ 3 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นการร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ - ครูใหญ่ - ชาวบ้าน โดยเฉพาะครูใหญ่ที่เคยเป็นพระสงฆ์ในหมู่บ้านนั้นมาก่อน มีความสนิทสนมกับพระสงฆ์จึงมาช่วยพระสงฆ์ทำงานพัฒนาท้องถิ่น ลักษณะที่สอง เป็นความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ - ข้าราชการฝ่ายปกครอง - ชาวบ้าน ลักษณะของการร่วมมือพัฒนา และการพัฒนาลักษณะสุดท้ายเป็นการร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ - ข้าราชการ - ชาวบ้าน ข้าราชการในที่นี้หมายถึง ข้าราชการสังกัดกระทรวงต่าง ๆ นอกเหนือจากกระทรวงมหาดไทยยังมีข้าราชการของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเข้ามาร่วมช่วยเหลือให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ปัจจุบันปัญหาสำคัญของสังคมไทยคือ ปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนในชนบทอันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการพัฒนาชนบทถึงแม้จะประสบความสำเร็จ ก็เป็นเพียงด้านวัตถุ แต่ขาดมิติทางด้านจิตใจเป็นผลให้พระสงฆ์ในเขตชนบทต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง และพระสงฆ์ในชนบทนั้นมีพื้นฐานได้รับการศรัทธาเคารพของชาวบ้านเป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทพัฒนาชนบท ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น มักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธาสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินได้โดยง่าย และเสียค่าใช้จ่ายน้อย

2.4.2 บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของชุมชน

วัดเป็นศูนย์กลางในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถชักจูงประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นหรือองค์กรทางราชการ ในการพัฒนาชุมชนที่พระสงฆ์อาศัยอยู่ได้พัฒนา ไม่ว่าด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองวัฒนธรรม สาธารณสุข และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาค้นคว้าที่สอดคล้องกับการวิจัยจึงสรุปบทบาทของพระสงฆ์ในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1. การพัฒนาด้านสังคม

พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ชุมชน นักเรียน นักศึกษา เผยแผ่ธรรมะสงเคราะห์ผู้ยากไร้ พัฒนาถาวรวัตถุให้กับชุมชนมีการรับเลี้ยงดูเด็กกำพร้า การเปิดโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี พร้อมกับพระปริยัติธรรมสามัญเป็นผู้ดำเนินงานบทบาทนักสังคมสงเคราะห์และยังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และผู้นำชาวบ้านทำให้เกิดความสามัคคีเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่ชุมชน และสังคมในท้องถิ่น

ซึ่งสอดคล้องกับ พิสิฏฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทจร (2540, หน้า 136) ได้กล่าวว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมากในชุมชน ซึ่งพระสงฆ์แต่ละรูปก็มีวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันในการพัฒนา โดยเฉพาะด้านสังคม พระสงฆ์จะทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยตั้งมั่นวัดทำการเทศนาสั่งสอนในลักษณะกลุ่มย่อยโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำหลักธรรมไปปฏิบัติใน

ชีวิตประจำวัน เช่น การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรู้จัดการให้ทานและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างเช่น พระอาจารย์เทิดศักดิ์ จันทโชโต แห่งวัดทุ่งสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พระครูพิทักษ์พืชคามเขต วัดลุมพินีวัน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และพระอาจารย์อเนก เตชวโร วัดโมกขวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่ ได้กล่าวถึงพระพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน สุทฺธิสีโล) วัดสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้มีบทบาทมากในด้านการพัฒนาสังคม ไม่ว่าการสอนให้ประชาชนลดอบายมุข อบรม จิตใจ ฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐาน ทำให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ ซึ่งท่านจะมุ่งการพัฒนาจิตใจหรือคนก่อนสิ่งใด ยังมีการชักชวนประชาชนรวมพลังเพื่อการพัฒนา มีการระดมพลังสมอง เพื่อแก้ปัญหาให้เห็นพ้องต้องกันว่าควรจะพัฒนาถนนหนทางเพื่อการคมนาคมที่สะดวก โดยหลวงพ่อนานกับพระสงฆ์ในวัดและชาวบ้านร่วมมือกันใช้เครื่องมือทำการเกษตรที่มีอยู่ช่วยกันถางป่า ขุดดิน ทำล่องถนนให้เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์เกือบทุกรูปได้มีบทบาทไม่ว่าการตัดถนน การปรับปรุงถนนเดิม การประปา การพัฒนาแหล่งน้ำ การปรับปรุงรั้วบ้าน การลอกคลองการสร้างถังเก็บน้ำฝน และการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดการพัฒนาดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือระหว่างวัดชาวบ้านและราชการ โดยทางวัดมีพระสงฆ์เป็นผู้นำเป็นศูนย์รวมของความสามัคคีมีชาวบ้านเป็นแรงและมีทางราชการเป็นอุปกรณ์เครื่องมือ

2. การพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึงความเป็นงานศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มหนึ่ง ซึ่งสิ่งใดดีก็เก็บไว้สิ่งใดควรแก้ไขกันให้ดีขึ้น เพื่อจะส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไปและศาสนาพุทธก็มีอิทธิพลต่อคนไทยอย่างมาก ทั้งในด้านการปกครอง และในด้านกิริยามารยาทและความเป็นอยู่จนกลายเป็นธรรมเนียมไทยไป ส่วนคติความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของพราหมณ์ สังคมไทยก็นำมาปฏิบัติไม่น้อย คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนไทยส่วนมาก เช่น ความกตัญญูกตเวที การมีสัมมาคารวะ ความสุภาพเรียบร้อย ความโอบอ้อมอารีมีใจเมตตา ฯลฯ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของไทยเรามาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันเมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีความเคารพนับถือพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต พระสงฆ์มีบทบาทต่อสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนและสังคมไทยในท้องถิ่นนั้นในสังคมไทย แล้วจะมองเห็นวัฒนธรรมควบคู่กับการดำรงชีวิตโดยเฉพาะประเพณีที่เกิดขึ้นจากพระพุทธศาสนา โดยตรงหรือทางอ้อมก็ตามจากชุมชนตลอด พระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับหลักธรรมวินัยและสภาพแวดล้อมของชุมชน จึงเห็นได้ว่าสังคมชาวอีสานอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขสามัคคี จนนับถือเป็นแบบอย่าง ถ่ายทอดไปสู่อนุชนรุ่นหลังเป็นที่ยอมรับของชุมชน สังคมอื่น ๆ ต่อไป

อารียา ลิ้มสุวัฒน์ (2556, หน้า 26) กล่าวถึงพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์ยังทำหน้าที่อีกหน้าที่หนึ่งของสังคมคือพระสงฆ์เป็นผู้รักษาวัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นที่เก็บศิลปวัตถุและของมีค่าอื่น ๆ อันแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมของไทย ซึ่งชาวบ้านได้แสดงออกถึงศรัทธาเลื่อมใสในคุณค่าของศาสนาด้วยการสร้างสรรค์สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ไว้ที่วัดและพยายามสร้างให้สวยงามที่สุดเท่าที่จะทำได้เช่น โบสถ์

วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป ตู้คัมภีร์ ภาพแกะสลักตามประตูหน้าต่าง ตลอดจนภาพเขียนอันวิจิตรงดงามตามฝาผนังโบสถ์วิหาร

เสาวลักษณ์ ขำนิล (2553, หน้า 180 – 183) ยังกล่าวอีกว่า “หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการวัฒนธรรมไทย เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทย มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ศิลปะและวรรณคดีของชาติส่วนใหญ่ เกิดขึ้นด้วยอาศัยวัดเป็นแรงบันดาลในการสร้างสรรค์ วัดเป็นสถานที่รักษาผลงานทางศิลปะของชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความรักในความเป็นชาติไทยที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเหตุการณ์ประจำวันและความเชื่อทางไสยศาสตร์ บทบาทพระสงฆ์ในเหตุการณ์ประจำวันของชาวบ้านมีอยู่มาก เช่น ก่อนการเดินทาง การแต่งงาน การรักษาไข้ การสงเคราะห์ การนำโชคมาสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นบทบาทของพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรักษาวัฒนธรรมให้กับชุมชน”

3. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2541, หน้า 34 – 35) ได้สัมมนาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ว่าความสัมพันธ์ของพระกับป่ามีมานานเพราะพระอาศัยเป็นที่ฝึกปฏิบัติ ป่าได้การคุ้มครองเพราะบารมีและวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นตัวอย่างสั่งสอนประชาชนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าต่อมนุษย์การพึ่งพากันของพระสงฆ์กับป่าพบทั่วไปในสังคมชาวพุทธที่ใดมักมีวัดที่ป่าหรือสร้างป่าขึ้นมาในวัดและรอบ ๆ วัดป่าใดที่สงบเงียบเหมาะสมกับการฝึกตนก็จะมีพระธุดงค์ ไปฝึกปฏิบัติขัดเกลาตนเองในป่าชาวบ้านก็ช่วยทำบุญดูแลเลี้ยงพระ พระก็ให้ธรรมะสั่งสอนญาติโยมพระป่าชุมชนจึงมีความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาเรื่องพระกับป่า เช่น วัดป่าสุคะโต จังหวัดชัยภูมิ ทำงานเผยแพร่ความรู้ด้านอนุรักษ์ป่าให้กับชุมชนวัดป่าหนองพง จังหวัดอุบลราชธานี อยู่กับป่าและจัดการป่าให้สมบูรณ์และเป็นประโยชน์แก่ชุมชนสวนโมกขวนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรูปแบบการอยู่ในป่าอย่างเรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติ วัดอรัญญาวาส จังหวัดน่าน ปลูกจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ป่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนและองค์กรทุกระดับอย่างเชื่อมโยงบนรากฐานของความร่วมมือ ดังนั้นผลจากกรณีศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับป่าต่าง ๆ สามารถสรุปบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ได้ 4 ด้าน คือ

1. ด้านการอนุรักษ์ช่วยนำชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสร้างป่าชุมชนรักษาป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ

2. ด้านชุมชนเป็นตัวอย่างของการอยู่แบบเรียบง่ายและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดรู้คุณค่า

3. ด้านวัฒนธรรมช่วยรักษาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะทรัพยากรพรรณพืช

4. ด้านจิตวิญญาณเป็นผู้นำ และสั่งสอนศีลธรรมและจริยธรรมแก่ชุมชน

พิสิฏฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทจร (2540, หน้า 136) ทำการวิจัยศาสนาพุทธ : สถานภาพบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาร พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูสภาพ แวดล้อมดังนี้

1. จัดบริเวณวัดให้ร่มรื่นเยือกเย็นสงบให้วัดเป็นที่พึ่งของประชาชนโดยสร้างบรรยากาศให้ประชาชนเห็นว่าบรรยากาศในวัดให้ความร่มเย็นต่างจากสังคมภายนอก ที่มีแต่ความร้อน ผู้ที่เข้ามาพบเห็นในวัดจึงพบความสงบความร่มเย็น การดึงคนเข้าวัดในเบื้องต้น ลักษณะการจัดบริเวณดังกล่าวมีการจัดหลายลักษณะ เช่น การจัดสวนป่า การดัดแปลงตกแต่งบริเวณวัด การปลูกต้นไม้ การจัดป้ายแสดงคำสอนต่าง ๆ เพื่อเตือนใจประชาชนที่เข้าไปในบริเวณนั้นผลดีอีกประการหนึ่ง ก็คือการที่พื้นที่วัดสามารถครอบคลุมบริเวณป่าได้มากเพียงใดก็เป็นอนุรักษ์ป่าได้มากเพียงนั้นเพราะประชาชนไม่กล้าไปตัดต้นไม้ทำลายป่าในเขตวัดลักษณะการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด

2. การจัดสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยความร่วมมือของวัดทางราชการและประชาชน การพัฒนาชุมชนโดยการตัดถนนทำรั้วบ้านให้เป็นระเบียบหรือลอกคลองปลูกต้นไม้ เช่น กรณีของพระครูโสภณธรรมากรแห่งวัดศรีทองนพคุณ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พระครูพิทักษ์ชินวงศ์ วัดกลางนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

3. การจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกิจกรรมของวัดที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเยาวชนมักจะสอดแทรกความรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยเสมอ เช่น ในกรณีพระอาจารย์พงศกร กลฺยาณธมฺโม แห่งวัดบ้านไพบูลย์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ในภาคอีสาน

4. ด้านการพัฒนาจิตใจ

พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน) (2555, หน้า 1) เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2526 เรื่องพัฒนาด้านวัตถุนั้นเราอยู่ที่ไหนเราพัฒนาแม้ในบ้านในเรือนของเราก็ต้องแก้ไขซ่อมแซมดัดแปลงปลูกสร้างขึ้นมา อะไร ๆ ไม่ดีเราดัดแปลงซ่อมแซมกันในด้านวัตถุเพื่อความมั่นคงและสวยงามทางด้านวัตถุและมีคุณค่าสง่างามยิ่งขึ้น เหมาะสมกับที่ว่าพัฒนาวัตถุให้เป็นสิ่งที่น่าดูน่าชมและมั่นคงการไปมาหาสู่กันสะดวกในขณะเดียวกันจึงควรพัฒนาจิตใจไปด้วย คือ จิตใจควรได้รับการพัฒนาด้วยศีลธรรมอันดีงาม ใจจะได้ฉลาดในทางดี รู้จักยับยั้งชั่งตวงตัวเองในสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ ไม่ควรประพฤติความรู้ไม่มีธรรมเคลือบแฝงมักพาตัวไหลลงทางต่ำ เช่น อบายมมุขเป็นต้น จิตใจจึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับพัฒนาก่อน การพัฒนาจิตใจคืออย่างไรสิ่งที่รังควานหรือทำลายจิตใจนี้มีอยู่มาก วันหนึ่ง ๆ ไม่มีประมาณเลย มีแต่เรื่องสัญญาอารมณ์เครื่องผูกมัดรัดรึงบีบคั้นจิตใจอยู่ตลอดเวลา ไม่ค่อยจะมีอารมณ์ที่ทำให้จิตใจให้มีความยิ้มแย้มแจ่มใสเบิกบาท จิตใจหรือให้ได้รับความสงบเยือกเย็นเป็นสุขได้บ้าง มีแต่อารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อจิตใจเป็นส่วนมาก เพราะฉะนั้นจึงต้องพัฒนาจิตใจเพื่อกำจัดสิ่งเหล่านี้ออกให้จิตได้รับความสงบเยือกเย็นและสิ่งที่จะนำมาแก้ไขหรือชักฟอกสิ่งเหล่านี้ออกนอกจากธรรมแล้วไม่มีที่นอกจากธรรมแล้วก็มีแค่เครื่องช่วยส่งเสริมให้จิตใจมีความรุ่มร้อนมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เราไม่ต้องการเลย ดังนั้น จงให้เอาธรรมไปพัฒนาจิตใจท่านผู้เคยได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์ที่ไหนมาก็ตกเรี่ยราดอยู่ตามถนนหนทางไปเสียเป็นส่วนมาก ไม่ค่อยเข้าถึงจิตใจพอจะให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควรคือ ฟังแล้วมันหลุดมันตกไปเรื่อย ๆ สูญหายไปเรื่อย ๆ ด้วยความไม่ค่อยสนใจเหล่านี้ ให้เราพยายามเก็บเข้ามาสู่ภายในจิตใจเมื่อเราได้ยิน

ได้ฟังจากครูบาอาจารย์ที่ไหน หรือได้อ่านตามหนังสือธรรมะ หรือได้รับการอบรม เช่น ขณะนี้ก็ให้นำไปพินิจพิจารณาดัดแปลงแก้ไขจิตใจของตน ให้คิดไปในทางที่ไม่เป็นข้าศึกต่อคนส่วนมาก ใจมักคิดแต่เรื่องที่เป็นข้าศึกต่อเรานั่นแหละไม่ค่อยนึกคิดฝ่ายคุณอันจะเป็นประโยชน์แก่ตน ถ้าไม่ถูกบังคับให้คิดจริง ๆ ให้ทำจริง ๆ ใจ จะไม่ยอมคิดยอมทำในทางดีโดยลำพังมีแต่ยกให้กิเลสตัณหาเอาไปพัฒนาเสียหมดตัวนั่นแหละกายที่จะแสดงออกแต่ละอย่าง ๆ ออกไปจากใจ ถ้าใจไม่ได้รับการอบรมไม่ได้รับการพัฒนาด้วยธรรมวาจาที่พูดออกไป ก็เพื่อความเห็นแก่ตัว ๆ แล้วก็มาทำลายตัวนี่แหละเพราะความเห็นแก่ตัวเป็นสิ่งที่ชั่ว การแสดงอะไรออกไปเพื่อตัวเองในทางผิดธรรมย่อมนำความชั่วที่ว่าเพื่อตัวเองนั้นมาทำลายตัวเองเข้าไปอีก จึงไม่เป็นผลดีแก่ตัวเลย แต่โลกก็ไม่คิดกัน นอกจากคิดว่าเป็นผลดีแก่คนฝ่ายเดียวทั้งที่เป็นผลร้ายทุกประโยคแห่งการแสดงออกเพื่อความเห็นแก่ตัว โลกกับธรรมจึงขัดแย้งกัน สุขกับเราจึงขัดแย้งกันที่ไม่มีอะไรขัดแย้งก็เห็นจะมีแต่กิเลสตัณหาและกองทุกข์ทำงานบนหัวใจคนเท่านั้น

กุศลิน ศรียาภัย (2556, หน้า 44) กล่าวว่า การกำจัดสิ่งเหล่านี้จึงกำจัดด้วยธรรม ถ้าเห็นแก่ธรรมการเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นตัวภัยก็ค่อยเบาบาง และกระจายตัวออกไปความเห็นแก่ธรรม คือความถูกต้องดีงามจะเข้าแทนที่อะไร ๆ สมควรหรือไม่สมควร จิตจะคิดอ่านไตร่ตรองและพิจารณาดูว่าเมื่อเห็นไม่สมควรแล้ว แม้อยากคิดอยากพูดอยากทำก็ระงับได้ไม่เหนือสติธรรมปัญญาไปได้ เพราะจิตเป็นผู้บงการที่มีธรรมประจำตัวทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพราะแสดงออกไปตั้งแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามจากจิตที่บงการด้วยธรรมที่เรียกว่าการพัฒนาจิตใจขอให้พากันเข้าใจเฉพาะอย่างยิ่งควรจะได้ทำจิตของเราให้มีความสงบเย็นบ้าง วันหนึ่ง ๆ จิตเราหมุนไปกับเรื่องต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาถ้ามีธรรมเตือนสติจ่อก็รู้เรื่องของความดิ้นรน กวัดแกว่งมันจะดิ้นของมัน เวลาสติเข้าไปจ่อ คือ สติจ่อเพื่อทดสอบหรือเพื่อจะดูว่าจิตจะแสดงอาการอะไร หนึ่งจะไม่ให้จิตคิดเรื่องต่าง ๆ นานา ที่เป็นของไม่ดีหนึ่ง พอสติจ่อเข้าไปเราจะเห็นความดุกดิก ๆ ของจิตดิ้นรนเพราะสิ่งไม่ดีทั้งหลายผลักดันหรือฉุดลากไป ดังนั้นเราจึงบังคับอย่างอื่นเรายังบังคับได้ ทำไมจะบังคับจิตเพื่อให้เราเป็นคนดีให้จิตดีไม่ได้เล่า เมื่อบังคับครั้งแรกกิเลสตัวดิ้นรนจะต่อสู้เราอย่างรุนแรงหนักกันพอสมควร หรือหนักมาก เพราะกิเลสตัวร้ายมันฝืนครั้นต่อไปก็ค่อยๆ เบาลง ๆ เพราะธรรมมีกำลังสูงขึ้น ๆ มีกำลังมากขึ้นสิ่งเหล่านี้นั้นจะอ่อนลง ๆ เราก็สบายขึ้น สิ่งรบกวนใจไม่ค่อยมีมากมีแต่สิ่งที่บำรุงหรือส่งเสริมจิตใจให้ดีและสงบเย็นมากขึ้น ใจของเราก็มีความยิ้มแย้มแจ่มใส สบาย มองดูอะไร ๆ ก็สะดวกสบายไปตาม ๆ กัน นี่แหละคือการพัฒนาจิตใจให้พยายามทำจิตของเราให้สงบเมื่อจิตของเรามีความสงบแล้ว จะปรากฏความเย็นขึ้นมาปรากฏความสบายขึ้นมแล้วนำมาทำประโยชน์แก่ตนได้เรื่อย ๆ ทีนี้จิตก็เย็นไปเรื่อย ๆ นับวันจะเห็นคุณค่าของธรรมขึ้นไปและนับวันจะเห็นโทษแห่งสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย ซึ่งเคยอยู่ภายในจิตใจของเราไปโดยลำดับนี่แหละคือการพัฒนาจิตใจให้พัฒนาอย่างนี้ เพราะจิตเป็นตัวดำเนินงานและแรงงานสำคัญ ถ้าจิตใจได้รับการอบรมการพัฒนาให้มีความฉลาดมีเหตุมีผล รอบคอบในสิ่งดีและชั่วทั้งหลายพอประมาณย่อมจะดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้ดียิ่งนั่นแลความเจริญทางจิตใจที่ได้รับการอบรม การพัฒนาย่อมเป็นผลดีกว่าความเจริญทางด้านวัตถุที่ไม่ได้พัฒนาจิตไปพร้อมกันอยู่มาก ดังนั้นการพัฒนาจิตเพื่อความรอบคอบในตนและกิจการทั้งหลายจึงควรสนใจอย่างน้อยให้พอ ๆ กัน กับการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่านั้นการพัฒนาจิตควรถือเป็นกิจจำเป็น ก่อนการพัฒนาสิ่งใด ๆ ผลจะเป็นความสงบเย็นตาเย็นใจ และเป็นสุขทั่วหน้ากัน

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น และสังคมที่พระสงฆ์อาศัยอยู่และมีบทบาทที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน เป็นผู้ใกล้ชิดและเข้าใจความทุกข์ยาก ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นกับชุมชน แต่ด้านการพัฒนาพระสงฆ์นฐานะเป็นผู้ที่เคารพศรัทธาของประชาชน และเป็นที่ไว้วางใจ

2.5 บทบาทของวัดไทยในอดีต

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชาชนกว่าร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของประเทศ พระมหากษัตริย์ไทยได้อาราธนาพระภิกษุเถรวาท เชื้อสายลังกาจากเมืองนครศรีธรรมราช มาเป็นแบบอย่างปรับปรุงการพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์และเหมาะสมกับลักษณะของคนไทย จนกลายเป็นศาสนาประจำชาติ และได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับพระสงฆ์ลังกาอีกหลายครั้งในสมัยต่อมา จนพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้เจริญมั่นคงอยู่ในประเทศไทยและเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย แทบทุกด้านมาจนทุกวันนี้ พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นมีวัดเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อพระพุทธ ศาสนา กล่าวคือ วัดเป็นที่พำนักอาศัยศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อเป็นศาสนทายาทสืบต่ออายุพระศาสนาของพระภิกษุสามเณร เมื่อศึกษาและพิจารณาในทางสังคมจากอดีตที่ผ่านมาแล้วจะพบว่า วัดในพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญต่อวิถีของคนไทยหรือชุมชนไทยเป็นอย่างมาก เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นอยู่ดีและการที่จะพัฒนาตน ช่วยให้ความเจริญตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย เกื้อหนุนสิ่งสถานที่หรือบุคคลซึ่งเป็นที่สบายเหมาะสมกัน โดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประคับประคองรักษาสติปัญญา (พระวีรศักดิ์ ชยธมฺโม, 2558, หน้า 98)

พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร) (2558, หน้า 133) สามารถดำเนินงานหรือการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมในการเผยแผ่อย่างแพร่หลาย

กีรติ ศรีวิเชียร (2555,หน้า 1) สามารถอธิบายบทบาทของวัดโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

1. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่สอนในสมัยนั้น

2. วัดเป็นสถานที่ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่ คนเฒ่า และสตรีมารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรมเทศนา

3. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนในสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยทั่วไป

4. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษา เล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ

5. วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง เช่น วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี ได้สร้างศาลาเอาไว้กว้างขวางใหญ่โตเพื่อการนี้โดยเฉพาะ

6. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ โดยที่ทางวัดได้จัดสถานที่ต่าง ๆ ในบริเวณวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น

7. วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ งานเทศน์มหาชาติ ฯลฯ และยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย

8. วัดเป็นบ่อเกิดและเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม

9. วัดเป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน

10. วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญและบำเพ็ญกุศล ตลอดจนพิธีกรรม

11. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

12. วัดเป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่าง ๆ

สรุปได้ว่า วัดเปรียบเสมือนเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม และเป็นส่วนประกอบที่จะขาดเสียมิได้ สำหรับชุมชนแต่ละระดับ แต่ละท้องถิ่น จนแม้กระทั่งเมื่อได้สร้างหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นใหม่ก็ต้องสร้างวัดขึ้นมาด้วย นับว่าวิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันอยู่กับวัดอย่างแน่นแฟ้นโดยแท้จริง

2.6 บทบาทวัดในการสร้างสันติสุขในชุมชน

การสร้างสันติสุขในชุมน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และให้การศึกษาแก่พุทธบริษัท การบริหารจัดการจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น การวางแผน การจัดการ เป็นต้นจึงจะทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จและเกิดสันติสุขได้

พระมหาดนัย อุปวฑฺฒโน และ อำนาจ บัวศิริ (2558, หน้า 30) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสนับสนุนการสร้างสันติสุข ดังนี้

1. บทบาทในการจัดการศึกษา

การศึกษาที่แท้จริงมีจุดเริ่มต้นที่ครอบครัว เมื่อครอบครัวมีความอบอุ่นจะสร้างฐานการเรียนรู้ที่ถูกต้องให้กับเยาวชน คือ มีความรู้ มีความคิด และมีความรัก ส่วนการศึกษาในระบบของรัฐจะต้องกำหนดเป้าหมายเพื่อสร้างสันติสุข และสันติภาพอย่างชัดเจน โดยที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สิ่งแวดล้อมของตน มีความรักต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม มีจิตใจกว้างและเต็มไปด้วยความเมตตา มีจิตใจที่เป็นอิสระจากอำนาจของวัตถุ จากอำนาจของกิเลสและทิฏฐิ และมีความสามารถทางด้านการใช้ความคิด หรือใช้ปัญญาได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง รวมทั้ง มีศักยภาพในการพัฒนายกระดับปัญญาของตนให้สูงขึ้นได้เรื่อย ๆ ดังนั้น โรงเรียนหรือระบบการศึกษาควรจะสอนกระบวนการคิดต่อไปนี้ให้กับผู้เรียน คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดอย่างมีเหตุผล คิดถูกทาง คิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล กระบวนการคิดต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยเสริมสร้างปัญญาให้กับมนุษย์และเป็นพื้นฐานสำคัญ สำหรับการสร้างสันติสุขและสันติภาพในสังคม

2. ศาสนา

ศาสนาเป็นสถาบันหลักทางสังคมมาตั้งแต่อดีต ในสภาวะสังคมปัจจุบัน ซึ่งสังคมไทยกำลังเผชิญปัญหาที่สำคัญอยู่หลายเรื่อง จำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีปัญญาหลาย ๆ ด้าน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมในทางสร้างสรรค์ และเพื่อมุ่งหวังให้สันติสุขอย่างแท้จริงเกิดขึ้นในสังคม บทบาทที่สำคัญของศาสนาในส่วนนี้จึงควรเป็นการเสริมสร้างปัญญาให้กับประชาชนเป็นการช่วยเสริมบทบาทหน้าที่ของระบบการศึกษาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. การเมือง

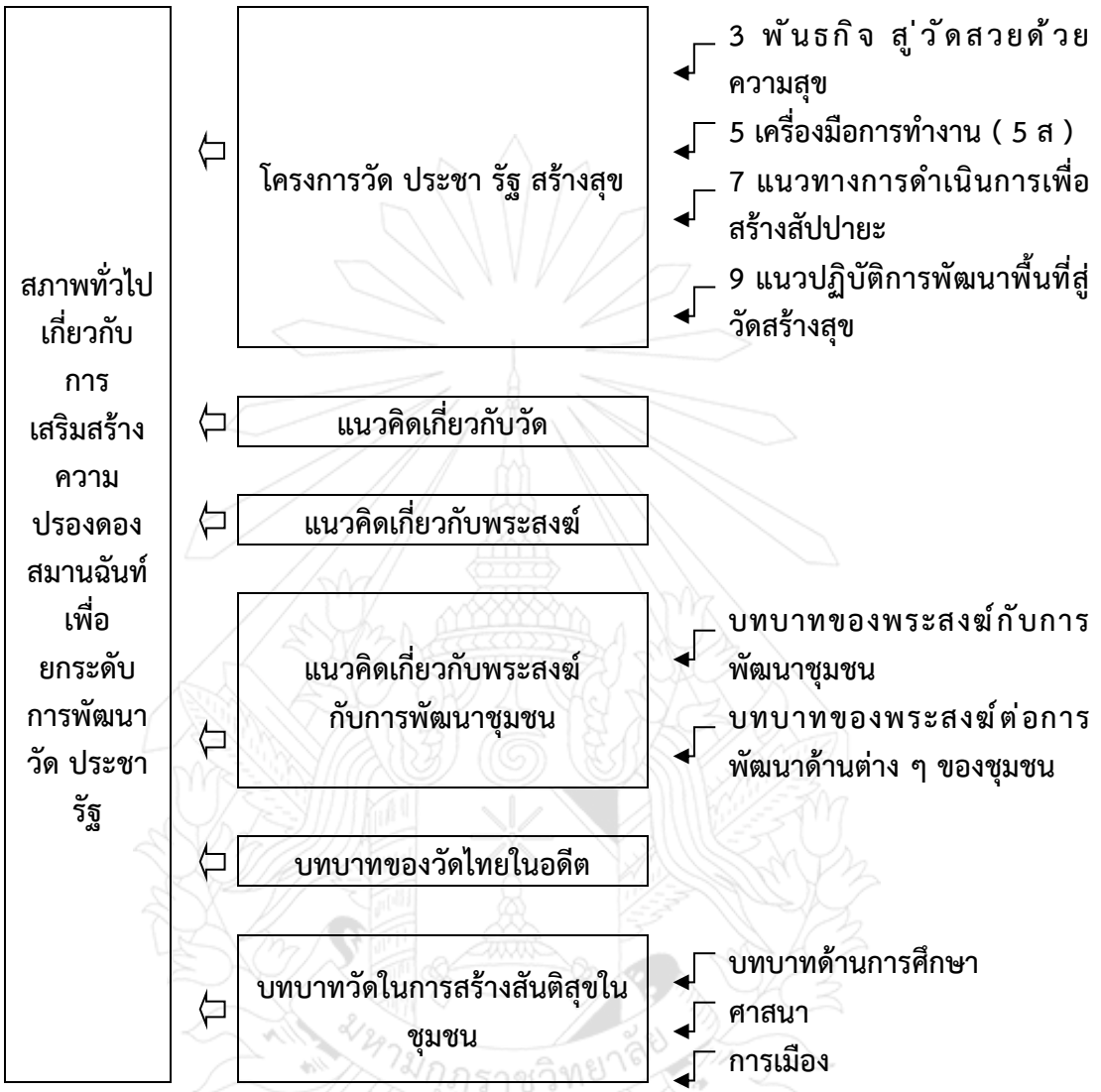
ระบบการเมืองจะช่วยสร้างสันติสุขให้กับสังคมอีกทางหนึ่ง การเมืองจะต้องสร้างระบบการปกครองบ้านเมืองระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่เรียกว่า ธรรมาภิบาล หรือ ธรรมรัฐ (Good Government) ขึ้นมาให้ได้

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม) (อ้างถึงใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543, หน้า 132) ธรรมรัฐ คือ ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก การใช้หลักธรรมในการปกครองประเทศนั้นเป็นการถ่ายทอดคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวผู้นำสู่วิธีการบริหารจัดการประเทศนั้นทางพระพุทธศาสนาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บารมี และคงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าเรื่องของบารมี (Charisma) มีความเกี่ยงข้องสัมพันธ์กันอยู่ไม่น้อยกับการเมืองซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจ นักการเมืองบางคนไม่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญด้วยเหตุผลว่าบารมียังไม่ถึง

สุรชาติ บำรุงสุข (2546, หน้า 104) ได้แสดงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หากพิจารณาจากเอกสารขององค์กรดังกล่าว จะพบว่าแนวคิดเรื่องธรรมรัฐก็คือความพยายามที่จะนำไปสู่การสร้างรัฐให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) ซึ่งความเป็นจริงแล้วแนวคิดหลักก็ไม่แตกต่างจากเรื่องของระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยในทศวรรษก่อนแต่อย่างใด ดังนั้นแนวคิดเรื่องธรรมรัฐ จึงมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วนคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา (Participatory Development) และหน้าที่ในการบริหารและการบริการของภาครัฐ (Administrative Functions/Services) ซึ่งในส่วนหลังได้แยกย่อยเป็นองค์ประกอบอื่นสำหรับรัฐบาลอีก 5 ประเด็นคือ (1) ความชอบธรรมของรัฐบาล (2) การตรวจสอบได้ (3) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (4) การกระจายอำนาจ และ (5) การควบคุมทหารโดยพลเรือน

สรุปได้ว่า วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด ในการแสดงบทบาทต่าง ๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศด้วย เพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคมตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป

สามารถสรุปสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ได้ตามแผนภูมิที่ 2.1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ

บทที่ 3
ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึง ปัจจัยที่การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ กล่าวคือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดศาสนาและความสัมพันธ์ในระบบความเชื่อของสังคมไทย แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ ซึ่งเป็นปัจจัยในการสร้างเสริมความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ต่อไป แนวคิดที่นำมาใช้นั้น ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวม และสามารถประมวลสรุปได้ดังนี้

3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์
3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
3.4 แนวคิดศาสนาและความสัมพันธ์ในระบบความเชื่อของสังคมไทย
3.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
3.6 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคม
3.7 แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ

3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

การปรองดองสมานฉันท์นั้นเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน การปรองดองสมานฉันท์เป็นเสมือนตัวเชื่อมให้มนุษย์ได้ข้อตกลงว่าจะเป็นไปในทิศทางใด เช่นเดียวกับการนำหลักการปรองดองสมานฉันท์มาเพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ซึ่งเป็นการปรองดองสมานฉันท์ทางความคิด การพัฒนา การปรับปรุงระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อร่วมกันพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะที่ดีต่อไป

3.1.1 ความหมายของความปรองดอง

ความหมายของการปรองดอง อาจมองได้ในแง่มุมเชิงทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติ โดยในแง่มุมเชิงทฤษฎีนั้น การปรองดองได้แก่กระบวนการต่าง ๆ ที่ป้องกันแก้ไขไม่ให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยการสร้างสันติภาพ หยุดยั้งวงจรความรุนแรง และสร้างสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง แต่ในส่วนของแนวทางการปฏิบัตินั้นเป็นที่ยอมรับว่าอาจไม่ง่ายนักที่จะสามารถทำตามแนวคิดเชิงทฤษฎีของการปรองดอง เนื่องจากการปรองดองไม่ใช่การกระทำที่จะสามารถแยกออกจากสังคมที่มีปัญหาความขัดแย้งและความหวาดกลัวอย่างรุนแรงออกไปได้ การ

ปรองดองไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เป็นกระบวนการที่ยากลำบาก ยาวนาน คาดเดาไม่ได้ และเกี่ยวข้องกับการวางแผน ขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย และต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เช่น การมีสันติธรรมแทนที่จะแก้แค้นการจัดการความทรงจำร่วมกัน และสร้างการอธิบายจากมุมมองต่าง ๆ ของคู่ขัดแย้งอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างความปรองดองเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การลดความเกลียดชังแตกแยกและสร้างความไว้วางใจเพื่อฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้งรุนแรง โดยผ่านการแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำในอดีต การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น การเมตตาให้อภัย ตลอดจนการมองภาพอนาคตของสังคมร่วมกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 699) ได้ให้คำนิยาม “ปรองดอง” ไว้ว่า หมายถึง ออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ย ตกลงกันด้วยไมตรีจิต”

อธิมุตฺโต (2558, หน้า 1) ได้กล่าวว่า ความสามัคคีปรองดองนั้นก็คือ การรู้จักประนีประนอมยอมกัน ไม่ทะเลาะวิวาทแก่งแย่งกัน รู้จักตกลงกันด้วยไมตรีจิต

เมอฟี่ คอลลีน (2010, pp.1 – 37) ให้ความหมายของการปรองดอง (Reconciliation) ว่าหมายถึง การจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่เคยแตกแยก ต่อสู้และปะทะกัน ทั้งในระดับความคิดและในระดับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ในการตกลงเพื่อเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ (Peace talk) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงและทำการสร้างองค์กรหรือสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยในการเข้ามาช่วยปรองดองและต่อรองอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในที่นี้อาจจะรวมถึงการใช้มาตรการออกกฎหมายนิรโทษกรรม เพื่อเป็นเครื่องมือเยียวยาความเสียหายโดยเริ่มจาการแสวงหาความจริงในอดีต สาเหตุความไม่เป็นธรรมในสังคม การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเดือดร้อนจากความขัดแย้ง การแสวงหาข้อเท็จจริงของความคิดแต่ไม่หาคนผิด และการจัดสรรอำนาจใหม่ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้แต่ควรระลึกด้วยว่า การใช้กฎหมายนิรโทษกรรมแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำไปสู่การปรองดองอย่างแท้จริงได้ การปรองดองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อต้นตอของความขัดแย้งในสังคมได้รับการแก้ไขการจะเริ่มแก้ไขได้ก็โดยการพิสูจน์ทราบ บันทึก และชี้แจงข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะสังคมมีสิทธิในการเข้าถึงความจริง การรับทราบความจริงจึงจะนำมาสู่ความเข้าใจ การให้อภัย และเมื่อนั้นการปรองดองจึงจะเกิดขึ้นได้

สุภาวดี บุญมี (2558, หน้า 5) ให้ความหมาย “ความปรองดอง” (Harmony) หมายถึง ประสมกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งคำนี้มีนัยที่สะท้อนทั้งในมิติภายใน และภายนอกถึงกระนั้น การที่จะทำให้กลุ่มผลประโยชน์เกิดความรู้สึกที่จะเป็นหนึ่งเดียวกันกลุ่มอื่น ๆ ได้นั้นมักจะต้องพึ่งพาตัวแปรภายนอกเช่นเดียวกัน ซึ่งประเด็นนี้ผู้เขียนมองว่า มีความลึกซึ้งมากกว่าคำว่าสมานฉันท์ของกลุ่มคน หรือกลุ่มผลประโยชน์ แต่การจะได้มาซึ่งความปรองดองนั้นไม่สามารถสร้างด้วยวัตถุหรือการขยายพื้นที่ของผลประโยชน์และความต้องการให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อสนองความอยากของคนในสังคมหรือองค์กรเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงแล้วทรัพยากรมีจำกัดแต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด หากสถานการณ์เป็นเช่นนี้อาจจะมีความจำเป็นที่เราจะต้องขยายพื้นที่ของความอยากให้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การที่เราจะขยายพื้นที่ความอยากให้แก่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมอย่างไม่มีที่สุดนั้น หากจะมองอีกนัยหนึ่ง อาจกลายเป็นแรงกระตุ้นความอยากให้เพิ่มสูงขึ้น โดยที่สังคมไม่ได้ใส่ใจต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว

สามารถ มังสัง (2557, หน้า 1) ให้ความหมายของคำว่า “การปรองดอง” ไว้ว่า การที่ทุกฝ่ายซึ่งมีความขัดแย้งกันหันหน้าเข้าหากันเพื่อเจรจาหาข้อยุติความขัดแย้งร่วมกัน การหันหน้าเข้าหากันจะเกิดขึ้นได้ทั้งสองทางคือ

1. เกิดจากทุกฝ่ายที่ขัดแย้งกัน พร้อมใจหันหน้าเข้าหากันเพื่อแสวงหาข้อยุติความขัดแย้งร่วมกัน

2. เกิดจากมีคนกลางซึ่งทุกฝ่ายที่ขัดแย้งยอมรับให้เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้ทุกฝ่ายหาทางยุติข้อขัดแย้ง

ตติยา สุวรรณบุบผา (2551, หน้า 15) กล่าวว่า การเสริมสร้างความปรองดองในสังคมไทย หมายถึง การเพิ่มพูนให้ดีขึ้นหรือมั่นคงยิ่งขึ้นด้วยความพร้อมเพรียงกัน หรือการเพิ่มพูนให้ดีขึ้นด้วยการออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยความไกล่เกลี่ย ตกลงกันด้วยความมีไมตรีจิต ของประชาชนคนไทย

สรุปได้ว่า ความปรองดอง หมายถึง การกำหนดข้อตกลงร่วมกันปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะหรือในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสมัครสมานสามัคคี ความประนีประนอม การยืดหยุ่น และการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

3.1.2 ความหมายของสมานฉันท์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552 (2554, หน้า 1,209) ได้ให้ความหมายว่า สมานฉันท์ (อ่านว่า สะ – มา - นะ – ฉัน หรือ สะ – หฺมาน – นะ - ฉัน) หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน เช่น มีความเห็นเป็นสมานฉันท์ สมานฉันท์ถูกจัดเข้าเป็นลูกคำหรืออนุพจน์ของคำว่า สมาน – 1 ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เสมอกันหรือเท่ากัน มิได้จัดไว้ในสมาน – 2 ซึ่งเป็นกริยา หมายถึง ทำให้ติดกันหรือทำให้สนิท ซึ่งสมานฉันท์เกิดจาก สมาน สมาสกับ ฉันฺท (ความพอใจ ความรักใคร่ ความชอบใจ ความยินดี ความร่วมความคิดเห็นกัน ความไว้เนื้อเชื่อใจกัน) โดยรวมจึงหมายถึง ความเห็นพ้องต้องกันในด้านความคิดเห็น อย่างไรก็ตามความหมายที่สังคมไทยปัจจุบันเข้าใจและใช้กัน ดูจะมีขอบเขตรวมไปถึงการให้อภัยเลิกแล้วต่อกัน

อธิมุตฺโต (2555, หน้า 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความสมานฉันท์ คือ ความร่วมใจกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งหมู่คณะ ในการดำเนินชีวิตหรือในการทำกิจการงาน โดยชอบธรรมร่วมกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548, อ้างถึงใน วัดญาณเวศกวัน, 2550, หน้า 240) ให้ความหมายของคำว่าสมานฉันท์ ไว้ว่าคือ มีฉันทะเสมอกัน มีความพึงพอใจร่วมกัน พร้อมใจกัน มีความต้องการที่จะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตรงกันหรือเสมอเหมือนกัน ในทางที่ร้ายหรือดีก็ได้ ในทางร้าย เช่น หญิงและชายที่มีสมานฉันท์ในการประกอบกาเมสุมจฉาจาร (เป็นตัวอย่างที่ท่านใช้ในการอธิบายบ่อยที่สุด) และหมู่คนร้ายที่มีสมานฉันท์ในการทำโจรกรรม ส่วนในทางดี เช่น หมู่คนดีมีสมานฉันท์ที่จะไปทำบุญร่วมกัน เช่น ไปจัดปรับถนนหนทาง สร้างสะพาน ขุดสระ ปลูกสวน สร้างศาลาพักร้อน ให้ทาน รักษาศีล ตัวอย่างเช่น เด็กกลุ่มหนึ่งมีสมานฉันท์ที่จะบรรพชา ภิกษุหลายรูปมีสมานฉันท์ที่จะถือปฏิบัติธุดงค์ข้อนั้นข้อนี้ คนผู้มีสมานฉันท์ในทางร้ายนั้น ไม่ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณา เพียงชอบใจอยากทำก็ประกอบกรรมไปตามอำนาจของราคะ โทสะ และโมหะ ส่วนคนที่จะมีสมานฉันท์ในทางดี เบื้องแรกมองเห็นด้วยปัญญาแล้วว่ากรรมนั้นดีงาม เป็นประโยชน์มีเหตุผลควร

ทำ จึงเกิดฉันทะคือความพอใจใฝ่ปรารถนาที่จะทำโดยเข้าใจตรงกันและพอใจเหมือนกัน ร่วมกันดู : ดู ฉันทะ

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2552, หน้า 37) ให้ความหมายของคำว่าสมานฉันท์ คือ วิธีการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหายและผู้ถูกกระทำให้เกิดความเสียหายและในกรณีที่สมควรอาจมีบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของประชาคมในสถานศึกษา หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอันตรายที่เกิดขึ้นนั้นได้ เข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปแล้วอาจมีการช่วยเหลือโดยผู้ประสานงาน (Facilitator)

สรุปได้ว่า ความสมานฉันท์ หมายถึง การสร้างความพึงพอใจร่วมกัน การสร้างความเห็นพ้องกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน ทำเหมือนกัน พร้อมใจกัน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

3.1.3 หลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

อบูไนเมอ (2009, pp. 1 – 5) กล่าวว่าหลักการสร้างความปรองดอง ประกอบด้วยหลักการ ดังต่อไปนี้

1. การสานเสวนาเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการนำไปสู่การสร้างความปรองดอง การสานเสวนาที่แท้จริงเกิดขึ้นได้เมื่อคู่กรณีมาร่วมกันสนทนาเพื่อนำไปสู่ข้อตกลงโดยต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงมุมมอง ความรู้สึกโกรธเกลียดที่มีต่อกัน การสานเสวนาที่แท้จริงถึงจะนำไปสู่การสร้างความปรองดองได้ โดยจะต้องมีการวิเคราะห์ความขัดแย้งและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น

2. เน้นหรือจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกของคน การเปิดเผยอารมณ์ความรู้สึกของตนเองสามารถที่จะเยียวยาอดีตและความเจ็บปวดในปัจจุบันได้ และแง่มุมของความยุติธรรมที่สำคัญมากคือ การเยียวยาความรู้สึกของคนที่เจ็บปวด

กระบวนการ (Process) ที่จะจัดการกับคนที่เกลียดชังกันได้มาพูดคุยกันเพื่อขับเคลื่อนการอยู่ร่วมกันไปสู่อนาคต ดังนั้นการเตรียมการเพื่อนำมาสู่กระบวนการพูดคุยจึงมีความสำคัญมาก และทำให้เกิดการเข้าใจในความเจ็บปวดของแต่ละฝ่าย โดยต้องการพื้นที่ปลอดภัยสำหรับคู่กรณีในการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น สำหรับการเยียวยาความรู้สึกทางจิตใจ รวมถึงการยอมรับความจริงแทนหนทางการต่อสู้กัน เช่น กรณี แอฟริกาใต้เกิดการยอมรับผู้แทนของแต่ละฝ่าย ยอมรับตัวตนซึ่งกันและกันและยอมรับอดีตที่เกิดขึ้น เช่น กระบวนการของคณะกรรมการแสวงหาข้อเท็จจริงและสร้างความปรองดองในแอฟริกาใต้ มีเป้าหมายเพื่อเยียวยาความห่วงกังลงของเหยื่อรวมถึงสังคมด้วย เป้าหมายไม่ใช่เพื่อลงโทษผู้กระทำ แต่เพื่อทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้

3. ความปรองดองเกิดขึ้นได้เมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง เช่น การอพยพผู้ลี้ภัยกลับประเทศบอสเนียจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าพวกเขาไม่รู้สึกปลอดภัยและมั่นคงในการไปอยู่ร่วมกับศัตรูการให้อภัยเป็นสิ่งจำเป็นแต่จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าความต้องการของมนุษย์ถูกละเลย หรือในกรณีอิสราเอลกับปาเลสไตน์ที่จะไม่เกิดความปรองดอง ถ้าไม่เกิดการยอมรับในการดำรงอยู่ในอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยชาวอาหรับ

4. ศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากในการแก้ไขความขัดแย้งในการเยียวยาความรู้สึกของผู้คน การสร้างความสัมพันธ์ที่แตกร้าวขึ้นมาใหม่ต้องการมากกว่าเครื่องมือในการเจรจา

ไกล่เกลี่ย ที่เพียงแต่ค้นหาความต้องการและความต้องการที่แท้จริงเท่านั้น แต่ต้องใช้สัญลักษณ์และพิธีกรรม กล่าวคือใช้ทั้งความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมในการสร้างความปรองดอง

5. การสร้างความปรองดองจำเป็นมากที่จะต้องใช้แนวทางที่หลากหลายทั้งด้านจิตใจ กฎหมาย สังคม วัฒนธรรม จิตวิทยาและการเมือง การเจรจาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำไปสู่การสร้างสันติภาพได้ แต่ต้องสร้างกิจกรรมร่วมกันในภาคประชาสังคมด้วย การสร้างความปรองดองจะประสบความสำเร็จถ้าได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ที่สำคัญมากคือผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณี เช่น เนลสัน แมนเดลล่า ที่เปลี่ยนความคิดของคนผิวดำในแอฟริกาใต้ ให้หันมาสนับสนุนการสร้างความปรองดอง

6. การสร้างความปรองดองเน้นที่หัวใจและความคิด การเน้นที่ความคิดคือการกำหนดเป้าหมายของการพูดคุย และทำให้การพูดคุยดำเนินต่อไปในทิศทางที่ควรจะเป็น ส่วนการเน้นที่หัวใจ คือเป็นการพูดคุยกันถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่อยู่ลึกในจิตใจ

7. คำนึกถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายในกระบวนการสร้างความปรองดอง โดยไม่เน้นที่การรับหรือนำเข้าวิธีการและกฎหมายแต่ของประเทศตะวันตกแต่ต้องปรับใช้ให้เหมาะกับสภาพสังคม

8. การให้อภัยมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม วัฒนธรรดมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ควรยึดติดแต่เพียงรูปแบบเดียว แต่ละวัฒนธรรมก็มีมุมมองต่อการให้อภัยและการสร้างความปรองดองที่แตกต่างกันออกไป

9. ความยุติธรรมแบบใดที่เหมาะสมสำหรับการสร้างความปรองดอง ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์กลับคืนมาระหว่างคู่กรณี หรือความยุติธรรมแบบมุ่งแก้แค้นที่เน้นลงโทษผู้กระทำผิด เนื่องจากเหยื่อมีความต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิด จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายทั้งนักปฏิบัติและนักวิชาการในการจะเลือกใช้ ความยุติธรรมแบบไหนภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง แม้คำตอบของความยุติธรรมไม่ได้อยู่ที่การยอมคืนดีเสมอไป แต่อย่างไรนั้นแนวทางหนึ่งที่นักสันติวิธีมักใช้อย่างกว้างขวางเพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงในสังคมได้อีกหนึ่งรูปแบบคือ ความยุติธรรมระยะเปลี่ยนผ่าน

โมไนย พจน์ (2555, หน้า 3) ได้เสนอหลักคิดที่ควรเป็นฐานในการนำไปสู่การปรองดอง ประกอบด้วย

1. หลักเกณฑ์ชาวพุทธ หมายถึง ศีล วินัย และข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อความงดงามของตนเอง (ศีล) อาจอธิบายความถึงวินัย กฎ บัญญัติ หลักปฏิบัติ กฎหมาย ที่จะต้องเป็นหลักปฏิบัติสำหรับคนไทยทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติร่วมกันไม่เลือกปฏิบัติ มีมาตรฐานเดียว มุ่งหวังต่อผลเป็นความสงบสุข

2. หลักยุติธรรม ความสมดุล พอดี เท่าเทียม ที่ชาย หญิง เด็ก คนชรา และทุกคนสามารถเรียนรู้เข้าถึงปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนาได้ พระพุทธศาสนาสอน “หลักความยุติธรรม” การจะปรองดองจึงต้องคำนึงถึงความยุติธรรมเสมอกัน พอดี สมดุลเป็นเป้าหมายหลัก

3. หลักประโยชน์ (อัตถะ) พุทธศาสนามองหลักแห่งประโยชน์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ของมหาชนหมู่มาก” ในทางกฎหมายบ้านเมืองหรือการปรองดองให้มองประโยชน์ประเทศชาติ และคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

4. หลักภราดรภาพ ความเป็นเอกภาพที่จะเกิดขึ้น ดังคำว่า “สมานฉันท์” ที่มาจากคำว่า “สํ พร้อม ร่วม, มนะ ใจ, ฉนทะ ความพึงพอใจ” อาจสรุปว่าพฤติกรรมใดจะก่อให้เกิดคำว่า “ปรองดอง” ได้ต้องการจากความพร้อมใจต่อกันบนฐานความเสมอภาค เอกภาพ ไม่ได้จำกัดเพียงเพราะใคร กลุ่มใคร พวกใคร เพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดว่า เด็ก สตรี คนชรา ผู้หญิง ผู้ชาย หรือคนที่แห่งใดก็ช่างสามารถเข้าถึงธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธศาสนาได้ทั้งสิ้น

แนวทางสมานฉันท์ คือแนวทางความปรองดอง เห็นพ้องร่วมกัน นั่นคือ การรับฟังปัญหาเพื่อเข้าถึง รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ปัญหาให้หมดสิ้นในระยะยาว โดยไม่มุ่งเน้นการใช้ความรุนแรง แต่มุ่งสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจจากประชาชนว่ารัฐจะอำนวยความยุติธรรม และความเท่าเทียมให้กับประชาชนได้

วิยะดา สิมะเสถียร (2551, หน้า 21 – 22) ให้แนวทางการสมานฉันท์ในสังคมไว้ดังนี้

1. การเปิดเผยความจริง (Truth) ให้ความสำคัญกับความจริงทั้งในฐานะเครื่องมือหรือเป้าหมายของสังคมสมานฉันท์ เพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน ขณะเดียวกันก็หาหนทางให้สังคมไทยตระหนักถึงความเปิดเผยความจริงนั้นด้วย

2. ความยุติธรรม (Justice) ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ด้วยการเสริมสร้างแนวคิดวิเคราะห์ในสังคมไทยให้เรียนรู้วิธีการมองปัญหาความรุนแรงในบริบทเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ให้เล็งเห็นคนบริสุทธิ์กลุ่มต่าง ๆ ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง

3. ความพร้อมรับผิด ส่งเสริมระบบและวัฒนธรรมความพร้อมรับผิดในระบบราชการ

4. การให้อภัย

5. การเคารพความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับขันติธรรมในฐานะคุณค่าทางการเมือง การเรียนรู้ ศาสนาต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในประเทศไทย

6. ถือสันติวิธีเป็นทางเลือกในการเผชิญกับความขัดแย้ง

7. การเปิดเผยพื้นที่ให้ความทรงจำที่เจ็บปวดด้วยการเปิดพื้นที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทย

8. มุ่งแก้ปัญหาในอนาคตด้วยจินตนาการ

9. การยอมรับความเสี่ยงทางสังคมเพื่อความไว้วางใจระหว่างกัน เพราะการยอมรับความเสี่ยงเป็นเงื่อนไขสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์บนฐานแห่งความไว้วางใจอันเป็นคุณลักษณ์สำคัญของแนวความคิดสมานฉันท์

ตติยา สุวรรณบุบผา (2551, หน้า 23) กล่าวว่า การแก้ไขปัญหาพื้นฐานนี้ให้ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องใช้กลไกหลากหลายวิธีร่วมกัน แต่วิธีหนึ่งที่เป็นการแก้ปัญหาทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว อย่างได้ผลคือการสร้างเครือข่ายเยาวชน ในเยาวชนด้วยการสร้างความเข้าใจความรักสามัคคี กระจายกันไปอย่างรวดเร็วซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และจะต้องมุ่งเน้นในการดำเนินการกับเยาวชนในระดับที่จะออกไปปฏิบัติการงานอาชีพต่าง ๆ ในพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เสริมสร้างและขยายโอกาส ในการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสาเหตุของการแตกแยกและแนวทางการแก้ไขนักศึกษาเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาในชุมชน

2. เสริมสร้างรูปแบบของการดำเนินการสร้างเครือข่ายเพื่อความสามัคคี ความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้หลากหลายวิธี

3. ลดความขัดแย้งโดยให้มีกิจกรรมดนตรีและกิจกรรมสาธารณะเป็นจุดร่วม

4. ปรับปรุงแนวทางให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการออกความเห็นเสนอแนะในการสร้างความสามัคคีให้มากขึ้น

5. รักษาความดีงามและดำรงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

6. ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพของการเป็นเครือข่ายทำความดีอย่างมีระบบ

7. ปรับปรุง เสริมสร้าง การติดต่อประสานงานในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสม ให้แก่มวลชน

8. สร้างพื้นฐานให้การปรับแนวคิดรักษาประโยชน์ของส่วนรวมให้กับเครือข่าย

9. ปรับปรุงข้อมูลของเครือข่ายให้ทันสมัยทันเวลาอยู่ตลอดเวลา

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร เสรีรังสรรค์ (อ้างถึงใน ศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ ธนสถิต, 2556, หน้า 9 -10) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติธรรมชาติที่มีมานาน บางครั้งมีการแสดงออกเนื่องจากผู้มีอำนาจดังประชาชนมาเป็นเครื่องมือหรือแนวร่วม ทางแก้ไขมี 4 วิธีคือ

1. แก้ด้วยระบบการเมือง ซึ่งยากและช้า

2. แก้นอกระบบการเมือง เช่น ญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้สหรัฐอเมริกามาปรับระบบใหม่ ไทยอาจจะใช้โอกาสการเป็นประชาคมอาเซียนเป็นเครื่องมือได้แต่ก็ยังคาดการณ์ยาก เพราะแต่ละประเทศอาเซียนยังมีความแตกต่างกันมาก

3. แก้โดยการล้มระบบเดิมและสร้างระบบใหม่ทำได้สองวิธี คือ ปฏิวัติ (ใช้ความรุนแรง) และใช้สันติวิธี คือ ยึดหลักกฎหมายไม่ยอมให้มีการละเมิดกฎหมาย ที่ผ่านมาเราใช้การปฏิวัติเพื่อแก้ไขปัญหาแต่ผู้นำการปฏิวัติไม่มีคุณสมบัติเพียงพอจึงยังแก้ไขไม่สำเร็จ

4. ไม่ทำอะไรเลย คือ ปล่อยวางให้เป็นไปเองตามสถานการณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทรียา เอี่ยมมยุรา (อ้างถึงในอุไรวรรณ ธนสถิต, 2556, หน้า 10) กล่าวว่า การปรองดองได้ต้องเริ่มที่ตัวเองปฏิบัติ 3 ประการคือ 1) ทำอย่างสม่ำเสมอ 2) มีความยุติธรรมซึ่งเกิดจากความสม่ำเสมอไม่มีความเหลื่อมล้ำ ในการบังคับใช้กฎหมายเป็นการปรองดองโดยธรรมชาติ และ 3) ทำความจริงให้ปรากฏ จึงจะตัดสินใจได้

พระราชญาณวิสิฐ (2548, หน้า 35) กล่าวถึงหลักปรองดองสมานฉันท์มีข้อปฏิบัติอันเป็นธรรม สำหรับผู้นำหมู่ชนทุกระดับให้ปกครอง บริหารหมู่คณะ ให้ถึงความเจริญสันติสุข และนำไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ได้สำเร็จและเจริญขึ้นได้ ด้วยหลักการปกครอง / การบริหารที่ดี 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. หลักความถูกต้อง กล่าวคือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง/ผู้บริหารหมู่คณะทุกระดับพึงปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลัก “ธรรม” และเว้นขาดจากการปฏิบัติ “อธรรม” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. หลักความเหมาะสม รู้จักยืดหยุ่น ผ่อนหนัก ผ่อนเบา โดยไม่เสียหลักการโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุ สังเกตผล ความเป็นผู้รู้จักบุคคล รู้จักฐานะของตน รู้จักประชาชน รู้จักกาลเวลาที่เหมาะสม และรู้จักประมาณในการบริโภค ใช้สอยทรัพย์ตลอดทั้งงบประมาณของแผ่นดินให้ได้ประโยชน์คุ้มค่า ไม่สูญเปล่า ฯลฯ

3. หลักความบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ ด้วยธรรมปฏิบัติดังกล่าว และ/หรือ การบริหารกิจการ ตลอดทั้งการบริหารราชการแผ่นดิน ด้วยจิตใจซื่อ มือสะอาด โปร่งใส ตรวจสอบได้

4. หลักความยุติธรรม กล่าวคือ ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเที่ยงธรรม ตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม ชื่อว่า “ยุติธรรม” ให้เสมอหน้ากัน ไม่เลือกปฏิบัติด้วยความลำเอียง หรืออคติ 4

5. หลักพรหมวิหารธรรม (คุณธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่) คือ ปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาพรหมวิหาร ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาพรหมวิหาร ปรารถนาที่จะให้ผู้ที่มีทุกข์ให้พ้นทุกข์ มุทิตาพรหมวิหาร พลอยยินดีที่ผู้อื่นได้ดีมีสุข ไม่อิจฉาริษยากัน และอุเบกขาพรหมวิหาร มีใจมัธยัสถ์เป็นกลาง วางเฉย เมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความทุกข์หรือความวิบัติ อันเราช่วยอะไรมิได้ และไม่ดูถูกเหยียดซ้ำเติม

6. หลักความเสียสละ ผู้นำคน หรือ นักปกครอง/นักบริหาร เป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่น พึงลดมานะ ละทิฏฐิ ด้วยความเสียสละความสุขส่วนตัว และสละความเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์สุขของหมู่คณะ และเพื่อประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวม

สรุปได้ว่า หลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ควรเริ่มจากการสร้างความปรองดองในจิตใจของเราก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก นอกจากนี้หลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ควรเน้นหลักเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ด้วยคุณธรรมของผู้นำ และประชาชนทุกหมู่เหล่า ดังที่กล่าวนี้ ประชาชนก็จะอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ไม่ต้องอยู่ร้อนนอนทุกข์

3.1.4 ขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ของการปรองดอง

คณะศาสตราจารย์วิชาสังคมวิทยาและสังคมวิทยากฎหมาย จากมหาวิทยาลัยกฎหมาย (2003, pp.55 – 56) ได้เสนอขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการปรองดองไว้ 3 ขั้นตอน แต่ก็อธิบายว่า กระบวนการต่าง ๆ ของการปรองดองอาจไม่ได้ดำเนินการในลักษณะขั้นตอนเช่นนี้ทั้งหมด เพราะแต่ละสถานการณ์ความขัดแย้ง อาจจะใช้ขั้นตอนการปรองดองที่แตกต่างกันได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 หยุดใช้ความรุนแรงเพื่อหยุดยั้งความหวาดกลัว (Replacing Fear by Non – violent Coexistence) ทั้งนี้เพื่อที่จะขจัดความเกลียดชัง ความเคียดแค้น และความทรงจำที่เจ็บปวด โดยขั้นตอนแรกสุดของการเดินทางสู่ความปรองดอง คือ จะต้องหยุดใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ (Building Confidence and Trust) หลังจากที่ได้หยุดการใช้ความรุนแรงแล้ว รัฐบาลจะต้องสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในสังคมให้กลับคืนมา ทั้งนี้คู่ขัดแย้ง เหยื่อ และผู้ได้รับผลกระทบกับความขัดแย้งทางการเมืองจะต้องสร้างความไว้วางใจโดยอยู่บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน

ขั้นตอนที่ 3 เอาใจเขามาใส่ใจเรา (Towards Empathy) การเอาใจเขามาใส่เราคือการเข้าถึงสาเหตุที่มาของความขัดแย้งจากมุมมองของฝ่ายตรงข้าม โดยเหยื่อยินดีที่จะรับฟังเหตุผลของผู้กระทำความผิด และผู้กระทำผิดก็พร้อมที่จะรับร์ความรู้สึกเจ็บปวดของเหยื่อ เพื่อหยุดยั้งความเกลียดชังและการแก้แค้นต่อกัน

เมอฟี่ คอลลีน (2010, p. 41) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างความปรองดองว่าอยู่บนกรอบความคิดทางการเมืองพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ การยึดหลักนิติธรรม (Rule of Law) เพราะแม้กระบวนการปรองดองพยายามไกล่เกลี่ย และมีการรอมชอมระหว่างคู่ขัดแย้ง แต่

ความจริงทางการเมือง และความถูกผิด ภายใต้กรอบของกฎหมายก็ยังคงต้องดำรงอยู่ และมีการตัดสินไปตามกระบวนการปกติเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรม แต่ความเป็นธรรมที่ว่านี้ ตั้งอยู่ภายใต้แนวคิดความยุติธรรมในช่วงเปลี่ยนผ่าน ประการที่สอง คือ การสร้างความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) ระหว่างคู่ขัดแย้ง และประการสุดท้าย คือ การสร้างศักยภาพ (Capability) ให้แก่สถาบันทางการเมืองทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เพื่อก่อร่างสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ดีระหว่างคู่ขัดแย้ง

ศาสตราจารย์ ดร. อุกฤษ มงคลนาวิน (อ้างถึงใน ธาราญา ศรีวิลาส, 2560, หน้า 1-3) ให้แนวทางที่จะสร้างความปรองดองของคนในชาติต่อรัฐบาลภายใต้หลัก 3 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ ดังนั้น การออกกฎหมาย การใช้การบังคับใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย และดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมต้องอยู่ภายใต้หลักนี้ และที่สำคัญ หลักนิติธรรม คือ หลักที่ใช้กำกับดูดแลตรวจสอบอำนาจอันไม่ชอบธรรมของรัฐสภาและฝ่ายบริหารและเป็นหลักที่ใช้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาตุลาการ ซึ่งเป็นอำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ฝ่าย รวมทั้งรัฐธรรมนูญเองก็ต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมตามหลักนิติธรรมนั้น บ้านเมืองต้องปกครองโดยกฎหมาย และกฎหมายที่ใช้ปกครองต้องเป็นกฎหมายที่ดีและมีความเป็นธรรม คำว่ากฎหมายที่ดี คือ กฎหมายที่ไม่ขัดต่อหลักนิติรัฐหรือนิติธรรม กฎหมายนั้นต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากกฎหมายฉบับใดออกมาขัดต่อหลักการดังกล่าว คือ ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ จึงเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม กรณีการออกกฎหมายโดยคณะรัฐประหารหรือองค์กรที่ไม่ได้มีที่มาจากประชาชน หรือการออกกฎหมายเพื่อเอาผิดกับบุคคลซึ่งไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดของบุคคลอื่นก็เช่นเดียวกัน ล้วนแล้วแต่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องยกเลิก และแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม

2. หลักยุติธรรม

ในที่นี้หมายความถึง “กระบวนการยุติธรรม” ที่จะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักนิติธรรม รวมทั้งการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยมีปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ และปัญหาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยอาจเกิดขึ้นด้วยสาเหตุที่สำคัญ ๆ คือ ระบบกฎหมายไทยนำโทษทางอาญามาใช้เกินความจำเป็น การเน้นวิธีลงโทษทางอาญาด้วยการจำคุก และปัญหาจากการกำหนดโทษปรับ ซึ่งปรากฏการณ์สะท้อนความผิดปกติของกระบวนการยุติธรรมที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งคือ ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ต้องขังในเรือนจำมากกว่า 248,263 คน โดยที่ความจุปกติของเรือนจำ จำนวน 140 แห่งทั่วประเทศ สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 160,000 คน เท่านั้น นอกจากนี้ ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมของไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า “ความยุติธรรมไม่มีความสามัคคีไม่เกิด” นั่นเอง

3. หลักเมตตาธรรม

"เมตตาธรรมค้ำจุนโลก" ภาษิตบทนี้เป็นบทที่ได้ยินได้ฟังกันมาจนคุ้นหู หลักเมตตาธรรม จึงเป็นหลักการอีกประการหนึ่งที่จะช่วยสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติได้ โดยเฉพาะหากศาลยุติธรรมหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะได้ทบทวนแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายด้วยการยึดมั่นในหลักความยุติธรรม ความเสมอภาค

สรุปได้ว่า การที่จะทำให้เกิดความปรองดองของคนในชาติได้นั้น การบริหารหรือปกครองประเทศต้องยึดหลักนิติธรรม การตรากฎหมายจะต้องไม่ขัดกับหลักนิติธรรมเสียเอง

3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้น ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจและสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยนั้น

3.2.1 ความหมายการมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีความรู้ ความสามารถ และทำวิจัย แต่งตำรา เกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ออนสตีน (1969, pp.216 – 224) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลย ย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

วิเลียม เออรวิน (1976, pp.111 – 124) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง กระบวนการให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง

นิคม ผัดแสน (2540, หน้า ข) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ให้ประชาชนได้คิดค้นแนวทางขึ้นเอง เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจคิดค้นปัญหา และการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

อุทัย บุญประเสริฐ (2542, หน้า 52) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใด ๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

พีระ พรนวม (2544, หน้า 37) การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาความต้องการร่วมกัน ในการตัดสินใจร่วมกัน วางแผนดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดำเนินการปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนรับรู้ผลดีเสีย จนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

สมยศ นาวีการ (2545, หน้า 122) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร

ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์ (2550, หน้า 22) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามการตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

สัญญา เคณาภูมิ (2552, หน้า 16) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนร่วมร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553, หน้า 12) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกัน ในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

3.2.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว จะต้องนึกถึงกระบวนการที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพราะอย่างน้อยที่สุดของประชานจะต้องได้รับรู้ขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนในการประเมินผลงาน เพื่อให้รับรู้ถึงความเป็นไปในกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักวิชาการได้ทำการวิจัย กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมตามประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

ถวิลวดี บุรีกุล (2543, หน้า 4 – 6) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่นำมาประมวลเป็นระดับไว้ว่า ควรมีลำดับขั้นตอนประกอบไปด้วยการให้ข้อมูล การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน การปรึกษาหารือการวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติและการควบคุมติดตามโดยประชาชน จนถึงการปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และเมื่อสื่อสารตรงกันแล้ว จึงเป็นการร่วมทำ และในที่สุดเป็นการร่วมติดตามควบคุม ซึ่งนับเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมสูงสุด

อภิญญา กังสนารักษ์ (2544, หน้า ก - ข) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วม ว่าต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

ประพันธ์ สร้อยเพ็ชร (2547, หน้า 33 - 36) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลักคือ 1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุ 2) การวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การลงทุนและการปฏิบัติงาน 4) การติดตามและประเมินผล

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาสาเหตุ ความต้องการ การร่วมกันวางแผน และดำเนินการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมประเมินผล ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

3.2.3 ประเภทการมีส่วนร่วม

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (อ้างถึงใน พรรณี พิมาพันธ์ศรี, 2563, หน้า 108) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จักร พิสุทธิ์ (อ้างถึงใน พรรณี พิมาพันธ์ศรี, 2563, หน้า 108) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทตามหลักสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วน

ร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตนา สุจจานันท์ (2549, หน้า 11) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิกหรือการร่วมเสียสละแรงงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน พรรณี พิมาพันธ์ศรี, 2563, หน้า 108) ได้สรุปแบบของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3. การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non - Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรที่ได้ทุกเวลา

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างมาก เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อทำให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ลุล่วงไปได้

3.2.4 ลักษณะการมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ออนสตีล (อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, 2540, หน้า 17) ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ว่า 1) การมีส่วนร่วมเทียม หรือไม่มีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือร่วมเพียงบางส่วน และ 3) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ มีอำนาจและบทบาทมาก

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551, หน้า 19) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ไว้ 6 ลักษณะดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าววสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไป

ยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4. การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดบังของผู้ที่มีส่วนได้และส่วนเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรได้รับ

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การลงประชามติ จนไปถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนานั้น กล่าวอย่างกว้าง ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของระบบต่าง ๆ ในสังคมที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมนั้น เช่นเดียวกับการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะที่ดี ตามแนวคิดวัด ประชา รัฐ สร้างสุข นั่นเอง

3.3.1 ความหมายของการพัฒนา

คำว่า “การพัฒนา” ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไป และมีความหมายแตกต่างกันออกไปดังกล่าวแล้ว เกี่ยวกับความหมายของการพัฒนานั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันซึ่งอาจจำแนกออกได้ดังนี้

ความหมายจากรูปทรัพย์

ปกรณ์ ปรียากร (2538, หน้า 5) กล่าวว่าโดยรูปศัพท์ “การพัฒนา” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556, หน้า 238) ให้ความหมายในภาษาไทยว่า การพัฒนา หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 2) ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ

ความหมายโดยทั่วไป

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) ให้ความหมาย “การพัฒนา” ที่เข้าใจโดยทั่วไป มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายจากรูปศัพท์ คือ หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่สภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ

ปกรณ์ ปรียากร (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า เป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่ต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่า สมบูรณ์กว่า ก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา

สนธยา พลศรี (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) กล่าวถึง การพัฒนา ในความหมายโดยทั่วไปจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้ นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่าความหมายอื่น ๆ แม้ว่าจะไปม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม

ความหมายทางเศรษฐศาสตร์

ณัฐพล ขันธไชย (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ว่าหมายถึง ความเจริญเติบโต โดยเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เช่น ผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มขึ้น รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อคนของประชากรเพิ่มขึ้น

สุนทรี โคมิน (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาเป็นกระบวนการทางสังคม ที่ผลผลิตออกมาในรูปซึ่งสามารถวัดได้ด้วยเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์

ความหมายทางพัฒนบริหารศาสตร์

นักพัฒนบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาเป็น 2 ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ การพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำการให้ดีขึ้น อันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 3) ให้ความหมายของการพัฒนาในความหมายของนักพัฒนบริหารศาสตร์ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

ความหมายทางเทคโนโลยี

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) ในทางเทคโนโลยี การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบอุตสาหกรรม และการผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์ ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมประเพณีนิยม เป็นสังคมสมัยใหม่ที่ทันสมัย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) กล่าวว่า การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของมนุษย์ด้วยเทคโนโลยีนั่นเอง

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 66) กล่าวว่า ความหมายของการพัฒนาในทางเทคโนโลยีแตกต่างออกไปจากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความหมายอีกหนึ่งแนวทาง

ความหมายทางการวางแผน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) กล่าวว่า ในทางการวางแผน การพัฒนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวน การกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจร โดยไม่มีการสิ้นสุด

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (The United National Educational Scientific and Cultural Organization : NESCO) (1982, p.305 อ้างถึงใน อัจฉรา โพธิยานนท์, 2539, หน้า 11) สรุปว่า การพัฒนาเป็นหน้าที่ (Function) ของการวางแผนและการจัดการดังนี้

D = f (P+M)

เมื่อ D = Development คือ การพัฒนา

P = Planning คือ การวางแผน

M = Management คือ การบริหารงานหรือการจัดการ

ดังนั้น การพัฒนา จะเกิดขึ้นได้ด้วยการวางแผนที่ดี มีการบริหารงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 4) กล่าวถึง การพัฒนาในความหมายของนักวางแผนว่าจะเป็นไปในอีกแนวทางหนึ่ง โดยอาจสรุปได้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้า ในลักษณะของแผนและโครงการ แล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการจนประสบสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาทางการวางแผน กำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ ไม่ใช่การพัฒนาในความหมายนี้

ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) กล่าวถึง การพัฒนา ในขั้นของการปฏิบัติ ว่าเป็นการชักชวนหรือการกระตุ้นให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจังและเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันในลักษณะที่เป็นวงจร ไม่มีการสิ้นสุด

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 4) การพัฒนา ในความหมายของการปฏิบัติการนี้เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผนโดยมุ่งเน้นถึงการนำแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง เพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้วแต่ ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนาก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ความหมายทางพระพุทธศาสนา

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า ในทางพระพุทธศาสนา การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยาย ทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า การพัฒนา หรือ คำว่าเจริญ นั้นไม่ได้แปลว่า ทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียว เท่านั้น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น ว่าเจริญพระเกศา คือ ตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น นุสิยา โลกวฑฺโน แปลว่า อย่าเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริง ๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช้เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะ ซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนา

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 4) กล่าวว่า การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุขมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้ มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางด้านการวางแผน คือ เป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือ ความสุขของมนุษย์เท่านั้น

ความหมายทางสังคมวิทยา

ฑิตยา สุวรรณชฎ (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) นักสังคมวิทยาให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ

สตีเทน (1972, pp.3) การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 5) ให้ความหมายของการพัฒนาในทางสังคมวิทยาโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือ มนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพุทธศาสนา คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุข และมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือ ด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผน เรียกว่า การบริหารและการจัดการนั่นเอง

ความหมายทางด้านการพัฒนาชุมชน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) นักพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาไว้ว่า หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชน สังคม ให้ดีขึ้น

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างถึงใน นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว, 2555, หน้า 1-2) ให้ความหมายถึงการพัฒนาว่า เป็นเสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี (Mean) ที่ทำให้เกิดผล (Ends) ที่ต้องการ คือคุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคมดีขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนา มีความหมายคล้ายคลึงกันในทุกด้านและแตกต่างกันออกไปบ้าง ซึ่งถ้าหากพิจารณาจากความหมายเหล่านี้อาจสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์ เพื่อประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์เอง

3.3.2 แนวคิดทฤษฎีของการพัฒนา

แนวคิดทฤษฎีของการพัฒนาสามารถแบ่งได้ ดังนี้

ทฤษฎีความทันสมัย

แนวทางการพัฒนาโดยอาศัยทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) นับว่าได้รับความนิยมอย่างสูงในประเทศตะวันตก ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากเมื่อใช้วิธีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ แล้วเห็นว่า ประเทศแถบยุโรปและประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งพัฒนาแล้วได้ใช้แนวทางในการพัฒนาฟื้นฟูประเทศของตนเป็นผลสำเร็จ ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาตามแบบจำลองดังกล่าว จึงได้แพร่กระจายได้รับการนำไปใช้เป็นกระแสหลักในการพัฒนาประเทศด้อยพัฒนาต่าง ๆ ผลงานด้านวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ส่วนใหญ่เน้นการนำเอาแบบจำลองความทันสมัยเป็นองค์ความรู้สำคัญในการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของประเทศ

แนวคิดการพัฒนาตามแบบจำลองความทันสมัยนี้เน้นการพัฒนาที่ต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กันในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบการเมือง กล่าวคือ

1. ด้านเศรษฐกิจ

จะเน้นที่การพัฒนาประเทศให้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม ส่งเสริมการลงทุน สนับสนุนด้านการสร้างความพร้อมในเรื่องสาธารณูปโภคและกิจกรรมเพื่อการผลิตในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ให้ความสำคัญกับการลงทุนจากต่างประเทศโดยเชื่อว่าการสดตะสมทุนจะทำให้เกิดการลงทุนสูงขึ้น การยกระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศและผลักดันให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) จะส่งผลดีให้ประเทศชาติสามารถยกระดับการพัฒนาประเทศไปสู่ภาวะประเทศที่มั่นคงได้ต่อไป

วอลท ดับเบิลยู รอสโทล (1960, อ้างถึงใน วิภาวี พิจิตบันดาล, 2535) นักเศรษฐศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดการพัฒนาโดยการอธิบายให้เห็นวิวัฒนาการของสังคมตามลำดับขั้นของความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยการวิเคราะห์ในแง่ประวัติศาสตร์และ

ทฤษฎีทางเศรษฐกิจเป็นกรอบความคิดเขาเสนอว่าประเทศต่าง ๆ ต้องผ่านขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงของสังคม 5 ขั้นตอน กล่าวคือ

ขั้นแรก สังคมโบราณ (The traditional society) ลักษณะการดำรงของผู้คนมีลักษณะเป็นสังคมดั้งเดิม กล่าวคือ ความเป็นอยู่มีลักษณะการพึงพาผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นผลผลิตที่พึงพาสภาพธรรมชาติความเป็นอยู่ของผู้คนอาศัยแรงงานในครัวเรือน การซื้อขายแลกเปลี่ยนมีอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ในสังคมโบราณชีวิตความเป็นอยู่มีความผันผวนขึ้นอยู่กับสภาพความแปรปรวนทางธรรมชาติ โรคระบาดและการสงครามที่มีอย่างต่อเนื่อง ชีวิตของผู้คนจึงเชื่อในเรื่องชะตาเป็นสำคัญ ผู้ที่มีอำนาจการปกครองมักเป็นเจ้าของที่ดิน และมีอิทธิพลในการกำหนดภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

ขั้นที่สอง การเตรียมเพื่อทะยานขึ้น (The pre – conditions for take - off society) ลักษณะของเศรษฐกิจในสังคมที่อยู่ในขั้นตอนนี้จะพบว่า ประชาชนเริ่มตระหนักในความต้องการของตนเอง ที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตไปสู่วิถีชีวิตที่เชื่อว่าดีกว่า เริ่มมีการเตรียมการเพื่อให้สังคมมีการพัฒนาการขยายตัวด้านโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ เกิดการผลิตผลผลิตทางการเกษตรอย่างรวดเร็วมีการขยายตัวด้านการศึกษา ในสังคมเกิดนักคิดและกลุ่มผู้อุทิศตัวในสังคมที่พยายามผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในประเทศ

ขั้นที่สาม การทะยานขึ้น (Take off) ในขั้นนี้เป็นขั้นที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาในระยะต่อไปและในบางประเทศขั้นตอนนี้นับเป็นขั้นตอนที่กินเวลามากที่สุด คุณลักษณะสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าสังคมได้ก้าวเข้าสู่ขั้นตอนนี้ คือ การพิจารณาจากการลงทุนและการออมของชาติ ซึ่งจะเพิ่มจากร้อยละ 5 ไปสู่ร้อยละ 10 หรือมากกว่านั้น อันเป็นผลจากความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจภาคที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่นับเป็นส่วนสร้างรายได้สำคัญให้กับประเทศ ตามแนวคิดของรอสโทว์แล้ว การค้าและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเร่งให้อัตราการเติบโตให้กับประเทศกำลังพัฒนา แต่ไม่มีผลมากนักสำหรับประเทศด้อยพัฒนา ในช่วงเวลานี้จะเกิดสถาบันทางการเมืองและสังคมเพื่อสนับสนุนและรองรับการขยายตัวของธุรกิจภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการผลิตอย่างมาก

ขั้นที่สี่ การเร่งรัดเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจที่เติบโตเต็มที่ (The drive to maturity stage) ในขั้นตอนนี้ระบบเศรษฐกิจจะประสบความสำเร็จมีการนำความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีเครื่องจักรกลต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิตและการบริการต่าง ๆ มีการผลิตสินค้าทดแทนสินค้าที่เคยนำเข้า นอกจากนั้นความสามารถในการผลิตที่สูงขึ้นทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าอัตราการเติบโตของประชากร

ขั้นที่ห้า การบริโภคขนานใหญ่ หรือนักเศรษฐศาสตร์บางท่านเรียกขั้นนี้ว่า ขั้นอุดมโภคา (The mass - consumption society) ในขั้นตอนนี้การผลิตมุ่งเน้นที่สินค้าและบริการประเภทคงทนและถาวร (durable consumers’ goods) เป็นต้นว่า รถยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก ประเภทต่าง ๆ เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น เครื่องปรับอากาศ

แนวคิดนี้ได้รับการตอบสนองนำไปใช้เป็นกรอบในกระบวนการสร้างความทันสมัยให้เกิดกับประเทศด้อยพัฒนาต่าง ๆ และในประเทศไทยเราก็รับเอาการสร้างความเติบโตทาง

เศรษฐกิจเป็นเป้าหมายของการพัฒนานับตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกในปี 2504

2. ด้านสังคม

แนวคิดการพัฒนาตามแบบจำลองความทันสมัยจะแบ่งแยกสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ สังคมดั้งเดิม (tradition societies) และสังคมสมัยใหม่ (modernized societies) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ สังคมประเทศด้อยพัฒนา (underdeveloped societies) กับสังคมประเทศพัฒนาแล้ว (developed societies) นั่นเอง การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมทันสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต้องอาศัยการเปลี่ยนค่านิยม ท่าทีความคาดหวังในชีวิตของผู้คนในสังคมให้เป็นไปตามแบบสังคมสมัยใหม่ ดังนี้

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) ความหมายว่า คนแต่ละคนจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ตามลักษณะการรับรู้ทางสังคมของตน สำหรับสังคมทันสมัยสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมจำเป็นต้องมีคุณลักษณะความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั่นเอง คือ ความเข้าใจผู้อื่น ความสามารถที่จะรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ราวกับที่ผู้อื่นคิด

2. การเคลื่อนไหว (Mobility) ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการย้ายถิ่นฐานหรือการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะภูมิศาสตร์ แต่หมายถึงภาวะทางจิตใจตลอดจนบุคลิกภาพที่กระตือรือร้น การเปิดกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ยึดติดกับบทบาทหน้าที่หรือสถานภาพเดิมของตนเอง ความสามารถในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นปัจจัยสำคัญของสมาชิกในสังคมที่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมทันสมัย

3. การมีส่วนร่วมอย่างสูง (High participation) การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแห่งความทันสมัยจำเป็นต้องอาศัยสมาชิกในสังคม ซึ่งมีลักษณะการไม่วางเฉยหรือเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive) คือการยอมรับให้ผู้อื่นมามีอิทธิพลต่อความคิดชี้นำให้ทำตามในเรื่องต่าง ๆ แต่ต้องการสมาชิกในสังคมที่มีลักษณะเป็นผู้กระทำ (Active) มีส่วนร่วมและมีอิสระในการตัดสินใจด้วยมุมองของตนเอง

3. ด้านการเมือง

แนวคิดด้านการเมืองตามทฤษฎีความทันสมัยที่มีอิทธิพลอย่างสูง ได้แก่ แนวคิดและงานเขียนของ Gabrial A. Almond และ C.B. Powell ในปี ค.ศ. 1965 ทั้งสอง เขียนระบุว่าการพัฒนาทางการเมืองที่จะนำไปสู่ความทันสมัยเน้นเกณฑ์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ มีการแยกแยะโครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคม (structural differentiation) การมีระบบย่อยที่มีอิสระ (subsystem autonomy) และมีการรวมกลุ่มคนวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (cultural secularization) ดังนั้นลักษณะการเมืองที่เหมาะสมกับการผลักดันประเทศเข้าสู่ภาวะความทันสมัย คือ การปกครองอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ ในสังคม

ข้อจำกัดทางทฤษฎี

แนวคิดการพัฒนาตามแบบจำลองความทันสมัยนี้ นับว่ามีอิทธิพลอย่างสูงต่อการนำมาใช้เป็นกระแสหลักในการพัฒนาประเทศหลายประเทศ อย่างไรก็ตามในช่วงปลายปี ค.ศ.1960 แนวคิดนี้เริ่มหมดความน่าสนใน และเผชิญกับการวิพากษ์อย่างหนักในราวกลางปี ค.ศ.1970 ที่แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีนี้มีจุดอ่อนสำคัญดังต่อไปนี้

ประการแรก ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีซึ่งให้ข้อเสนอโดยแยกสังคมออกเป็น 2 ประเภท ที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คือสังคมดั้งเดิมและสังคมทันสมัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นทวิภาคมีทั้งภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม

ประการที่สอง ทฤษฎีความทันสมัยให้ความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นดัชนีที่สำคัญที่จะพัฒนาผู้คนไปสู่สังคมทันสมัย นอกจากนี้ยังชี้นำให้เห็นว่าความคิดความเชื่อ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเนอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา ดังนั้นประเทศที่ทันสมัยคือประเทศที่มีเศรษฐกิจที่เติบโตและละทิ้งความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แต่มีงานวิจัยตลอดจนแนวปฏิบัติที่ปรากฏให้เห็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจไม่เกี่ยวข้องหรือเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมหรือความเชื่อในลักษณะสังคมดั้งเดิมที่มีอยู่ไปสู่แนวคิดความเชื่อดังที่ประเทศในสังคมทันสมัยให้ความสำคัญ เช่น การพัฒนาประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศเกาหลีใต้

ประการที่สาม ทฤษฎีเกิดขึ้นจากการศึกษาในลักษณะการเปรียบเทียบและให้ความสนใจแต่ปัจจัยภายในมีความแตกต่างกันของประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศด้อยพัฒนาเพื่อหาคุณลักษณะที่แตกต่างของสังคมทั้งสองประเภท โดยมิได้มีการอธิบายในส่วนของกระบวนการหรือวิธีการที่จะพัฒนาสังคมไปสู่จุดหมายแต่อย่างใด

ประการที่สี่ ทฤษฎีนี้ละเลยที่จะพิจารณาหรือกล่าวถึงในเรื่องกำลังอำนาจ ชนชั้นทางสังคมและความแตกต่างของสังคมที่มีลักษณะหลากหลาย ซึ่งเป็นโครงสร้างที่มีความสำคัญยิ่งปัญหาของประเทศโลกที่สามที่เผชิญความซับซ้อนและถูกครอบงำโดยระบอบเศรษฐกิจโลกที่กำหนดโดยประเทศอุตสาหกรรมที่ร่ำรวยบางประเทศหาใช่ความด้อยพัฒนาที่เกิดจากปัจจัยภายในของประเทศนั้น ๆ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีความทันสมัยเป็นทฤษฎีซึ่งให้ข้อเสนอโดยแยกสังคมออกเป็นสองประเภทที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คือ สังคมดั้งเดิมและสังคมทันสมัย โดยให้ความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นดัชนีสำคัญที่จะพัฒนาพาผู้คนไปสู่สังคมทันสมัย นอกจากนั้นยังชี้นำให้เห็นว่าความคิดความเชื่อและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา ดังนั้นประเทศที่ทันสมัยคือประเทศที่มีเศรษฐกิจที่เติบโตและละทิ้งความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพา

ในเวลาเดียวกันกลับกลุ่มประเทศยุโรปและอเมริกาได้มีการใช้แนวคิดการพัฒนาในด้านการสร้างความทันสมัยเป็นกระแสหลักในการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศและได้รับความสำเร็จเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางนั้น นักวิชาการกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกากลับมีแนวคิดคัดค้านการพัฒนาด้วยการสร้างภาวะความทันสมัยดังกล่าว ทั้งนี้เป็นผลจากความล้มเหลวและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้เผชิญนั่นเอง ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในประเทศบราซิล อาร์เจนตินา และหลายประเทศในกลุ่มลาตินอเมริกานับเป็นปรากฏการณ์อันสำคัญ อันเป็นที่มาของการเสนอทฤษฎีการพึ่งพา (dependency theory) ในเวลาต่อมา แนวทางที่ใช้กับประเทศด้อยพัฒนา ทั้งนี้เพราะผลของการพัฒนาที่เกิดจากแนวคิดของการพัฒนากระแสหลักเช่นแนวคิดหลักขั้นตอนการเติบโตทางเศรษฐกิจของรอสโทว์ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ความเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้เกิดความร่ำรวยกับคนเพียงบางกลุ่ม เกิดปัญหาตามมาทั้ง

ด้านปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมการพัฒนาทำให้ประเทศด้อยพัฒนากลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ดอส ซันโทส (อ้างถึงใน บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549) นักวิชาการซึ่งมีแนวคิดจัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีการพึ่งพา กล่าวว่า สาเหตุที่แท้จริงของความด้อยพัฒนาหรือการต้องพึ่งพาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกานั้นมิได้เกิดจากเพียงแค่ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศศูนย์กลางและประเทศบริวาร แต่เกิดจากการที่โครงสร้างภายในของประเทศเหล่านั้นถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ต้องพึ่งพากันในทางเศรษฐกิจโลก การพึ่งพาเป็นสถานการณ์เงื่อนไขเมื่อเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศหนึ่งจะเติบโตหรือไม่ต้องขึ้นกับการขยายตัวและการพัฒนาผ่านระบบการค้าหรือระบบเศรษฐกิจโลกของประเทศผู้มีอิทธิพลอื่น ๆ

แนวทางการแก้ปัญหาความด้อยพัฒนาตามความคิดมีเพียงทางเลือกเดียวคือ การหยุดความสัมพันธ์เชิงพึ่งพากับประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศผู้มีอิทธิพลต่อการกำหนดชะตากรรมของประเทศด้อยพัฒนานั้น ๆ เสียเอง

ข้อจำกัดของทฤษฎี

แม้ว่าแนวคิดทฤษฎีการพึ่งพาจะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาในขณะนั้นอย่างมาก ขณะเดียวกันก็มีผลงานที่มองเห็นจุดอ่อนของทฤษฎีในประเด็นต่าง ๆ เช่นกัน กล่าวคือ

ประการแรก แนวคิดของคำว่าพึ่งพายังเป็นแนวคิดที่คลุมเครือสำหรับการจัดแยกระดับประเทศในโลกที่สามว่าประเทศใดบ้างพึ่งพาประเทศศูนย์กลาง การวัดระดับการพึ่งพาจากเงินลงทุนที่ไหลเข้ามาลงทุน เมื่อเทียบกับผลตอบแทนกลับไปยังประเทศผู้ลงทุน ไม่น่าจะใช้เป็นดัชนีวัดระดับการพึ่งพาได้ดี เพราะมิได้คำนึงถึงประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่ประเทศนั้น ๆ ได้รับการลงทุนนั้น ๆ

ประการที่สอง เป็นการมองด้านเดียวว่าประเทศศูนย์กลางจะได้ประโยชน์มากแต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้งที่ในทางกลับกันประเทศที่พึ่งพาต่างได้รับผลในด้านการพัฒนาภายใต้การพึ่งพานั้น ความเจริญเติบโตที่เกิดจากการพึ่งพาบรรษัทข้ามชาติต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้ เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และส่งประโยชน์ต่อชนชั้นแรงงานในประเทศได้ การนำประเทศเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกย่อมส่งผลให้แต่ละประเทศต่างสามารถแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน หากมีนโยบายรัฐที่เหมาะสมที่จะคุ้มครองปกป้องประโยชน์ให้กับประเทศของตน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพา เชื่อว่าแนวทางที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่พัฒนาแล้ว ไม่น่าจะมีความเหมาะสมและใช้ได้ดีกับประเทศด้อยพัฒนา ทั้งนี้เพราะผลของการพัฒนาที่เกิดจากแนวคิดของการพัฒนากระแสหลัก เช่น แนวคิดหลักขั้นตอนการเติบโตทางเศรษฐกิจของรอสโทว์ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ความเติบโตที่เกิดขึ้นกับประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่มีน้อยมาก ยิ่งกว่านั้นความเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้เกิดความร่ำรวยกับคนเพียงบางกลุ่มเกิดปัญหาตามมาทั้งด้านปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทำให้ประเทศด้อยพัฒนากลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ (Redistribution with Growth)

เป็นแนวคิดสำหรับประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศล้าหลังที่มุ่งให้กลุ่มประชากรที่เสียเปรียบในทางเศรษฐกิจ ได้รับผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจภายในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมแต่อย่างใด

แนวคิดนี้เริ่มมาจากการตั้งคำถามต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและรุดหน้าแบบไม่เคยเป็นมาก่อนนั้น ใครคือผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง บุคคลเหล่านั้นจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มที่ควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจและมีอำนาจทางการเมืองเท่านั้นหรือไม่ ทั้งนี้ในระยะแรกของการพัฒนาประเทศนั้นเป็นที่เข้าใจและยอมรับได้ว่ามีการกระจุกตัวของรายได้ กล่าวคือ การลงทุนเพื่อการพัฒนาประเทศจะเป็นไปอย่างเป็นกระจุกตัว ด้วยการทุ่มเทไปในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยซึ่งมีขนาดเล็ก และผลิตสินค้าขั้นปฐมและอุตสาหกรรมรายได้ทีเกิดขึ้นจึงกระจุกตัวอยู่ในภาคดังกล่าว โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมสภาพการกระจุกตัว ได้แก่ ความจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อ โอกาสทางการศึกษา และโอกาสการทำงานในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัย ส่วนนโยบายของรัฐบาลทั้งด้านการคลัง การค้าและการกระจายงบประมาณก็มีความโน้มเอียงที่จะสนับสนุนไปในทางที่ก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจที่กระจุกตัว ซึ่งโดยทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แล้ว เมื่อเศรษฐกิจเติบโตต่อไป รายได้และผลประโยชน์ก็จะกระจายออกไปด้วย หากในทางปฏิบัติกลับพบว่าคนจนไม่ได้มีส่วนร่วมในผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมแนวคิดเรื่องการกระจายรายได้ที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงเสนอว่า การพัฒนาประเทศจะต้องมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาความยากจนให้แก่คนกลุ่มต่าง ๆ ด้วย เช่น ชาวนารายย่อยผู้ใช้แรงงานที่ไม่มีที่ดินทำกิน คนว่างงาน และแรงงานไร้ฝีมือ ฯลฯ โดยหามาตรการต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปที่ดินเพื่อให้คนกลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและการบริการขั้นพื้นฐานเป็นต้น

ข้อจำกัดของทฤษฎี

แนวคิดการกระจายรายได้ ควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นแนวคิดสำหรับประเทศในโลกที่สามที่มุ่งให้กลุ่มประชากรที่เสียเปรียบในทางเศรษฐกิจได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใน โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่เป็นอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ก็มีจุดอ่อนคือ ปัญหาในการดำเนินการกระจายความเจริญอย่างทั่วถึง ดูจะเป็นอุดมคติและเป็นไปได้ยากในประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งถูกครอบงำด้วยชนชั้นปกครองซึ่งต่างพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนไว้

สรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับการกระจายความเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเชื่อว่าหากมีการจัดการที่เหมาะสมในเรื่องของการลงทุนการให้การศึกษา และการจัดบริการทางสังคมอย่างทั่วถึงประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอย่างเท่าเทียม การที่รัฐมีนโยบายปฏิรูปที่ดิน มีการบริหารจัดการที่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน อย่างเหมาะสม จะช่วยให้กลุ่มคนทุกกลุ่มได้รับประโยชน์จากการพัฒนา เมื่อคนจนสามารถสร้างผลผลิตได้สูง ได้รับค่าจ้างแรงงานที่เหมาะสม ก็จะส่งผลให้เกิดความเสมอภาค และลดภาวะความยากจนของประเทศลงได้

ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic minimum Need Approach) แนวคิดที่สร้างความชัดเจนมากขึ้นว่า การพัฒนาจะต้องมุ่งไปที่คนมิใช่การเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะคนและคุณภาพชีวิตของคน คือสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องได้รับการพัฒนา

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนนี้จำเป็นที่จะต้องใช้ยุทธวิธีการพัฒนาหลายด้านประกอบกัน ทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง การปฏิรูปสถาบันทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อขจัดความยากจนและการว่างงาน และมุ่งให้เกิดความเสมอภาคในการกระจายการบริการขั้นพื้นฐานเนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่ได้แก้ปัญหาความยากจน ทั้งนี้องค์ประกอบทั่วไปของความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ได้แก่

1. สุขภาพและเงื่อนไขทางประชาชนกรต่าง ๆ
2. อาหารและสารอาหาร
3. การศึกษา รวมทั้งการรู้หนังสือและความเชี่ยวชาญต่าง ๆ
4. เงื่อนไขการทำงานและสภาพการจ้างงาน
5. การบริโภคและการออม
6. การคมนาคม
7. ที่อยู่อาศัยรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน
8. เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม
9. การพักผ่อนหย่อนใจ
10. สวัสดิการสังคม

ข้อจำกัดของทฤษฎี

ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดการพัฒนาที่เน้นความจำเป็นขั้นพื้นฐาน มีต้นทุนงบประมาณที่ต้องใช้จำนวนมากซึ่งอาจมีผลกระทบกับการออมและการลงทุนของประเทศโดยเฉพาะในประเทศยากจน หากมีการทุ่มเทงบประมาณส่วนใหญ่ของประเทศไปเพื่อยกระดับความเป็นอยู่คนยากจนเพื่อให้ได้สิ่งจำเป็นพื้นฐานครบทุกคนในเวลาอันสั้นแล้ว ก็อาจมีผลทำให้ไม่สามารถมีทรัพยากรเหลือเพียงพอสำหรับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมโดยส่วนรวมได้เช่น การขาดงบประมาณในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าด้านเทคนิควิทยาการต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา การแพทย์ การทหาร การขยายการผลิตและการปรับปรุงเทคโนโลยีต่าง ๆ ผลของการพัฒนาโดยเน้นความจำเป็นขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะ หากขาดกลไกที่จะนำสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานไปให้ถึงมือคนจนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายการพัฒนาโดยตรงแล้ว การพัฒนาแนวทางเช่นนี้อาจทำให้การครองชีพของประชาชนเลวร้ายลงกว่าเดิม

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นความจำเป็นขั้นพื้นฐานเชื่อว่าความเติบโตด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนได้ แนวทางการพัฒนาจำเป็นต้องเน้นการพัฒนาไปที่ตัวคนโดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนเป็นหลัก โดยคำนึงถึงหลักการในเรื่องของการสนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐานในชีวิต

ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืน (Sustainable Development)

เป็นแนวคิดที่เกิดจากการประชุม Brundthland commission เมื่อปี 1987 ซึ่งมุ่งที่จะแก้ปัญหาการพัฒนาที่ถูกครอบงำด้วยกระบวนทัศน์ที่เน้นเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

เนื่องจากการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในช่วงที่ผ่านมา เกิดจากการขยายตัวทางการผลิตอย่างรวดเร็ว มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยหลักของการผลิตโดยปราศจากการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างรอบคอบและการป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการสะสมของปัญหาความเสื่อมโทรมและความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติตามระดับของการผลิตโดยรวมที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมอันเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรและเชื่อมโยงไปถึงความไม่เท่าเทียมกันในการครอบครองทรัพยากร ธรรมชาติและสร้างปัญหามลพิษของคนในสังคม ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า ทั้งทางธรรมชาติ ศิลปกรรมและวัฒนธรรม และที่มากไปกว่านั้น ก็คือ ภาวะตกต่ำและเสื่อมโทรมของธรรมชาติ ทำให้คนจนและผู้ยากไร้ มีความจำเป็นที่จะต้องบุกรุกเข้าใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เพียงเพื่อที่จะมีชีวิตรอดไปเพียงวันหนึ่ง ๆ เป็นผลให้สภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมอย่างหนัก ในขณะเดียวกันความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็ยิ่งเร่งให้คนจนและผู้ยากไร้มีความยากลำบากมากขึ้นในการดำรงชีวิต ผลสุดท้ายพวกเขาก็ยิ่งยากจนลงกว่าเดิม

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่เน้นความยั่งยืนจึงเกิดขึ้นเพื่อที่จะพิทักษ์และคุ้มครองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนยาวนานไปจนถึงอนาคต เพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นในความอยู่รอดของคนรุ่นหลัง หากก็ไม่ละเลยต่อชีวิตความเป็นอยู่ในคนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืนมี 3 ประการ คือ 1) การให้ความสำคัญสูงสุดแก่คุณค่าของสิ่งแวดล้อม อันเป็นมิติแห่งความยั่งยืนของระบบนิเวศ 2) การขยายมิติเวลาไปสู่อนาคต ซึ่งเป็นมิติแห่งการมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และ 3) ความยุติธรรม อันเป็นมิติแห่งความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม

3.4 แนวคิดศาสนาและความสัมพันธ์ในระบบความเชื่อของสังคมไทย

ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักธรรมคำสอน พิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อนั้น และความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ศาสนามีบุคลากรทางศาสนาเป็นผู้สั่งสอนหลักธรรม ประกอบพิธีกรรม และเป็นผู้บริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นเรื่องความเชื่อศรัทธาในหลักธรรมคำสอน ซึ่งให้คำอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ความเป็นมา ความเป็นอยู่ และความเป็นไป อธิบายอดีต ปัจจุบัน และอนาคต อธิบายสาเหตุของปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดความสงบ และความหวังในชีวิต

3.4.1 ความหมายของศาสนา

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540, หน้า 102) คำว่า ศาสนา หมายถึง การเอาหลักความเชื่อและการปฏิบัติทุกอย่างของบุคคลในสังคม ซึ่งดำเนินไปในระบบเดียวกัน กล่าวคือ สมาชิกโดยส่วนใหญ่ยอมรับหลักการระเบียบประเพณีและการปฏิบัติตามหลักการในแนวที่ไม่แตกต่างกันเลย เพราะฉะนั้น ศาสนาในแง่นี้จึงเป็นความเชื่อและการปฏิบัติร่วมกันหรือเป็นระบบความเชื่อและการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน โดยมีการปฏิบัติหน้าที่ทั้งที่เกี่ยวข้องกับโลกนี้และโลกหน้า

รัชนีกร เศรษโฐ (2528, หน้า 238) ศาสนา หมายถึง ระบบความเชื่อและการปฏิบัติซึ่งรวมเอาหลักการทุกอย่างทั้งที่เป็นแบบโลกียะและแบบศักดิ์สิทธิ์ ที่คอยทำหน้าที่ดำรงความเป็นปึกแผ่นของสังคมไว้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สมภาร พรมทา (2546, หน้า 37 – 58) ศาสนา หมายถึง ความเชื่อ หลักการปฏิบัติและพิธีกรรมโดยมีจุดประสงค์ที่จะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีความเข้มแข็งในการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความทุกข์ ฯลฯ

ไอน์สไตน์ (2545, หน้า 43 – 45) ศาสนา หมายถึง การช่วยให้สังคมมนุษย์ได้รู้และเข้าใจว่าเป้าหมายและแก่นสารของชีวิตคืออะไร และแก่นสารของชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ไม่จำต้องมีใครกำหนดหรือบีบบังคับ เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติอยู่แต่เดิม ฉะนั้น ศาสนาสำหรับไอน์สไตน์จึงเป็นเรื่องของการแสวงหาคุณค่าและเป้าหมายของชีวิตที่เกิดขึ้นจริงกับมนุษย์

กฤษณมูรติ (2544, หน้า 27 – 28) ศาสนา คือ การรวบรวมพลังงานในสิ่งที่มนุษย์มีให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อค้นหาว่าอะไรคือสัจจะ อะไรคือความจริง อะไรคือสมาธิ เหตุใดมนุษย์จึงมีชีวิตอย่างที่เรากำลังเป็นอยู่นี้ ความทุกข์โศกจะจบสิ้นลงอย่างไร

สรุปได้ว่า ศาสนา หมายถึง ระบบ ระเบียบแบบแผนทางความเชื่อและพฤติกรรมของมนุษย์ที่ตกลงร่วมกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมหลักของสังคม อีกนัยยะหนึ่งศาสนาก็เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์แสวงหาความรู้ สัจธรรม และคุณค่าต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อนำองค์ความรู้และปัญญามาขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต

3.4.2 องค์ประกอบศาสนา

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540, หน้า 104 -105) ได้จำแนกองค์ประกอบของศาสนาไว้ 5 องค์ประกอบดังนี้

1. ศาสดาและสาวก ศาสดาคือผู้อบรมสั่งสอนหรือผู้ตั้งศาสนา โดยทั่วไปในแต่ละศาสนาจะมีผู้ริเริ่มนำคำสั่งสอนออกมาเผยแพร่แก่ประชาชน บางศาสดาอาจจะบรรลุธรรมด้วยตนเองแล้วนำธรรมะเหล่านั้นมาสั่งสอนแก่ประชาชน เช่น พระพุทธเจ้า บางศาสดาอาจจะนำคำสั่งสอนที่ได้รับจากการบอกเล่าของพระผู้เป็นเจ้ามาสอน เช่น พระเยซูและพระนะบีมะหะหมัด ส่วนสาวกคือผู้มีความเชื่อความเลื่อมใสในคำสอนของพระศาสดา เป็นต้น

2. คำสอนทางศีลธรรม คำสอนทางศีลธรรมเป็นสาระที่เกิดจากการมีพระศาสดาและพระสาวก ซึ่งช่วยกันนำเอาคำสอนทางศาสนามาเผยแพร่ ส่วนใหญ่คำสอนในศาสนาจะเกี่ยวข้องกับหลักการทางศีลธรรม คือ ข้อห้ามและข้อแนะนำสำหรับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันในสังคม

3. หลักความเชื่ออันเป็นจุดมุ่งหมาย คำสอนในทุกศาสนามุ่งให้คนปฏิบัติตามเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด ในแต่ละศาสนาจะมีหลักความเชื่อในเรื่องจุดมุ่งหมายซึ่งปรากฏชื่อต่าง ๆ เช่น ในพุทธศาสนาจุดมุ่งหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ในศาสนาคริสต์มีอาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น

4. พิธีกรรม คือ แบบอย่างของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์หรือธรรมเนียมประเพณีให้กระทำกัน และเพื่อให้มีความขลังความศักดิ์สิทธิ ในพิธีกรรมทางศาสนาที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละศาสนา เช่น ในพระพุทธศาสนาจะมีพิธีกรรมแตกต่างจากศาสนาคริสต์และอิสลาม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมนั้น ๆ

5. องค์การ คือ แบบอย่างพฤติกรรมที่ตั้งขึ้นมาและปฏิบัติสืบต่อกันจนเป็นที่ยอมรับกันในสังคม ความเชื่อทางศาสนา เป็นองค์การหรือสถาบันหนึ่งในสังคมมีบทบาทและหน้าที่ในสังคมหลายประการ ศาสนากว่าจะเป็นรูปองค์การได้อาศัยเวลานานพอสมควร และจะต้องปฏิบัติหน้าที่สำคัญนานัปการ เพื่อให้ประชาชนยอมรับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของสังคม องค์การศาสนา

ประกอบด้วยบุคคลหรือสาวกของพระศาสดาสืบต่อมา มีนักบวช มีพิธีกรรม มีการประมวลคำสอน และมีสถานที่เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น วัด โบสถ์ และสุเหร่า เป็นต้น

รัชนีกร เศรษโฐ (2528, หน้า 238 – 239) ศาสนามีองค์ประกอบที่สำคัญด้วยกัน 6 ประการ

1. ศาสดาหรือผู้ประกาศ
2. มีคำสอนในศาสนา รวมทั้งเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติ
3. มีผู้สืบต่อ หรือมีสาวกนำเอาคำสอนนั้นไปเผยแพร่ต่อ
4. มีศาสนสถาน เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด เป็นต้น
5. มีสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายหรือสิ่งแทน เช่น เทวรูป พระพุทธรูป ไม้กางเขน เป็นต้น
6. เป็นเรื่องที่เชื่อถือได้ และมีการปฏิบัติตามความเชื่อนั้น

3.4.3 หน้าที่ของศาสนา

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540, หน้า 106 -109) และ รัชนีกร เศรษโฐ (2528, หน้า 239 – 241) มองว่า ศาสนาเหมือนกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคมที่มีการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ แยกหน้าที่ได้ 2 ส่วนคือ

1. หน้าที่ส่วนบุคคล เป็นหน้าที่ที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการคำตอบเกี่ยวกับจักรวาลนี้ เพื่อจะได้ยุติความกังวลสงสัยที่มนุษย์มีต่อสิ่งซึ่งมนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์หรือเข้าใจได้ โดยหน้าที่ส่วนตัวของบุคคลแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1.1 สนองความต้องการเพื่อจะแสดงออกโดยสัญชาตญาณมนุษย์มีความต้องการที่จะแสดงอารมณ์ตามแต่สิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้นซึ่งเกิดขึ้นมากจากอารมณ์กระทบกับสิ่งภายนอกถ้ามีอารมณ์อันน่าปรารถนามนุษย์ก็มักจะปล่อยใจตามอารมณ์นั้น ๆ และบางทีก็ไม่มีการหยุดยั้งความรู้สึกไว้ เหมือนกับที่มนุษย์ปล่อยใจให้ตกอยู่ภายใต้สัญชาตญาณความต้องการกามคุณ หรือในทำนองเดียวกันเมื่อมนุษย์ทนกับอารมณ์อันไม่น่าปรารถนาก็อาจจะปล่อยใจให้เป็นไปตามอารมณ์ โกรธเกลียด ซึ่งบางครั้งก็อาจจะแสดงออกมาในรูปของการฆ่า และการทำร้ายตน หรือผู้อื่น แต่มนุษย์ไม่สามารถจะทำทุกอย่างได้ตามใจชอบ คือ ไม่อาจจะแสดงตัวออกมาตามความรู้สึกทุกอย่างได้ มนุษย์ยังรู้สึกละอายต่อการแสดงออกบางอย่าง เพื่อจะสนองตอบอารมณ์อันแสนจะเจ็บปวดในทางสัญชาตญาณ มนุษย์จึงหันไปหาศาสนาและได้รับคำปลอบโยนจากศาสนามิให้มีการแสดงตนตามอารมณ์ เพราะศาสนาสอนให้ละอายต่อบาป และชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติอย่างไรถูกตามศีลธรรมและอย่างไรผิด เป็นต้น

1.2 สนองความต้องการเพื่อหาสิ่งที่เป็นสาระ กิจกรรมทางศาสนาบางครั้งเชื่อกันว่านำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ปฏิบัติ เช่น ความเชื่อในหลักการที่ว่าชีวิตจะหลุดพ้นจากทุกข์ได้เพราะความเพียรพยายามของบุคคล เมื่อบุคคลมองเห็นว่าชีวิตนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ไม่มีแก่นสาร ที่แท้จริงก็จะหันไปหาหลักการซึ่งช่วยให้เขาบรรลุถึงสัจธรรมได้ ข้อนี้ไม่มีอะไรทำหน้าที่ได้ดีที่เท่ากับศาสนา ใครชอบหลักการของศาสนาใดก็ปฏิบัติตามหลักการของศาสนานั้น ทางพุทธศาสนาก็เสนอวิธีปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนา เพื่อให้บรรลุถึงพระนิพพานในที่สุด

1.3 สนองความต้องการเพื่ออยากรู้อยากเห็น ของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด วิทยาศาสตร์สามารถสนองตอบความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ในขอบเขตจำกัด ไม่อาจจะตอบสนองได้ในทุกกรณี ยิ่งเป็นสิ่งลึกลับที่วิทยาศาสตร์เข้าไม่ถึง มักจะก่อให้เกิดความรู้ อยากเห็นแก่มนุษย์มากยิ่งขึ้น ไม่มีกลไกอื่นใดที่จะหน้าที่ได้ดีกว่าศาสนาในการตอบสนองความอยากรู้ อยากเห็นของมนุษย์ในขอบเขตที่กว้างขวาง และลุ่มลึกต่อไปอีก เช่น ความอยากรู้ว่าชีวิตนี้เกิดมาได้อย่างไร เกิดมาแล้วจะไปเกิดอีกหรือไม่ ทำไมบางคนจึงพิกลพิการ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ล้วนอยู่นอกเขตแดนของวิทยาการอย่างอื่น วิทยาศาสตร์ก็ไม่อาจจะตอบได้ในทุกปัญหา ณ จุดใดที่วิทยาศาสตร์สิ้นสุดลง ณ จุดนั้น ศาสนาก็จะเริ่มขึ้น ศาสนาสามารถช่วยอธิบายสิ่งลึกลับหรืออยากรู้อยากเห็นของบุคคลได้เกือบทุกกรณี

2. หน้าที่ทางสังคมของศาสนา สามารถแบ่งหน้าที่ออกได้ 5 หน้าที่ดังนี้

2.1 สอนคำสอนเพื่อช่วยให้สังคมเกิดการเรียนรู้ หน้าที่ของศาสนาในข้อนี้เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดให้บุคคลมีการเรียนรู้ ระเบียบ ประเพณี และกฎเกณฑ์สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน ศาสนาช่วยให้บุคคลรู้จักการปรับตัวและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมในสังคม

2.2 ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิกในบางองค์การมีข้อกำหนดไว้ว่าผู้ที่จะเป็นสมาชิกองค์การได้จะต้องสังกัดหรือนับถือศาสนานั้น ๆ เสียก่อน มิฉะนั้นจะไม่ได้รับการยอมรับให้มีกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้ ข้อนี้มีผลให้เกิดการกำหนดเอกลักษณ์ของบุคคลขึ้นมา เช่น การเป็นสมาชิกขององค์การศาสนาต่าง ๆ นอกจากนี้ศาสนายังมีบทบาทในการช่วยให้สมาชิกมีสถานภาพเด่นขึ้นในสังคม เช่น นักบวชมีสถานภาพที่สูงกว่าฆราวาส เป็นต้น

2.3 ช่วยรึงรัดสังคมให้เป็นปึกแผ่น หมายถึง ศาสนาเป็นปัจจัยเชื่อมโยงสมาชิกให้มีความรู้สึกเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน กล่าวคือศาสนาช่วยสร้างความเป็นญาติพี่น้องกันและความเป็นพวกเดียวกันเวลาเกิดมีภัยพิบัติมาสู่สมาชิกคนใดคนหนึ่งในสังคม สมาชิกคนอื่น ๆ ก็ช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการสร้างเสริมความสามัคคีไปในตัวด้วย ยิ่งไปกว่านั้นเวลาเกิดศึกสงครามเพราะมีคนนับถือศาสนาอื่นมาโจมตีคนที่นับถือศาสนาเดียวกันก็จะรวมตัวกันเพื่อกำจัดศัตรูของศาสนา

2.4 เป็นสื่อในการควบคุมสังคม หมายถึง หลักคำสอนของศาสนามีส่วนช่วยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นปกติ ศาสนาทุกศาสนาเน้นศีลธรรม ความประพฤติดี และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคคลอื่น คนที่ประพฤติผิดทำนองคลองธรรม ศาสนาก็จะตำหนิว่าเป็นคนชั่วและควรแก่การลงโทษ รัฐบาลของสังคมต่าง ๆ โดยทั่วไปอาศัยพื้นฐานทางศีลธรรมของศาสนาในการออกกฎหมายควบคุมสังคม ในทางตรงกันข้ามคนที่ประพฤติดีถูกต้องตามหลักธรรมของศาสนาก็จะได้รับคำชมเชย ข้อนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนา

2.5 ศาสนาในฐานะเป็นสถาบันสวัสดิการสังคมหลายอย่างดำเนินการโดยองค์การทางศาสนา เช่น การช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากไฟไหม้ น้ำท่วม ภัยสงคราม ฯลฯ ในบางองค์การของเอกชนหลักคำสอนทางศาสนามีส่วนผลักดันให้บุคคลร่วมกันก่อตั้งมูลนิธิเพื่อสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้สถาบันศาสนามีส่วนในการอบรมบ่มนิสัยและให้การศึกษาแก่ประชาชนให้มีวิชาความรู้ความสามารถนำติดตัวไปประกอบอาชีพได้ วัดในพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันเพื่อสวัสดิการสังคมอย่างแท้จริง เช่น เป็นแหล่งรับเด็กกำพร้ามาเลี้ยง เป็นหอพักสำหรับนิสิตนักศึกษา และนักเรียนผู้ยากจน ซึ่งไม่สามารถจะอยู่ในหอพักของเอกชนได้ คนที่มีชื่อเสียงและได้รับผลสำเร็จในชีวิตหลายคนทั้งในวงการราชการและสถาบันเอกชน เป็นต้น

สถาบันทางศาสนาทำหน้าที่ได้ทั้งแง่บวกและแง่ลบ ในแง่ลบนั้น ศาสนาสามารถทำให้สังคมเกิดความเดือดร้อนวุ่นวายได้ เช่น ผู้นับถือศาสนาต่างกัน หรือแม้แต่ผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกันแต่ต่างนิกายกันก็สามารถขัดแย้งกันจนก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตทรัพย์สินได้ หรือบางสังคมศาสนาก่อให้เกิดความเฉื่อยชาทางสังคม และบางสังคมไม่พัฒนาเท่าที่ควร เพราะสมาชิกในสังคมเกิดความมัวเมาในศาสนา โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและหลักการที่แท้จริงทางศาสนาเป็นต้น

สรุปได้ว่า หน้าที่ของศาสนาของสังคม ทำให้สังคมเกิดแบบแผนทางพฤติกรรมหรือบรรทัดฐานร่วมกันสังคม เพื่อทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้อยู่ในกรอบและกฎเกณฑ์ที่สังคมได้คาดหวังให้บุคคลพึงปฏิบัติ อีกนัยยะหนึ่งศาสนาทางสังคมก็ทำหน้าที่ในการสร้างมิตรสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในรูปแบบญาติพี่น้องให้เกิดความรู้สึกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ในทางกลับกันศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งในความขัดแย้งใหญ่ของสังคม และประการสุดท้ายศาสนาทางสังคมทำหน้าที่เหมือนสถาบันสวัสดิการสังคมในการให้ความช่วยเหลือบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่บุคคลที่มีความเดือดร้อน

3.4.4 ความสัมพันธ์ทางระบบความเชื่อและพฤติกรรมด้านศาสนาของสังคมไทย

รัชนีกร เศรษโฐ (2528, หน้า 242 – 244) ประชากรส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ โดยแก่นแท้แล้วพุทธศาสนาจะปฏิเสธความเชื่อในเรื่องพระเจ้าและจะเน้นหนักความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ซึ่งเป็นกฎแห่งกรรม แต่โดยทั่วไปแล้วสังคมไทยปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท พบว่า มีระบบความเชื่ออยู่ถึง 3 ระบบด้วยกัน ซึ่ง Robert Textor ได้วิเคราะห์ไว้ในการศึกษาหมู่บ้านบางชัน ว่ามีดังนี้คือ

1. ระบบความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับศีลธรรม รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับกฎแห่งกรรม

2. ระบบความเชื่อทางโหราศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำนายอนาคตและไม่สัมพันธ์กับหลักศีลธรรม หรือการพยายามประกอบพิธีกรรมเพื่อผลประโยชน์ในภายภาคหน้า

3. ระบบความเชื่อไสยศาสตร์หรือมายาศาสตร์ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมโดยตรง คือพยายามประกอบพิธีทางไสยศาสตร์เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลและเพื่อความต้องการทางโลก เช่น ประกอบพิธีกรรมขอฝน ทำเสน่ห์ยาแฝดหรือขอให้พืชผลเก็บเกี่ยวได้ดี

ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์ (2544, หน้า 13 – 16) กล่าวถึงไสยศาสตร์ว่าเป็นสิ่งไม่มีเหตุผลและงมงายเพราะให้ความสำคัญกับความเชื่อเรื่องผี หรือสิ่งที่นอกเหนือจากธรรมชาติ (Animism) ทำให้หลักธรรมของพุทธศาสนาถูกบั่นทอนลง ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มพระสงฆ์ฝ่ายปฏิรูปในยุคสมัยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ออกมาต่อต้านหลักความคิดเรื่องวิญญาณและอิทธิปาฏิหาริย์ของไสยศาสตร์ แต่ก็มีพระสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่งคือ พระสงฆ์ในชนชั้นปกครองออกมาไกล่เกลี่ยกับแนวคิดดังกล่าว โดยเห็นว่า ถ้าเอาแนวคิดเรื่องไสยศาสตร์ออกไปจากพุทธศาสนาอาจจะกระทบกระเทือนเรื่องกรรมอดีตชาติ ภพภูมิต่าง ๆ และนรก สวรรค์ พุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องยอมรับไสยศาสตร์ไว้ด้วยส่วนหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของวิญญาณที่อยู่ตามภพภูมิต่าง ๆ ซึ่งไสยศาสตร์ในสังคมไทยจะแบ่งออกได้ 2 ระดับ ด้วยกันคือ

1. ไสยศาสตร์แห่งอภิปรัชญา (ระดับสูง) เป็นไสยศาสตร์ที่มีแนวคิดเชื่อมโยงกับหลักศาสนาต่าง ๆ และมีอิทธิพลต่อความเชื่อต่อสังคมไทยและพุทธศาสนิกชนกระแสหลักเป็นจำนวนมาก

2. ไสยศาสตร์แห่งการทรงเจ้าเข้าผีและคุณไสย (ระดับต่ำ) เป็นไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการติดต่ออำนาจลึกลับหรือการใช้อำนาจลึกลับในการควบคุมบุคคลอื่น ปรากฏออกมาในหลายรูปแบบ เช่น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผี ลัทธิฑูตสวรรค์

อานนท์ อาภาภิรม (2525, หน้า 67 – 70) ได้กล่าวว่า มายาศาสตร์ที่มีอยู่ในสังคมไทยมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. ไสยศาสตร์ หมายถึง อำนาจลึกลับของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เครื่องรางของขลัง น้ำมนต์ และเวทมนต์คาถา แม้แต่ในความเชื่อโหราศาสตร์เองก็ได้รับจากอิทธิพลของไสยศาสตร์ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดได้รับการพยากรณ์ตามหลักโหราศาสตร์ว่าจะประสบเคราะห์ร้ายในด้านนั้น ด้านนี้บุคคลนั้นก็จะแสวงหา สิ่งที่เขามีความเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์และอำนาจลึกลับที่จะสามารถทำลายเคราะห์ร้าย และจะก่อให้เกิดผลดีแก่ชีวิตของเขา สิ่งที่มีอิทธิฤทธิ์ตามความเชื่อถือของสังคมไทยส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำมนต์ คาถาอาคม และการสะเดาะเคราะห์ตามพิธีกรรมทางไสยศาสตร์

2. โชคลาง หมายถึง เครื่องหมายที่ปรากฏให้เห็นอันบอกเหตุร้ายหรือเหตุดี เป็นยอมรับกันว่า สังคมไทยมีความยึดมั่นในเรื่อง “โชคลาง” มาเป็นเวลาช้านานจนกลายเป็นประเพณีปฏิบัติและงดเว้นปฏิบัติอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทย สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่สังคมไทยยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเครื่องหมายของโชคร้ายหรือโชคดี เช่น เรื่องความฝัน ที่สังคมไทยยึดถือกันเป็นส่วนหนึ่งของโชคลาง ที่จะส่งผลกระทบถึงชีวิตและทรัพย์สินในอนาคต

สรุปได้ว่า ศาสนามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสังคมไทย 3 ด้านด้วยกัน 1) พฤติกรรมด้านศาสนา 2) ด้านโหราศาสตร์ 3) ด้านไสยศาสตร์ แต่ละด้านมีความเชื่อมโยงกัน สืบเนื่องจากคนไทยมีความเชื่อในเรื่องโชคลาง กฎแห่งกรรม บาบปุญคุณโทษ รวมถึงความเชื่อในการประกอบพิธี ซึ่งเมื่อเกิดความไม่สบายใจวัดนั้นก็จะเป็นที่พึ่งให้ทางจิต อาจจะมีการประกอบพิธี รดน้ำมนต์ หรือการทำนายทายทัก เมื่อวิเคราะห์แล้วศาสนา โหราศาสตร์ และไสยศาสตร์นั้นก็มีความเชื่อมโยงกันได้เรื่องของการประกอบพิธีกรรมนั่นเอง

3.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

มนุษย์มีการปฏิบัติตามหน้าที่และสิทธิของตนตามสถานภาพในสังคม หรือที่เรารู้จักกันว่า “บทบาท” ซึ่งมีความหมายและลักษณะ ดังนี้

3.5.1 ความหมายของบทบาท

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550, หน้า 63) อธิบายคำว่า บทบาท ว่าหมายถึง บุคคลจะต้องมีสถานภาพและบทบาท ที่สถานภาพทางสังคมจะเป็นตัวกำหนดการแสดงบทบาทของบุคคลให้ต่างกันออกไปเพื่อเกิดความสอดคล้องกับสถานภาพบุคคล

เลอวินสัน (1964, อ้างถึงใน พิชญา รวยภิรมย์, 2552, หน้า 6) ได้แบ่งปัจจัยในการเกิดบทบาทออกเป็น 3 ปัจจัยคือ

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน (Norms) ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันกับสถานภาพทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทในความหมายนี้ เป็นบทบาทที่คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่จะมุ่งเน้นไปถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลมากกว่า

2. บทบาท หมายถึง การกระทำที่ผ่านตำแหน่งงานหรือสถานภาพทางสังคมของบุคคลนั้น ๆ

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลที่กระทำโดยสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม

สุเทพ สุนทรเภสัช (2540, หน้า 228 – 230) ได้กล่าวถึงแนวคิดบทบาท ว่าบทบาทเกี่ยวเนื่องกับความคาดหวังทางพฤติกรรมของกลุ่มคนหรือบุคคลที่มีร่วมกันที่มีอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคม “การสวมบทบาท” โดยปกติของบุคคลนั้นจะไม่เพียงสวมบทบาทเฉย ๆ แต่จะสวมบทบาทอย่างจริงจังและมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ในบทบาทที่ได้รับ ซึ่งความหมายของสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของบุคคล บทบาทก็อาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงตามความหมายนั้น ๆ ด้วย

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกผ่านเงื่อนไขทางสังคมที่ประกอบด้วย ความคาดหวัง สถานภาพ ตำแหน่งงาน และสภาพสิ่งแวดล้อมของผู้ถือบทบาท อาทิ เช่น วัด มีบทบาทที่เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งปฏิบัติธรรรม แหล่งศึกษา และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

3.5.2 ประเภทของบทบาท

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540, หน้า 37 - 38) กล่าวว่าบทบาทมี 3 ประเภท

1. บทบาทในอุดมคติ (Idea Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลที่คาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวกับค่านิยมทัศนคติบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วยสถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกดดันของกลุ่มต่าง ๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ได้

วีรพันธ์ พวงเพชร (2539, หน้า 13) กล่าวถึงว่า บทบาทมี 5 ประเภท ดังนี้

1. บทบาทถูกกำหนดโดยสังคม เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ว่าบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้นต้องทำอย่างไร

2. บทบาทที่กำหนดให้บุคคลเป็นตัวอย่างของสังคม

3. บทบาทที่สังคมคาดหวัง เป็นบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไว้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติเช่นไร

4. บทบาทที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และหน้าที่กำหนด

5. บทบาที่ต้องปฏิบัติตามคาดหวังของผู้ร่วมงานด้วยกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550, หน้า 175 - 176) แยกประเภทของบทบาทออกเป็น

1. บทบาทตามใบสั่ง (Prescribed roles) บทบาทประเภทนี้เพ่งเล็งที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพพตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

2. บทบาทตามใจ (Subjective roles) บทบาทประเภทนี้เพ่งเล็งไปที่ความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตตาหรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติขณะที่ผ่านตัวตนนี่เองตัวตนก็จะกลั่นกลองพินิจพิจารณาหรือเลือกสรรลดทอนพลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตนจุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

3. บทบาทจริง (Enacted roles) บทบาทประเภทนี้ คือพฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลักผ่านขั้นตอน 2 ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็นถ้าเพ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งในตัวความคาดหวังหรือการตีความคาดหวังตามสถานภาพนั้น

สรุปได้ว่า บทบาทนั้นคือการแสดงพฤติกรรมจากบทบาท การคาดการณ์ที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมในบทบาทของตนออกมานั้นจะขึ้นอยู่กับสถานภาพหรือตำแหน่งของบทบาทของโครงสร้างที่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของบุคคล

3.5.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดบทบาท

วีรพันธ์ พวงเพชร (2539, หน้า 14 – 15) ได้เสนอว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดบทบาทแบ่งออกเป็น 8 ประการ ได้แก่

1. อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาทที่สำคัญ เพราะคนที่มีอายุต่างกัน จะมีบทบาทที่ต่างเนื่องจากอายุจะเป็นส่วนหนึ่งในการจำกัดขอบเขตการแสดงออกในบทบาทของบุคคล เช่น บทบาทของเยาวชนมีหน้าที่เรียนหนังสือ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

2. เพศ เป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคมของบุคคลที่สำคัญ เนื่องจากบทบาททางเพศจะครอบคลุมด้วยเงื่อนไขทางวัฒนธรรมและบริบทของสังคม

3. อาชีพ คนแต่ละคนอาชีพจะมีบทบาทแตกต่างกัน

4. ตำแหน่งในครอบครัว ทำให้บุคคลมีบทบาทที่ต่างกัน

5. ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นเงื่อนไขที่เข้ามากำหนดบทบาททางสังคมของบุคคล ให้มีสถานะทางสังคม

6. พิธีการต่าง ๆ เป็นสถานการณ์ที่เข้ามากำหนดบทบาทของบุคคลให้แตกต่างกัน

7. บุคลิกภาพของบุคคล

8. บทบาทภายในกลุ่มสมาชิก

สรุปได้ว่า บทบาทนั้นประกอบด้วย 8 ประการ ซึ่งบุคคลสามารถแสดงออกได้มากกว่าหนึ่งบทบาทในเวลาเดียวกัน บุคคลที่มีสถานภาพเดียวกันอาจแสดงบทบาทได้หลายบทบาทในสถานภาพเดียวกัน ซึ่งมีตำแหน่ง ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ เป็นตัวกำหนดบทบาท อาทิเช่น พระมีบทบาทในการศึกษาพระธรรมวินัย และเผยแผ่ศาสนา เป็นต้น

3.6 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายสังคม

กลุ่มความสัมพันธ์ในแต่ละประเภท ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมแบบคู่และแต่ละความสัมพันธ์มีชื่อเรียกและแนวความคิดพื้นฐานแตกต่างกัน เช่นเครือข่ายเพื่อน แตกต่างจากเครือข่ายการปรึกษา แม้ว่าในเชิงประจักษ์อาจมีสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์แต่ละประเภทมีการทำหน้าที่แตกต่างกัน เช่น ศูนย์กลางในเครือข่ายความขัดแย้งมีนัยที่แตกต่างสำหรับผู้กระทำ จากศูนย์กลางเครือข่ายความสมานฉันท์ เมื่อมีการให้ความสนใจกับผู้กระทำหลัก จะเรียกผู้กระทำนั้นว่า “อัตตะ” และเรียกกลุ่มแกนกลางซึ่งอัตตะมีความสัมพันธ์ที่ว่า พันธมิตร ชุดของอัตตะ พันธมิตร และความสัมพันธ์ทั้งหมดเรียกว่า เครือข่ายอัตตะ

3.6.1 ความหมายของเครือข่ายสังคม

ศิริรัตน์ นีสันเทียะ (2552, หน้า 31) เครือข่ายทางสังคม หมายถึง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม โดยมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูแปบบต่าง ๆ เช่น การปฏิสัมพันธ์ตามหน้าที่ในการทำงานการปฏิสัมพันธ์จากการรู้จักสนิทสนม

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2552, หน้า 304 – 305) เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของผู้กระทำที่มีการเชื่อมโยง โดยกลุ่มของสัมพันธ์ผู้กระทำหรือแกนเชื่อมโยงสามารถเป็นได้ทั้งบุคคล ทีมงาน องค์การ แนวความคิดหรืออื่น ๆ ขึ้นอยู่กับบริบทของเครือข่าย ความสัมพันธ์เป็นสิ่งเชื่อมโยงผู้กระทำตั้งแต่สองคู่ขึ้นไป ความสัมพันธ์ของเครือข่าย 3 มิติ ดังนี้ 1) มิติทิศทางความสัมพันธ์ ที่อาจเป็นได้ทั้งความสัมพันธ์ที่เป็นทิศทางเดียวกัน 2) มิติการดำรงอยู่ของสัมพันธ์ 3) มิติคุณค่าของความสัมพันธ์ เป็นเรื่องของความเข้มแข็งหรือความอ่อนตัวของความสัมพันธ์

สรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วย 1) มิติทิศทางความสัมพันธ์ 2) มิติการดำรงอยู่ของสัมพันธ์ 3) มิติคุณค่าความสัมพันธ์ เช่น วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์ในลักษณะผูกขาดกับวัฒนธรรม ประเพณี และเศรษฐกิจชุมชนรอบวัดมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์และความสัมพันธ์มายาวนานนับตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นจิตสำนึกไปจนถึงจิตใต้สำนึกร่วมในชุมชนหรือสังคม

3.6.2 ประเภทเครือข่ายทางสังคม

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2552, หน้า 311 – 312) ได้นำแนวคิดของ Kadushin มาอธิบายว่านักสังคมศาสตร์จำแนกเครือข่ายออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เครือข่ายอัตตะ (Ego – centric Network) เป็นเครือข่ายที่มีการเชื่อมโยงกับแกนเชื่อมหรือปัจเจกบุคคลหรือองค์การเดียว เช่น เครือข่ายเพื่อน หรือทุกองค์การประกอบธุรกิจกับบริษัทใด ๆ การพิจารณาเครือข่ายไม่เพียงจะพิจารณาเฉพาะบุคคลหรือองค์การที่เชื่อมโยงในเครือข่าย แต่จะต้องพิจารณาถึงข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคล และองค์การด้วย มิฉะนั้นแล้วก็ไม่มีเครือข่ายที่จะนำมาวิเคราะห์ ในวาทกรรมที่ใช้กันทั่วไป โดยเฉพาะเมื่อการสนับสนุนทางสังคม

2. เครือข่ายทางสังคมแบบจำกัดขอบเขต (Socio – centric Network) เป็นเครือข่ายที่ เรียกว่า “เครือข่ายในกล่อง” (Network in a box) เครือข่ายประเภทนี้ได้แก่การเชื่อมโยงของกลุ่มเพื่อในชั้นเรียน การเชื่อมโยงระหว่างผู้บริหารองค์การ หรือระหว่างบุคลากรในองค์การ ซึ่ง

เครือข่ายเหล่านี้เป็นเครือข่ายระบบปิด ซึ่งนักวิชาการสามารถศึกษาโครงสร้างของเครือข่ายได้อย่างชัดเจน

3. เครือข่ายแบบระบบเปิด (Open – System Network) เป็นเครือข่ายที่มีขอบเขตไม่ชัดเจน เช่น เครือข่ายชนชั้นนำในสังคมไทย หรือการเชื่อมโยงระหว่างองค์การ หรือห่วงโซ่ของอิทธิพลในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย หรือการนำวิธีการแบบใหม่มาใช้ในองค์การหรือการบริหารประเทศ เครือข่ายประเภทนี้เป็นเครือข่ายที่น่าสนใจที่สุด แต่การศึกษาก็ทำได้ยากที่สุดเช่นเดียวกัน

ทีซาอิ (อ้างถึงใน ศิริรัตน์ นิสันเทียะ, 2552, หน้า 32 – 33) ได้จำแนกมุมมองเครือข่ายทางสังคมในการศึกษางานวิจัย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. โครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ (Formal Hierarchical Structure) เป็นโครงสร้างการประสานงานในเครือข่ายตามที่องค์การได้กำหนดไว้โดยมีศูนย์กลางคอยกำหนด ควบคุม และตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ

2. โครงสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ (Informal Lateral Relations) ลักษณะความสัมพันธ์เป็นไปตามความสมัครใจในการประสานงานไม่เป็นไปตามที่โครงสร้างองค์การกำหนด

คิลดัฟ และทีซาอิ (อ้างถึงใน ศิริรัตน์ นิสันเทียะ, 2552, หน้า 32 – 33) แบ่งประเภทของเครือข่ายตามระดับของการวิเคราะห์เครือข่าย 4 ประเภท

1. เครือข่ายระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level network) เป็นการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2. เครือข่ายระดับหน่วยธุรกิจ (Business Level network) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยธุรกิจในองค์การ

3. เครือข่ายระดับองค์การ (Organization Level network) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

4. เครือข่ายระหว่างองค์การหรือระดับอื่น ๆ (Other Level network) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การระหว่างประเทศหรืออื่น ๆ

สรุปได้ว่า เครือข่าย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เครือข่ายในโครงสร้างที่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่ถูกวางโครงสร้างทางความสัมพันธ์ไว้อย่างชัดเจน โดยผ่านสถานภาพ ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลหรือองค์กร เป็นเครือข่ายระบบปิด และ 2) เครือข่ายในความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างค่อนข้างหลวมเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ผ่านกฎระเบียบแบบแผน แต่จะใช้ความสัมพันธ์ของบุคคล องค์กร เป็นหลัก

3.7 แนวคิดเกี่ยวกับการร่วมมือ

โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงการร่วมมือ จะเข้าใจได้ว่าแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม ร่วมกันปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.7.1 ความหมายของการร่วมมือ

สิทธิโชค วรานุสันติกูล (2546, หน้า 305 – 308) กล่าวว่า ความร่วมมือ หมายถึงการที่คนที่ทำงานร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งอาจจะเป็นเป้าหมาย ซึ่งอาจจะเป็นเป้าหมายร่วมกันของคนที่ทำงานด้วยกันนั้น หรือเพื่อการบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน

ปรากฏการณ์เช่นนี้อาจจะเรียกว่าเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างผู้ที่ทำงานร่วมกันก็ได้ ซึ่งจากผลงานวิจัยสรุปความร่วมมือออกได้ 5 ประการ

1. ความเหนียวแน่นของกลุ่ม ที่วัดจากความชอบพอกันทำให้ร่วมมือกันในหมู่ผู้ที่ทำงานเป็นกลุ่มด้วยกัน ได้พบว่ากลุ่มที่มีสมาชิกทำงานร่วมกันอย่างสมานสามัคคี มีความเหนียวแน่นในกลุ่มสูง มักจะชอบพอกันและกันสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ค่อยจะสามัคคีกันมากนัก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่ทำงานอาชีพอะไรก็ตามจะเป็นลักษณะนี้ทั้งสิ้น กลุ่มมีขวัญและกำลังใจดี สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มต่างก็พยายามที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ผลผลิตที่ได้จากการทำงานมีมาก สมาชิกมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ไม่มีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรง

2. การแลกเปลี่ยนความร่วมมือ หมายถึง ความร่วมมือกันระหว่างบุคคลยึดหลักการแลกเปลี่ยนเป็นสำคัญ เช่นว่า ใครทำอย่างไรกับเราเขาควรได้รับอย่างนั้น ในวงการธุรกิจและการเมืองมีให้เห็นชัดเจนเรียกว่า การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ถ้าไม่มีผลประโยชน์มาแลกกับเขาแล้วจะหวังขอความร่วมมือจากเขาได้ยาก

3. การค้นหาสาเหตุแห่งการร่วมมือของฝ่ายอื่นกับการให้ความร่วมมือ ตอนที่เรากล่าวถึงเรื่องการระบุเหตุพฤติกรรมนั้นเราได้ความรู้ว่า คนเราต้องอ่านสาเหตุที่คนอื่น ๆ กระทำพฤติกรรมก่อนที่จะตัดสินใจตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้น ถ้าเราหาเหตุผลมาอธิบายได้ว่า สาเหตุจูงใจให้คนคนนั้นร่วมมือกับเราเป็นความตั้งใจจริงของเขา เราจึงจะสามารถให้ความร่วมมือตอบแทนเขาไปได้อย่างสนิทใจ แต่ถ้าเหตุการณ์เป็นไปในทางที่ว่า เรารู้ว่าเขาให้ความร่วมมือกับเราอย่างมีอะไรซ่อนอยู่เบื้องหลัง เราคงจะต้องตัดสินใจไม่ให้ความร่วมมือหรือให้แต่น้อยเป็นการตอบแทนแก่เขาไปเท่าที่จำเป็นตามมารยาท

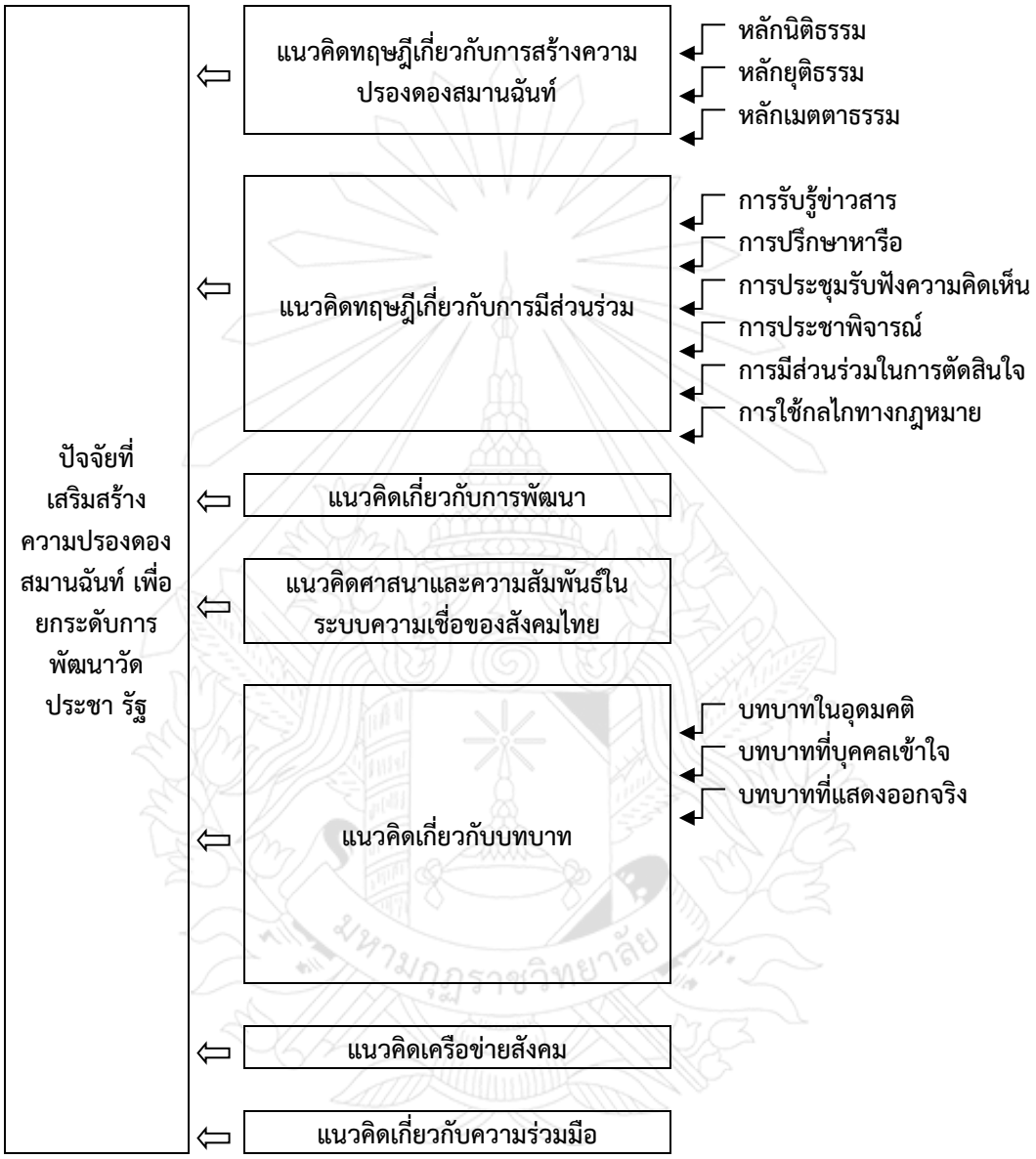
4. การเพิ่มความร่วมมือโดยการสื่อสารมากขึ้น ในสถานการณ์บางอย่างที่ดูเหมือนว่าสมาชิกกลุ่มน่าจะให้ความร่วมมือแต่กลับไม่ได้รับความร่วมมือดังที่ได้คาดเอาไว้ ผู้บริหารมักจะบอกว่าต้องการเพิ่มการสื่อสารในกลุ่มหรือในองค์การให้มากขึ้น ความจริงก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ผลจากการวิจัยได้ยืนยันว่าไม่ว่าสถานการณ์จะอยู่ในรูปการร่วมมือหรือการแข่งขันอยู่แล้ว ถ้ามีการสื่อสารเพิ่มมากขึ้นการร่วมมือจะเพิ่มขึ้นทุกกรณี อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องพิจารณาร่วมไปกับการสื่อสาร คือ การสื่อสารที่เป็นไปในลักษณะข่มขู่อีกฝ่ายหนึ่ง และการสื่อสารที่เป็นไปในลักษณะเผชิญหน้า ทั้งสองแบบนี้กลับไปทำให้ความร่วมมือลดลงจากเดิมด้วย

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคลกับการร่วมมือ ข้อสุดท้ายสำหรับเงื่อนไขบางประการในเรื่องความร่วมมือมันเป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะมีบุคลิกภาพเป็นผู้ให้ความร่วมมืออยู่เสมอก็ได้ บุคลิกภาพดังกล่าวได้มาจากการอบรมเลี้ยงดูและสังคมการเรียนรู้ อันเป็นกระบวนการที่สังคมให้การเรียนรู้แก่สมาชิกของสังคม เพื่อให้เขามีความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติตามที่สังคมต้องการ พร้อมทั้งปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมด้วย ดังนั้น คนที่มาจากครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบสนับสนุน

สรุปได้ว่า ความร่วมมือ หมายถึง การกระทำร่วมตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน พบว่า มี 5 ประการ ได้แก่ 1) ความเหนียวแน่นของกลุ่ม 2) การแลกเปลี่ยนความร่วมมือ 3) การค้นหาสาเหตุแห่งความร่วมมือของฝ่ายอื่นกับการให้ความร่วมมือ 4) การเพิ่มความร่วมมือโดยการสื่อสาร และ 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคลกับความร่วมมือ ซึ่งความร่วมมือนับเป็นส่วนสำคัญในการ

ร่วมกันพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือของวัด ประชาชน และภาครัฐ ในการพัฒนาเพื่อยกระดับวัดให้เกิดเป็นสถานที่สัปปายะที่ดีต่อไป

สามารถสรุปปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้ตามแผนภูมิที่ 3.1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ

บทที่ 4
การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” วิจัยได้ทำการศึกษาทั้งในส่วนเอกสารและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นฐานข้อมูลในด้านเนื้อหาและแนวคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับ วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ว่าควรเป็นไปในทิศทางใด ดังมีประเด็นรายละเอียดดังนี้

4.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

4.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

4.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการเสวนากลุ่ม

4.5ส รุปผล การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

4.6 องค์ความรู้จากการวิจัย

4.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อการยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ ดังนี้

4.1.1 การวิเคราะและสังเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อการยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

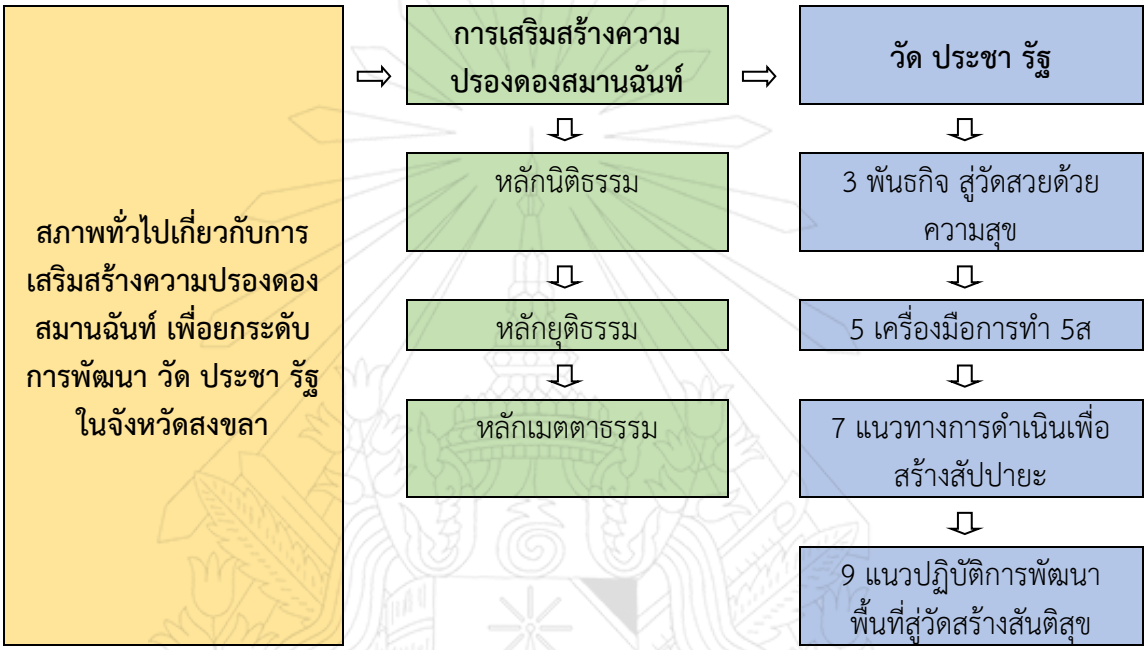
จากการศึกษาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรองดองสมานฉันท์ รวมทั้งทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ พบว่า การปรองดอง มีความหมายว่า การออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันได้ด้วยการไกล่เกลี่ยโดยมีไมตรีจิตเป็นที่ตั้ง ส่วนของคำว่า สมานฉันท์ หมายถึง ความพอใจร่วมกัน เห็นพ้องร่วมกัน ดังนั้น การปรองดองสมานฉันท์ หมายถึง การประนีประนอม ตกลงกันได้มีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันนั่นเอง โดยการปรองดองสมานฉันท์ มีแนวทางที่จะสร้างความปรองดองของคนในชาติต่อรัฐบาลในแต่ละหลักประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม หมายถึง หลักที่ใช้กำกับดูแลตรวจสอบอำนาจอันไม่ชอบธรรม 2) หลักยุติธรรม หมายถึง กระบวนการยุติธรรมที่ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกันและมีมาตรฐานเดียวกัน และ 3) หลักเมตตาธรรม หมายถึง การทบทวนแนวทางในการบังคับ

ใช้กฎหมายด้วยการยึดมั่นในหลักความยุติธรรม ความเสมอภาค เป็นการสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติได้ ดังภาษิตที่ว่า “เมตตาธรรมค้ำจุนโลก” โดยสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นการยกระดับการพัฒนาโครงการ วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลาได้

อนึ่ง วัด ประชา รัฐ นำแนวคิดมาจาก “โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ซึ่งเป็น 1 ใน 14 โครงการเชิงยุทธศาสตร์ ที่มีแนวคิดว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานสำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย ต่อมาวัดกลายเป็นสถานที่ทุกคนทุกระดับมาใช้จนทำให้วัดกลายเป็นที่สกปรก ไม่เรียบร้อย ขาดการวางระบบการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ จึงได้มีการนำแนวคิด 3 5 7 9 มาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ร่มรื่นสวยงาม เหมาะสมกับการเป็นพื้นที่เรียนรู้ และให้เป็นพื้นที่แบบอย่างทางด้านกายภาพ แนวคิด 3 5 7 9 สู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย

3 **พันธกิจ สู่วัดสวยด้วยความสุข**	**5** **เครื่องมือการทำงาน 5ส .**	**7** **แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ**	**9** **แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข**
1. การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2. การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 3. การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา	1. สะสาง (การเสียสละจาคะ) 2. สะดวก (การมีสติในการจัดการ) 3. สะอาด (การดูแลรักษาวัด) 4. สร้างมาตรฐาน (การเคารพความถูกต้องของหมู่คณะ หรือความยุติธรรม) 5. สร้างวินัย (การรักษาพระธรรมวินัย โดยการรักษาและการประพฤติปฏิบัติตนเองตามพระวินัย)	1. กำหนดคณะกรรมการโครงการของวัด 2. ประกาศนโยบาย 3. การอบรมให้ความรู้ 4. การสำรวจพื้นที่จัดทำแผนผังวัด และวิเคราะห์พื้นที่เพื่อการพัฒนา 5. จัดทำแผนปรับปรุง 6. ลงมือปฏิบัติ 7. สรุปผลการดำเนินงาน	1. ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และแผนผังวัดโดยสังเขป 2. การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ 3. การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์และการควบคุมเบิกจ่ายสิ่งของ 4. ห้องน้ำ 5. การจัดการขยะ 6. สภาพแวดล้อมทั่วไป 7. ระบบไฟฟ้า การป้องกันอัคคีภัย 8. โรงครัว 9. อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส มาใช้ 2) เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนา วัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถาน และการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ 3) เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ การเรียนรู้ จิตใจและปัญญา 4) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม ทำให้สังคมสุขภาวะและความยั่งยืน สามารถสรุปแผนภูมิ 4.1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.1 แสดงสภาพทั่วไปของการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากทั้งเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ รวมถึงการเสวนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นฐานข้อมูลด้านเนื้อหาและหลักแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ เพื่อให้ได้แนวทางในการศึกษาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ จึงได้นำแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ดังนี้

4.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

การปรองดองสมานฉันท์ อาจมองได้ในแง่มุมเชิงทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติโดยในแง่มุมเชิงทฤษฎีนั้น การปรองดองได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่ป้องกันแก้ไขไม่ให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยการสร้างสันติภาพ หยุดยั้งวงจรความรุนแรง และสร้างสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยให้กลับคืนมาอีกครั้ง แต่ในส่วนของแนวทางการปฏิบัตินั้นเป็นที่ยอมรับว่าอาจไม่ง่ายนักที่จะสามารถทำตามได้ แนวคิดเชิงทฤษฎีของการปรองดอง เนื่องจากการปรองดองไม่ใช่การกระทำที่จะสามารถแยกออกจากสังคมที่มีปัญหาความขัดแย้งและความหวาดกลัวอย่างรุนแรงออกไปได้ การปรองดองไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เป็นกระบวนการที่ยากลำบาก ยาวนาน คาดเดาไม่ได้ และเกี่ยวข้องกับการวางแผน ขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย และต้อมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เช่น การมีสันติธรรมแทนที่จะแก้แค้นการจัดการความทรงจำร่วมกัน และการสร้างการอธิบายจากมุมมองต่าง ๆ ของคู่ขัดแย้งอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างความปรองดองเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การลดความเกลียดชัง แตกแยกและสร้างความไว้วางใจเพื่อฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้งรุนแรง โดยผ่านการแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำในอดีต การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น การเมตตาให้อภัย ตลอดจนการมองภาพอนาคตร่วมกัน

สามารถ มังสัง (2557, หน้า 1) กล่าวว่า การที่ทุกฝ่ายซึ่งมีความขัดแย้งกันหันหน้าเข้าหากันเพื่อเจรจาหาข้อยุติความขัดแย้งร่วมกัน การหันหน้าเข้าหากันจะเกิดขึ้นได้ 2 ทางคือ

1. เกิดจากทุกฝ่ายที่ขัดแย้งกัน พร้อมใจหันหน้าเข้าหากันเพื่อแสวงหาข้อยุติความข้อขัดแย้งร่วมกัน

2. เกิดจากมีคนกลางซึ่งทุกฝ่ายที่ขัดแย้งยอมรับให้เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้ทุกฝ่ายหาทางยุติข้อขัดแย้ง

ปัจจัยการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

พระราชญาณวิสิฐ (2558, หน้า 35) กล่าวถึงหลักปรองดองสมานฉันท์มีข้อปฏิบัติอันเป็นธรรมสำหรับผู้นำหมู่ชนทุกระดับให้ปกครอง บริหารหมู่คณะ ให้ถึงความเจริญสันติสุข และนำไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ได้สำเร็จและเจริญขึ้นได้ ด้วยหลักการปกครอง / การบริหารที่ดี 6 ประการดังต่อไปนี้

1. หลักความถูกต้อง กล่าวคือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง / ผู้บริหารหมู่คณะทุกระดับพึงปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลัก “ธรรม” และเว้นขาดจากการปฏิบัติ “อธรรม” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. หลักความเหมาะสม รู้จักยืดหยุ่น ผ่อนหนัก ผ่อนเบา โดยไม่เสียหลักการโดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุ สังเกตผล ความเป็นผู้รู้จักบุคคล รู้จักฐานะของตน รู้จักประชาชน รู้จักกาลเวลาที่เหมาะสม และรู้จักประมาณในการบริโภค ใช้สอยทรัพย์ ตลอดทั้งงบประมาณของแผ่นดินให้ได้ประโยชน์คุ้มค่า ไม่สูญเปล่า ฯลฯ

3. หลักความบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ ด้วยธรรมปฏิบัติดังกล่าว และ/หรือ การบริหารกิจการตลอดทั้งการบริหารราชการแผ่นดิน ด้วยจิตใจซื่อ มือสะอาด โปร่งใส ตรวจสอบได้

4. หลักความยุติธรรม กล่าวคือ ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเที่ยงธรรม ตามหลักนิติรัฐ นิติธรรม ชื่อว่า “ยุติธรรม” ให้เสมอหน้ากัน ไม่เลือกปฏิบัติด้วยความลำเอียง หรืออคติ 4

5. หลักพรหมวิหารธรรม (คุณธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่) คือ ปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาพรหมวิหาร ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาพรหมวิหาร ปรารถนาที่จะให้ผู้ที่มีทุกข์ให้พ้นทุกข์ มุทิตาพรหมวิหาร พลอยยินดีที่ผู้อื่นได้ดีมีสุข ไม่อิจฉาริษยากัน และอุเบกขาพรหมวิหาร มีใจมัธยัสถ์เป็นกลาง วางเฉย เมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความทุกข์หรือความวิบัติ อันเราช่วยอะไรมิได้ และไม่ดูถูกเหยียด ซ้ำเติม

6. หลักความเสียสละ ผู้นำคน หรือ นักปกครอง/นักบริหาร เป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่น พึงลดมานะ ละทิฏฐิ ด้วยความเสียสละความสุขส่วนตัว และสละความเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์สุขของหมู่คณะ และเพื่อประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวม

อุกฤษ มงคลนาวิน (อ้างถึงใน ธาราญา ศรีวิลาส, 2560, หน้า 1-3) ให้แนวทางที่จะสร้างความปรองดองของคนในชาติต่อรัฐบาลภายใต้หลัก 3 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ ดังนั้น การออกกฎหมาย การใช้การบังคับใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย และดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม ต้องอยู่ภายใต้หลักนี้ และที่สำคัญ หลักนิติธรรม คือ หลักที่ใช้กำกับดูแลตรวจสอบอำนาจอันไม่ชอบธรรมของรัฐสภาและฝ่ายบริหารและเป็นหลักที่ใช้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาตุลาการซึ่งเป็นอำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ฝ่าย รวมทั้งรัฐธรรมนูญเองก็ต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมตามหลักนิติธรรมนั้น บ้านเมืองต้องปกครองโดยกฎหมาย และกฎหมายที่ใช้ปกครองต้องเป็นกฎหมายที่ดีและมีความเป็นธรรม คำว่ากฎหมายที่ดี คือ กฎหมายที่ไม่ขัดต่อหลักนิติรัฐหรือนิติธรรม กฎหมายนั้นต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากกฎหมายฉบับใดออกมาขัดต่อหลักการดังกล่าว คือ ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ จึงเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม กรณีการออกกฎหมายโดยคณะรัฐประหารหรือองค์กรที่ไม่ได้มีที่มาจากประชาชน หรือการออกกฎหมายเพื่อเอาผิดกับบุคคลซึ่งไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดของบุคคลอื่นก็เช่นเดียวกัน ล้วนแล้วแต่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องยกเลิก และแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม

2. หลักยุติธรรม หมายความถึง “กระบวนการยุติธรรม” ที่จะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักนิติธรรม รวมทั้งการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา กระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยมีปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ และปัญหาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยอาจเกิดขึ้นด้วยสาเหตุที่สำคัญ ๆ คือ ระบบกฎหมายไทยนำโทษทางอาญามาใช้เกินความจำเป็น การเน้นวิธีลงโทษทางอาญาด้วยการจำคุก และปัญหาจากการกำหนดโทษปรับ ซึ่งปรากฏการณ์สะท้อนความผิดปกติของกระบวนการยุติธรรมที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งคือ ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ต้องขังในเรือนจำมากกว่า 248,263 คน โดยที่ความจุปกติของเรือนจำ จำนวน 140 แห่งทั่วประเทศ สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 160,000 คน เท่านั้น นอกจากนี้ ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมของไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า “ความยุติธรรมไม่มีความสามัคคีไม่เกิด” นั่นเอง

3. หลักเมตตาธรรม “เมตตาธรรมค้ำจุนโลก” ภาษิตบทนี้เป็นบทที่ได้ยินได้ฟังกันมาจนคุ้นหู หลักเมตตาธรรม จึงเป็นหลักการอีกประการหนึ่งที่จะช่วยสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติได้ โดยเฉพาะหากศาลยุติธรรมหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะได้ทบทวนแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายด้วยการยึดมั่นในหลักความยุติธรรม ความเสมอภาค

ขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ของการปรองดอง

คณะศาสตราจารย์วิชาสังคมวิทยาและสังคมวิทยากฎหมาย จากมหาวิทยาลัยกฎหมาย (2003, p.55 – 56) ได้เสนอขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการปรองดองไว้ 3 ขั้นตอน แต่ก็อธิบายว่ากระบวนการต่าง ๆ ของการปรองดองอาจไม่ได้ดำเนินการในลักษณะขั้นตอนเช่นนี้ทั้งหมด เพราะแต่ละสถานการณ์ความขัดแย้ง อาจจะใช้ขั้นตอนการปรองดองที่แตกต่างกันได้ดังนี้

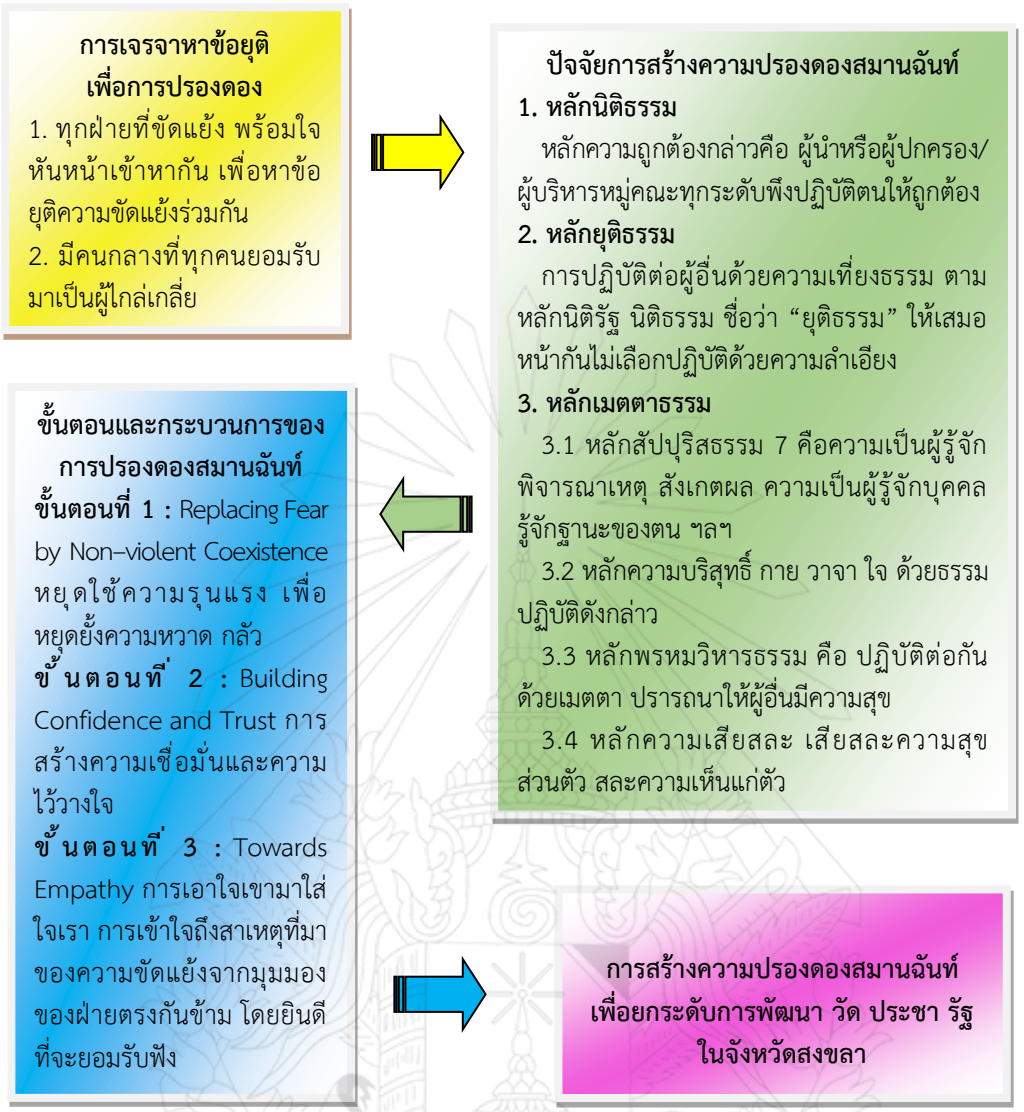
ขั้นตอนที่ 1 หยุดใช้ความรุนแรงเพื่อหยุดยั้งความหวาดกลัว (Replacing Fear by Non –violent Coexistence) ทั้งนี้เพื่อที่จะขจัดความเกลียดชัง ความเคียดแค้น และความทรงจำที่เจ็บปวด โดยขั้นตอนแรกสุดของการเดินทางสู่ความปรองดอง คือ จะต้องหยุดใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ (Building Confidence and Trust) หลังจากที่ได้หยุดการใช้ความรุนแรงแล้ว รัฐบาลจะต้องสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ ในสังคมให้กลับคืนมา ทั้งนี้คู่ขัดแย้ง เหยื่อ และผู้ได้รับผลกระทบกับความขัดแย้งทางการเมืองจะต้องสร้างความไว้วางใจโดยอยู่บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน

ขั้นตอนที่ 3 เอาใจเขามาใส่ใจเรา (Towards Empathy) การเอาใจเขามาใส่เราคือ การเข้าถึงสาเหตุที่มาของความขัดแย้งจากมุมมองของฝ่ายตรงข้าม โดยเหยื่อยินดีที่จะรับฟังเหตุผลของผู้กระทำความผิด และผู้กระทำผิดก็พร้อมที่จะรับร็ความรู้สึกเจ็บปวดของเหยื่อ เพื่อหยุดยั้งความเกลียดชังและการแก้แค้นต่อกัน

สรุปได้ว่า การปรองดองสมานฉันท์นั้น หมายถึง การกำหนดข้อตกลงร่วมกันปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะหรือในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสมัครสมานสามัคคี ความประนีประนอม การยืดหยุ่น และการปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน โดยหลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ควรเริ่มจากการสร้างความปรองดองในจิตใจเราก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก โดยปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ต้องประกอบด้วย 3 หลักใหญ่ คือ หลักนิติธรรม หลักยุติธรรม และหลักเมตตาธรรม

การศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัดประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” โดยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรองดองสมานฉันท์ โดยผู้วิจัยจะได้ศึกษาจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปได้ตามแผนภูมิที่ 4.2 ดังนี้

ภาพที่ 4.2 สรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

4.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.3.1 สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

นายวิรัต หนูแก้ว (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน โครงการ "วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" ด้วยแนวทาง 5ส เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม และพัฒนาวัดให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืน เป็นการดำเนินงานกันมาอย่างต่อเนื่องซึ่งมีหลายหน่วยงานที่ต้องประสานสัมพันธ์กัน

นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้จัดสรรเงินอุดหนุนโครงการวัดกลางใจชุมชน โครงการ "วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" ให้กับวัดต้นแบบประจำอำเภอ วัดละ 10,000 บาท เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาวัด คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จึงร่วมกับจังหวัดสงขลา และหน่วยงานที่มีส่วนร่วม อาทิ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดสงขลา สำนักงานศึกษาธิการ สาธารณสุข และอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา จัดโครงการ "วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" ซึ่งจะพัฒนาด้วยแนวทาง 5ส เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ร้อยตำรวจโท บุญชิต ศิริรักษา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่าสภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน พบว่ามีวัดเป็นศูนย์กลางพัฒนาสุขภาวะ ด้วยแนวทาง 5ส ที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายขยายผลโครงการไปสู่วัดทุกวัดทั่วจังหวัดสงขลา ซึ่งแนวทาง 5 ส เป็นต้นแบบในการพัฒนาเรื่องความสะอาดที่กำหนดเป็นขั้นตอน ตั้งแต่สะสาง สะอาด สะดวก สุขลักษณะ และสร้างนิสัยจิตสำนึก โดยได้เลือกจัดกิจกรรมที่วัดต่างๆ ซึ่งเป็นวัดต้นแบบประจำแต่ละอำเภอ และเน้นย้ำให้ประชาชนนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติ

นายคณิต สุวรรณพิบูลย์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา นั้น มีแนวคิดมาจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข โดยความเห็นชอบของพระมหาเถรสมาคมกับรัฐบาล เกิดจากระดมความคิด กลั่นกรอง และเห็นชอบร่วมกันของพระสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาค ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน”

นายอนุสรณ์ กะณะศิริ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลานั้น เกิดจากแนวคิดของโครงการ วัด ประชา รัฐ ที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาทางกาย จิตใจ และปัญญา โดยมีการนำหลัก 5ส กับแนวคิด หลักสัปปายะ 7 มาบูรณาการร่วมกัน

นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัด คือ สถานที่ที่ผู้คนต้องแวะเวียนกันเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งขัดเกลาจิตใจ สถานที่พักผ่อน สะสมบุญ หรือแม้กระทั่งเป็นแหล่งพักพิงให้กับผู้คนที่เดือดร้อน ไร้ที่พึ่ง แต่เมื่อ

มีผู้คนเข้ามามากมาย วัดก็กลายเป็นที่สกปรก ไม่เรียบร้อย ควรอย่างยิ่งที่จะนำหลัก 5ส มาใช้เพื่อเป็นการปรับปรุงวัดให้เกิดการพัฒนาและยกระดับวัดให้มีความพร้อมกับการเข้ามาของผู้คน

นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การพัฒนายกระดับวัด ประชา รัฐ มีเป้าหมายเพื่อทำให้วัดเป็นสถานที่ร่มรื่น สวยงาม เหมาะแก่การเรียนรู้

พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ นั้น ได้มีการนำหลัก 5ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย มาใช้ โดยใช้ฐานแนวคิดของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มาเป็นหลักในการดำเนินการ

นางอุบลวรรณ เม่งช่วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การยกระดับพัฒนาวัด ประชา รัฐ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อให้วัดเกิดความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม ให้เป็นสถานที่เหมาะสมกับประชาชนผู้เข้ามาใช้ เพื่อใช้เป็นพื้นที่พัฒนาจิตใจและปัญญา

ว่าที่ร้อยตรี ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัด คือ สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาปัญญา แต่ด้วยความที่มีผู้คนเข้ามามากมาย ก็อาจทำให้วัดเกิดความสกปรก ไม่น่ามอง ดังนั้น การนำแนวคิด วัด ประชา รัฐ สร้างสุข เข้ามาใช้เพื่อยกระดับวัด และสร้างปรองดองสมานฉันท์ระหว่างวัด ประชาชน และรัฐ ไปพร้อม ๆ กัน

นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า คนไทยมักคุ้นชินกับวัด เพราะเป็นที่เรียนรู้ พัฒนาจิตใจ ปัญญา และยังเป็นสถานที่จัดงานประเพณีต่าง ๆ ให้กับชุมชนด้วย ดังนั้น วัดจึงต้องเป็นสถานที่สะอาด ร่มรื่น อยู่เสมอ เพื่อเป็นการยกระดับการพัฒนาวัด จึงต้องนำหลัก 5ส มาใช้เพื่อปรับปรุงวัดให้มีความสะอาด น่ามอง

นางฉันทนา สัปโท (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ตั้งแต่เกิด จนถึงตาย คนไทยเรามักผูกพันใกล้ชิดกับวัด วัดคือศูนย์กลางของชุมชนก็ว่าได้ ไม่ว่าจะเป็นงานอกุศล งานมงคล งานประเพณี การศึกษาเล่าเรียน แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี วัดก็มีส่วนร่วมทั้งสิ้น การยกระดับการพัฒนาวัด ตามแนวความคิดของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ทำให้วัดเกิดความสะอาด ประชาชนมีความรู้สึกสบายตาและร่มรื่น เหมาะสมกับการเรียนรู้

นายสาธร พันภัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วิถีชีวิตของคนไทยนั้น มักมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน วัดคือสถานที่สำคัญ วัดกับประชาชนมีความสัมพันธ์อันแนบแน่น การยกระดับการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่ที่พร้อม เหมาะสม สะอาด ร่มรื่น นั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก

นายไพเจน มากสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การนำหลักสัปปายะ 7 มาใช้กับการพัฒนาวัดและชุมชนนั้น ทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย สภาพแวดล้อมที่ดี เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาธรรม

นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัดมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์อยู่ค่อนข้างมาก ในอดีตวัดคือโรงเรียนที่ให้ความรู้แก่นักเรียน คือที่พักพิงของคนยากไร้ คือที่สนทนาธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม คือ ที่ประกอบ

ศาสนกิจต่าง ๆ รวมถึงเป็นแหล่งอนุรักษ์ไว้ซึ่งโบราณสถานด้วย ดังนั้น วัดจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย น่ามองอยู่เสมอ ๆ

นายนิพนธ์ จุฬามณี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เกิดขึ้นจากพระมหาเถระสมาคมและรัฐบาลได้เห็นชอบร่วมกันในการอนุมัติแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาระยะ 5 ปี และ 20 ปี โดยการระดมความคิดเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาค ที่เล็งเห็นว่าวัดคือศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ ซึ่งถือเป็นสถานที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่ต้องพัฒนาให้วัดเป็นสถานที่ที่สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย โดยมีประชาชน วัด และรัฐ บูรณาการร่วมกัน

นายนภสินธ์ วิชัยโย(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า บทบาทของวัดในปัจจุบันนั้นมีการผิดเพี้ยนไปจากเดิมมาก จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามาวัดมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด

พระครูวิจิตรรัตนวัตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข จะนำไปสู่การพัฒนาวัดและชุมชนให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการมรดกวัฒนธรรมของวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

พระครูปลัดวุฒิพร ยติโก (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โครงการวัด ประชารัฐ สร้างสุข เป็นโครงการที่ขยายแนวคิดหลัก 5ส ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง

พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบและแนวคิด 5ส ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน ส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่เรียนรู้ พื้นที่ทางจิตใจและปัญญา พัฒนาและระบบฐานข้อมูล องค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน

พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ ประชาชน และวัด ในการพัฒนาวัด ตามหลักการ 5ส นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการร่วมมือเพื่อทำให้วัดมีความมั่นคง และชุมชนเข้มแข็ง

พระครูสถิตรัตนบรรพต (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สังคมไทยเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีผลทั้งทางบวกและทางลบ ทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและด้านสิ่งแวดล้อม จากภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกิจการพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาจะเป็นสัจธรรม ทันสมัย แต่การปรับตัวที่ล่าช้าขององค์กรทางพระพุทธศาสนา

และบุคลากรทางศาสนาเป็นเหตุนำมาซึ่งวิกฤติศรัทธา ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสังคมไทย ทำให้เกิดการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง

พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปญฺญาวฑฺโฒ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข” มีแนวคิดที่ว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย

นายบุญธรรม สุวรรณโณ(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การพัฒนาวัดอันเป็นสถานที่สำคัญที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนคนไทยให้มีความสะอาดสวยงาม เป็นแหล่งรวมจิตใจและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ให้แก่ประชาชนคนทั่วไป นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

นางอารีย์ หนูสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัด คือ แหล่งพักพิงทั้งทางกายและใจ ผู้คนมากมายมักใช้วัดเป็นสถานที่เพื่อพัฒนาจิตใจให้สงบ ดังนั้นเมื่อมีโครงการวัด ประชา รัฐ ขึ้นมา ย่อมทำให้วัดได้รับการยกระดับขึ้น

สรุปได้ว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกมีความคิดเห็นต่อประเด็นดสภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า วัด ประชา รัฐ เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ได้รับเงินจัดสรรจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน่วยงานที่เข้าร่วม อาทิเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการ สาธารณสุข อุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น มีการนำเครื่องมือ 5ส มาในการขับเคลื่อนโครงการและบูรณาการร่วมกับแนวคิดหลักสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับประชาชนผู้เข้ามาใช้เป็นแหล่งพัฒนาจิตใจ รวมถึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ด้วย

4.3.2 ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

นายวิรัต หนูแก้ว (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน พบว่า ปัจจัยด้านกิจกรรมที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์มีส่วนสำคัญมาก เช่น ปัจจัยกิจกรรม 5ส กล่าวคือ 1) สะสาง คือ การเสียสละ ลดของใช้ส่วนตัว 2) สะดวก คือ การมีสติในการจัดการ 3) สะอาด คือการดูแลรักษาวัด และชุมชน 4) สร้างมาตรฐาน คือ การเคารพความถูกต้อง 5) สร้างวินัย คือ การรักษาพระธรรมวินัย เป็นต้น

นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ นั้น คือแนวคิดหลัก 5ส ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง

ร้อยตำรวจโท บุญชิต ศิริรักษา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือ การที่วัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่กิจกรรม 5ส ไปสู่ประชาชน

นายคณิต สุวรรณพิบูลย์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคี การที่เราให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์และยกระดับการพัฒนาวัดไปพร้อม ๆ กัน

นายอนุสรณ์ กะณะศิริ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้แก่ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย (5ส) ทำให้ประชาชนมีความเสียสละและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลาง

นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือ หลักสัปปายะ 7 มาใช้ให้เกิดการพัฒนาภูมิทัศน์ที่สะอาด ร่มรื่น มีพื้นที่เหมาะสมภายในวัด

นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของคนในชุมชนและทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเปรียบเสมือนปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการปรองดองสมานฉันท์

พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในสังคม รวมถึงหลายภาคส่วนตื่นตัวเรื่องการช่วยสังคม การมีจิตอาสารับผิดชอบต่อสังคม เป็นปัจจัยหนึ่งให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ ยกระดับการพัฒนาวัด ประชาชน และภาครัฐ ก่อให้เกิดสังคมสุขภาวะอย่างยั่งยืน

นางอุบลวรรณ เม่งช่วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ควรปฏิบัติตามแนวพันธกิจ 3 ประการ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 4) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และประชาชนกับภาครัฐเป็นฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน

ว่าที่ร้อยตรี ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือ การนำหลัก 5ส ที่ใช้อยู่ในภาคเอกชน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวัดให้เป็นรูปธรรมจับต้องได้ การนำ 5ส มาใช้กับวัดเพื่อให้วัดเป็นที่สัปปายะ ก็ต้องมีกระบวนการ วิธีการเช่นเดียวกัน แต่อาจจะมีความแตกต่างกันบ้าง เพราะเนื่องจากเป้าหมาย ภาระหน้าที่แตกต่างกันระหว่างวัดกับภาคเอกชน

นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ควรมีการร่วมกันพัฒนาวัดหรือปรับปรุงวัดให้มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่ดี ถูก

สุขลักษณะ มีระเบียบการปฏิบัติที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเป็นการประสานการร่วมมือของทุกภาคส่วน ทำให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ได้อีกทางหนึ่ง

นางฉันทนา สัปโท (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือการร่วมกันระหว่างประชาชน รัฐ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในจัดการเพื่อให้เกิดการเดินทางที่ปลอดภัย สะดวก เป็นเส้นทางแห่งการเรียนรู้ มีแหล่งที่อำนวยความสะดวกต่อการบริโภค รวมถึงการจัดสถานที่ภายในวัดให้มีความสะดวกต่อการเดินทางและการเรียนรู้

นายสาธร พ้นภัย(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่าการสนทนาและการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส การให้ธรรมะเป็นธรรมทาน การส่งเสริมการสนทนาธรรมตามกาลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมร่วมกันจนก่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ได้อีกทางหนึ่ง

นายไพเจน มากสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดระบบสภาพแวดล้อมภายในวัดและชุมชนให้มีสภาพที่เอื้อต่อธรรมชาติและการเรียนรู้ ให้มีสวนพุทธธรรมเพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติภาวนา เป็นการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐได้

นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ควรจัดให้มีการส่งเสริมการออกกำลังกาย การจัดพื้นที่ภายในวัดและชุมชนเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคม ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้าน อิริยาบถที่สมดุลของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสทั่วไป

นายนิพนธ์ จุฬามณี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การเคารพความถูกต้องของหมู่คณะหรือความยุติธรรมทางสังคม ในที่นี้คือ การกำหนดสิ่งพึงปฏิบัติของวัดโดยส่วนรวม เป็นการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติได้เหมือนๆ กัน เข้าใจตรงกัน ซึ่งอาจจะเป็นกฎระเบียบในการจัดวางสิ่งของ การเก็บ การค้นหา การใช้ รวมทั้งการทำกิจวัตร 10 ของพระสงฆ์ให้สมบูรณ์ ถ้าเห็นว่ามีอะไรที่ดีกว่า ก็ต้องแก้ไขมาตรฐานให้เหมาะสม มาตรฐานต้องปรับให้ทันสมัย เหมาะสมกับกาลเวลาและงาน

นายนภสินธ์ วิชัยโย(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรักษาพระธรรมวินัย โดยการรักษาและประพฤติปฏิบัติตนเองตามพระธรรมวินัย หรือระเบียบที่คณะสงฆ์กำหนดไว้ เคารพ นับถือสิ่งที่เป็นประโยชน์ตามหลักพระพุทธศาสนา และนำหลักการนั้นไปส่งเสริมให้สังคมเกิดความสงบสุข มีศีล มีธรรม มีความปรองดองสมานฉันท์

พระครูวิจิตรรัตนวัตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การร่วมมือกันระหว่างประชาชน ภาครัฐ และวัด เพื่อทำให้วัดเป็นพื้นที่สะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีมาตรฐานกำกับการใช้งานพื้นที่โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการ

พระครูปลัดวุฒิพร ยติโก (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การนำ 5ส ตามแนวทางของสงฆ์ ได้แก่ สะสาง คือ การเสียสละของใช้ส่วนตัว สะดวก คือ สติสามารถรู้ตัวตลอดเวลา สะอาด คือ การปลงอาบัติ สร้างมาตรฐาน คือ การกำหนดสิ่งที่ทำปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ และสร้างวินัย คือ รักษาพระธรรมวินัย

พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจะสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับพัฒนาวัด ประชา รัฐ นั้น ควรมีการนำหลักธรรมมาบูรณาการร่วมกับหลักแนวคิด 5ส เพื่อให้ประชาชน วัด รัฐ ได้ร่วมกันพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน

พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า วัด คือ ศาสนสถานที่ผูกพันกับสังคมและวัฒนธรรมไทย เนื่องด้วยศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ การนำแนวคิด 5ส มาใช้โดยมุ่งหวังให้วัดเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการขัดเกลาจิตใจผู้คนโดยเฉพาะกับชุมชนรอบวัด ก็เป็นแนวคิดที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

พระครูสถิตรัตนบรรพต (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “วัด” เป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจของทุกคนในชุมชน ดังนั้น การไปวัดจึงไม่ใช่เพียงไปทำบุญเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ของประชาชนที่ส่งผลทั้งทางกายและจิตใจ ปัจจัยที่สร้างให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์นั้น ได้แก่ การนำหลัก 5ส มาใช้โดยให้ประชาชน วัด และหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาร่วมกันพัฒนาวัด

พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปณฺญาวฑฺโฒ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” อีกหนึ่งโครงการภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่สงบร่มเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนนำไปสู่สังคมที่ดี

นายบุญธรรม สุวรรณโณ(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การทำวัดให้เป็นพื้นที่สัปปายะ คือ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เกื้อกูลให้การประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นไปด้วยความสบายกาย สบายใจ ขั้นตอนการดำเนินงานวัด ประชา รัฐ สร้างสุขสู่สัปปายสถาน มีแนวทางการดำเนินงานเริ่มจากตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประกาศนโยบาย อบรมให้ความรู้ สำรวจพื้นที่ด้วยคณะทำงาน จัดทำแผนปรับปรุง กำหนดพิธีเปิดเพื่อทำความสะอาดครั้งใหญ่ และตรวจประเมินพื้นที่สรุปผลการปฏิบัติงาน ส่วนพื้นที่ต่างๆ ภายในวัดที่ควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ป้ายชื่อวัด ผังวัด การจัดการจราจร การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์ ห้องน้ำ การจัดการขยะ สภาพแวดล้อมทั่วไป ระบบไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย โรงครัว ตลอดจนอาคารเสนาสนะต่างๆ

นางอารีย์ หนูสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การนำหลักการ 5ส และหลักสัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ของวัดโดยมีหลักการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ว่า 3 – 5 -7- 9 นั้นเป็นกระบวนการพัฒนาโครงการให้สัมฤทธิผล รวมทั้งมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของวัดและชุมชน

สรุปได้ว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยสำคัญคือต้องมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ ในทุกภาคส่วน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการร่วมกันพัฒนา มีการนำ 5ส มาใช้เป็นเครื่องมือหลัก และมีการจัดกิจกรรมที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย การจัดพื้นที่ภายในวัดให้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ ก่อให้เกิดกิจกรรรมร่วมระหว่างวัดกับชุมชน

4.3.3 การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1) ด้านการรับฟังความคิดเห็น

นายวิรัต หนูแก้ว (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการรับฟังความคิดเห็น นั่นคือ การเน้นไปที่ แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข ผ่านการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยพระสงฆ์ และโฆษกงานพิธีต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวัด งานประเพณี โดยรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนของประชาสังคม ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ เป็นต้น

นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ได้เป็นอย่างดี

ร้อยตำรวจโท บุญชิต ศิริรักษา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะการที่เรารับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันนั้นมักก่อให้เกิดการพัฒนาที่ดี

นายคณิต สุวรรณพิบูลย์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การปรองดองสมานฉันท์ขั้นแรกคือ การรับฟังความคิดเห็น เมื่อมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่าย แล้ว ย่อมทำให้กิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น

นายอนุสรณ์ กะณะศิริ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็น คือการได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นแง่มุมอื่น ๆ หรืออาจเป็นในสิ่งที่เรายังไม่เคยได้ยินได้รู้ ได้เห็นมาก่อน การฟังก็นับเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เราได้เกิดความรู้ใหม่ๆ ได้

นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า คนแต่ละคนมีความคิด ทัศนคติ และความเข้าใจในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน การรับฟังสามารถทำให้เราได้ความคิดและทัศนคติใหม่ ๆ เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด ทัศนคตินั้นจะเป็นผลดีอย่างมาก

นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมักทำให้เราได้รับความคิดใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อใช้ในการปรับปรุงตนเอง หรือการปรับเปลี่ยนความคิดเดิม ๆ

พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่าการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในสังคมหมู่มาก หลากหลายทัศนคติ หลากหลายความคิด การเปิดใจรับฟังความคิดเห็น ทำให้กิจกรรมนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นางอุบลวรรณ เม่งช่วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญมากในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มคนที่มาจากหลายอาชีพ หลายสังคม การรับฟังความคิดเห็นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลาย

ว่าที่ร้อยตรี ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับ

การพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้คนหลากหลาย เพื่อให้เกิดการระดมความคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก่กัน

นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็นก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลาอย่างหนึ่ง เพราะการเปิดให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้นั้น ถือเป็นการร่วมมือกันอย่างหนึ่งเช่นกัน

นางฉันทนา สัปโท (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการรับฟังความคิดเห็นนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ที่ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และเป็นอันหนึ่งเดียวกันได้

นายสาธร พ้นภัย(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็น ทำให้เราได้เข้าใจถึงปัญหา และหนทางแก้ไขได้ดีมากขึ้น ส่งผลให้เราสามารถนำไปปรับปรุงเพื่อการแก้ไขปัญหานั้นได้

นายไพเจน มากสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ในด้านการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ก็ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาในสิ่งที่ดีกว่า

นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่าการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้านการรับฟังความคิดเห็น คือ การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น แนะนำปัญหา ข้อติดขัด แนวทางแก้ไข หรือข้อเสนอที่ควรจะทำเพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

นายนิพนธ์ จุฬามณี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข คือ โครงการที่มีความร่วมมือระหว่างวัด ประชาชน และภาครัฐ การที่มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นในแต่ละส่วนทำให้มีการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ได้อีกทางหนึ่ง

นายนภสินธ์ วิชัยโย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นการร่วมมือกันระหว่างประชาชน รัฐ และวัด เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้เป็นไปตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

พระครูวิจิตรรัตนวัตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการรับฟังความคิดเห็น ได้แก่ การร่วมกันแสดงความคิดเห็น หาทางแก้ไข แนะแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนา

พระครูปลัดวุฒิพร ยติโก (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็น คือการบูรณาการร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาและสร้างความปรองดองไปพร้อม ๆ กัน

พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การรับฟังความคิดเห็น คือ สิ่งที่ทำให้เกิดผลดีในการพัฒนา เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการนำมาใช้ในพัฒนา เมื่อความคิดเห็นนั้นมาจากส่วนรวม ทุกคนย่อมเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์นั่นเอง

พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ในสังคมหนึ่งนั้นประกอบด้วยผู้คนหลากหลายความคิด การรับฟังความคิดเห็นนั้นทำให้เราได้เข้าใจในสิ่งที่เขาคิด ทำให้เราได้เกิดความคิดใหม่ ๆ ได้

พระครูสถิตรัตนบรรพต (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นที่ต่างกัน ทำให้เกิดการบูรณาการและยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้ อีกทั้งยังทำให้เกิดการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปญฺญาวฑฺโฒ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการรับฟังความคิดเห็น คือ การรับฟังความคิดเห็นของทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและไร้อคติ พร้อมหาแนวทางร่วมกันให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน

นายบุญธรรม สุวรรณโณ(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการร่วมกันระหว่างวัด ประชาชน และภาครัฐ เพื่อให้เกิดการพัฒนาควรเริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นว่าประชาชนต้องการอย่างไร วัดมีความประสงค์อย่างไร เพื่อนำเสนอให้ภาครัฐสนับสนุนเพื่อการพัฒนาต่อไป

นางอารีย์ หนูสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เพื่อให้การพัฒนายกระดับวัด ประชา รัฐ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยอยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการร่วมกันเพื่อสร้างเสริมความปรองดองสมานฉันท์ ควรมีการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น เพื่อเป็นพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจในทิศทางเดียวกันทั้งวัด ประชาชน และภาครัฐ

สรุปได้ว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการรับฟังความคิดเห็น พบว่า ควรปฏิบัติตามการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข ผ่านการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยพระสงฆ์ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณี งานวัดประจำปี โดยให้ประชาชนในชุมชนรวมถึงภาครัฐ เอกชน ในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน เสนอแนะความต้องการได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างทัศนคติใหม่ ๆ ได้อีกด้วย

2) ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น

นายวิรัต หนูแก้ว (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ใน

จังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น กล่าวคือ การนำเอาข้อเสนอแนะจากผู้รู้ นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่นมาบูรณาการในการสร้างองค์ความรู้ ผ่านกิจกรรม การจัดทำแผน การอบรม ให้ความรู้โดยผู้ที่เกี่ยวข้อง

นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนร่วมแล้ว ควรมีการนำความคิดเห็นนั้นมาบูรณาการข้อเสนอแนะ/ ข้อคิดเห็นนั้นต่อไป

ร้อยตำรวจโท บุญชิต ศิริรักษา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จากการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันนั้น ลำดับต่อไปคือการนำเอาความคิดเห็นนั้นมาบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนายกระดับวัด ประชา รัฐ

นายคณิต สุวรรณพิบูลย์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการข้อเสนอแนะ /ข้อคิดเห็น หลังจากมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่ายแล้ว ทำให้สามารถนำเอาข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นนั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้

นายอนุสรณ์ กะณะศิริ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ซึ่งเมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นแล้ว ต้องนำเอาข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาเพื่อใช้ประโยชน์ในการหาแนวทางแก้ไขหรือหาแนวทางเพื่อพัฒนาต่อไป

นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การที่คนแต่ละคนมีความคิด ทัศนคติ และความเข้าใจในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน การนำเอาการรับฟังนั้นมาใช้ สามารถทำให้เราได้ความคิดและทัศนคติใหม่ ๆ เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองความคิด ทัศนคติ

นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า หลังจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ทำให้เราได้รับความคิดใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อใช้ในการปรับปรุงตนเอง หรือการปรับเปลี่ยนความคิดเดิม ๆ การนำข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นนั้นมาบูรณาการร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีกว่าเดิม

พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่าการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น ทำให้เกิดความร่วมมือกันของทุกภาคส่วน โดยทำให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

นางอุบลวรรณ เม่งช่วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จากการรับฟังความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญมากในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มคนที่มาจากหลายอาชีพ หลายสังคม การรับฟังความคิดเห็นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลาย การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นนั้น ก็เป็นการนำเอาความคิดเห็นนั้น ๆ มาวิเคราะห์และนำมาใช้

ว่าที่ร้อยตรี ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับ

การพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น คือ การนำเอาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ทุกภาคส่วนร่วมกันออกความคิดเห็น มาใช้เพื่อการพัฒนาวัด ประชา รัฐ

นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข นั้น เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน วัด และภาครัฐแล้ว ควรมีการนำมาบูรณาการข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ นั้นเป็นลำดับต่อไป

นางฉันทนา สัปโท (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ คือ การนำเอาความคิดเห็นของประชาชน ภาครัฐ และวัด มาใช้เป็นแนวทางในการยกระดับการพัฒนาวัดให้ดียิ่งขึ้น

นายสาธร พ้นภัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อเราได้เข้าใจถึงปัญหา และหนทางแก้ไขได้ดีมากขึ้น จากการรับฟังความคิดเห็น จากนั้นเราต้องนำข้อคิดเห็นนั้นมาบูรณาการ เพื่อนำไปปรับปรุงเพื่อการแก้ไขปัญหานั้นได้

นายไพเจน มากสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น คือ การนำข้อคิดเห็นจากการบูรณาการความร่วมมือของประชาชน ภาครัฐ และวัด มาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สัปปายะต่อไป

นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นของทุกคนให้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น แนะนำปัญหา ข้อติดขัด แนวทางแก้ไข หรือข้อเสนอที่ควรจะทำเพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลาแล้วนั้น ต่อมาต้องมีการนำมาบูรณาการในทุกภาคส่วนต่อไป

นายนิพนธ์ จุฬามณี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น เป็นการนำความคิดเห็นที่ได้จากการเปิดให้มีการรับฟังความคิดเห็นมาใช้เป็นแนวทางในการยกระดับการพัฒนาวัดต่อไป

นายนภสินธ์ วิชัยโย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ เป็นการร่วมมือกันระหว่างประชาชน รัฐ และวัด ต่อจากการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้เป็นไปตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

พระครูวิจิตรรัตนวัตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การร่วมกันแสดงความคิดเห็น หาทางแก้ไข แนะแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนา เพื่อนำมาใช้ในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่อไป

พระครูปลัดวุฒิพร ยติโก (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็น คือการบูรณาการร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาและสร้างความปรองดองไปพร้อม ๆ กันแล้วนั้น ควรนำมาบูรณาการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ดีขึ้น

พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ในการรับฟังความคิดเห็น คือ สิ่งที่ทำให้เกิดผลในด้านนามธรรม เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการนำมาใช้ในพัฒนา เมื่อความคิดเห็นนั้นมาจากส่วนรวม เมื่อมีการนำมาบูรณาการย่อมทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ทำให้ทุกคนย่อมเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ได้นั่นเอง

พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น คือการผสานความคิดเห็นที่แตกต่างเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่ต้องการพัฒนา

พระครูสถิตรัตนบรรพต (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการข้อคิดเห็น / ข้อเสนอแนะ คือ การนำเอาองค์ความรู้ หรือความคิดเห็นที่เสนอแนะมาเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเพื่อยกระดับวัดให้เกิดผลดีตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปญฺญาวฑฺโฒ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น คือ การนำเอาความคิดเห็นที่ทุกคนออกความคิดเห็นมาผสมผสานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดเพื่อใช้ในการพัฒนา

นายบุญธรรม สุวรรณโณ(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นว่าประชาชนต้องการอย่างไร วัดมีความประสงค์อย่างไร นำผลที่ได้มาบูรณาการร่วมกันในการหาข้อเสนอแนะ เพื่อนำเสนอให้ภาครัฐสนับสนุนเพื่อการพัฒนาต่อไป

นางอารีย์ หนูสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น ต้องเป็นการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

สรุปได้ว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น พบว่า เมื่อมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอเรียบร้อยแล้ว ควรนำเอาผลที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาบูรณาการในการสร้างองค์ความรู้ ผ่านกิจกรรม การจัดทำแผนงาน การอบรม เพื่อต่อยอดไปสู่การพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะที่ดี เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ต่อไป

3) ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง

นายวิรัต หนูแก้ว (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง กล่าวคือ การมีสัญญาประชาคมเป็นตัวชี้วัดการเสริมสร้างความสามัคคี ปรองดอง นับเป็นความเห็นร่วมกันที่จะก้าวเดินไปพร้อมๆกันในการอาศัยด้วยความสามัคคีปรองดอง

นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่าการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือ ความตกลงร่วมกันของประชาชน กลุ่มคน และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีแนวความคิดหลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อแสวงหาความตกลงและการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบในวงกว้าง ซึ่งหากปล่อยไว้อาจจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม

ร้อยตำรวจโท บุญชิต ศิริรักษา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง มีความสำคัญซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

นายคณิต สุวรรณพิบูลย์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นส่วนสำคัญในการให้ประชาชนได้รับทราบถึงรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม

นายอนุสรณ์ กะณะศิริ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง จัดทำขึ้นจากการเปิดกว้างรับฟังเสียงสะท้อนของประชาชน และกำหนดเป็นความตกลงของการอยู่ร่วมกัน ไม่ให้เกิดเงื่อนไขสุ่มเสี่ยงต่อความขัดแย้ง ที่ขยายไปสู่ความรุนแรงในอนาคต อยู่ระหว่างการสร้างการรับรู้และทำความเข้าใจกับประชาชน

นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเองเป็นเวทีของการพูดคุยแลกเปลี่ยนถกแถลง (ไม่ใช้โต้เถียง) เกี่ยวกับข้อมูล เช่น การแก้ไขปัญหาในชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือ การเปิดให้สมาชิกในชุมชนได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนในการพัฒนา/ปรับปรุงวัดให้เกิดการยกระดับการพัฒนาวัด โดยให้มีการบูรณาการระหว่างวัด รัฐ และประชาชน

พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือ การร่วมกันออกความคิดเห็น และสร้างความเข้าให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อตกลงร่วมกัน

นางอุบลวรรณ เม่งช่วย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือการร่วมมือกันระหว่างส่วนที่เกี่ยวข้อง ในโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข นี้ หมายถึง การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

ว่าที่ร้อยตรี ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง หมายถึง การพูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับข้อมูล ได้แก่ การวางแผน การทำข้อตกลงร่วมกันซึ่งเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก

นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง ได้แก่ การทำข้อตกลง ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ร่วมกัน โดยต้องมาจากการแสดงความคิดเห็นของทุกฝ่าย

นางฉันทนา สัปโท (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง มีหลักสำคัญ คือ การทำข้อตกลงร่วมกัน

นายสาธร พ้นภัย(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นความตกลงร่วมกันของคนเพื่อเป็นการแสวงหาความตกลงและทางออกของปัญหาสังคมใดปัญหาหนึ่ง

นายไพเจน มากสุวรรณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยหลากหลายวิธีการ และขั้นตอนที่ชัดเจน ที่จัดขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นที่หลากหลาย ข้อสังเกต และ/หรือข้อสรุป ของประชาชนหรือคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ว่ามีความรู้สึก หรือมีความคิดต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเขาทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไร และ มีแนวทางที่จะแก้ปัญหา หรือผลักดันในประเด็นนั้น ๆ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ประชาชนมีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของการพัฒนานั้น

นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือการที่ประชาชนหรือหมู่ชนที่เข้ามารวมกันเพื่อพูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในรูปของ

กลุ่มหรือเครือข่าย ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายที่แก้ปัญหานั้นๆ ให้ลุล่วง หรือพัฒนาประเด็นนั้น ๆ ร่วมกัน

นายนิพนธ์ จุฬามณี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือ แนวทางที่ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ออกความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

นายนภสินธ์ วิชัยโย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการขับเคลื่อน เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง เป็นธรรม เกิดความสามัคคีปรองดอง ส่งผลให้เกิดการยกระดับการพัฒนาที่ดีขึ้น

พระครูวิจิตรรัตนวัตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เพื่อให้ประชาชน ภาครัฐ และวัด ร่วมกันหาข้อตกลง ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น ร่วมกันในการร่วมกันยกระดับการพัฒนาวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขต่อไป

พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกันระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด ในด้านความคิดเห็น เพื่อนำข้อคิดเห็นนั้นมาบูรณาการร่วมกัน

พระครูปลัดวุฒิพร ยติโก (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือ การสร้างความปรองดองในรูปแบบหนึ่งที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเพื่อร่วมกันพัฒนา

พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ในการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง สมาชิกหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทุกคนต้องมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นตัดสินใจและลงมือทำในเรื่องต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของชุมชนด้วยกัน

พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง จัดให้มีการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง มีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน

พระครูสถิตรัตนบรรพต (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา

วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือ กระบวนการสำคัญที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น การออกความคิดเห็น การเสนอแนวทางแก้ไข/ปรับปรุง หรือการทำข้อตกลงร่วมกัน

พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปญฺญาวฑฺโฒ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นการรวมตัวของผู้ที่เกี่ยวข้องในการออกความคิดเห็น เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การสรุปผลที่มาจากผลของความคิดเห็นนั้น นำไปสู่การนำไปพัฒนาต่อยอดได้

นายบุญธรรม สุวรรณโณ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง คือ พื้นที่ที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงทัศนคติได้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

นางอารีย์ หนูสวัสดิ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2566) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง มีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน

สรุปได้ว่า จากข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความปรองดอง พบว่า การทำร่างสัญญาประชาคม คือความตกลงร่วมกันของประชาชน กลุ่มคน และกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อแสวงหาความตกลงในการแก้ไขหรือพัฒนาร่วมกัน สัญญาประชาคมเปรียบเสมือนตัวชี้วัดในการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพราะเป็นความเห็นร่วมที่จะต้องร่วมกันพัฒนา และแก้ไขปรับปรุงไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในการพัฒนา

ตารางที่ 4.1 สรุปบทสัมภาษณ์การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
1	**นายวิรัต หนูแก้ว**	สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน โครงการ "วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" ด้วยแนวทาง 5ส เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม และพัฒนาวัดให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืน เป็นการดำเนินงานกันมาอย่างต่อเนื่องซึ่งมีหลายหน่วยงานที่ต้องประสานสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่าง ปัจจัยด้านกิจกรรมที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์มีส่วนสำคัญมาก เช่น ปัจจัยกิจกรรม 5ส กล่าวคือ สะสาง คือ การเสียสละ ลดของใช้ส่วนตัว 2. สะดวก คือ การมีสติในการจัดการ 3. สะอาด คือการดูแลรักษาวัด และชุมชน 4. สร้างมาตรฐาน คือ การเคารพความถูกต้อง 5. สร้างวินัย คือ การรักษาพระธรรมวินัย เป็นต้น **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** นั่นคือ การเน้นไปที่ แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข ผ่านการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยพระสงฆ์ และโฆษกงานพิธีต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวัด งานประเพณี โดยรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนของประชาสังคม ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ เป็นต้น **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** กล่าวคือ การนำเอาข้อเสนอแนะจากผู้รู้ นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่นมาบูรณาการในการสร้างองค์ความรู้ ผ่านกิจกรรม การจัดทำแผน การอบรมให้ความรู้โดยผู้ที่เกี่ยวข้อง **ด้านการจัดทำร่างฯ :** กล่าวคือ การมีสัญญาประชาคมเป็นตัวชี้วัดการเสริมสร้างความสามัคคี ปรองดอง นับเป็นความเห็นร่วมกันที่จะก้าวเดินไปพร้อมๆกันในการอาศัยด้วยความสามัคคีปรองดอง

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
2	**นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์**	สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้จัดสรรเงินอุดหนุนโครงการวัดกลางใจชุมชน โครงการ "วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" ให้กับวัดต้นแบบประจำอำเภอ วัดละ 10,000 บาท เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาวัด คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา จึงร่วมกับจังหวัดสงขลา และหน่วยงานที่มีส่วนร่วม อาทิ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดสงขลา สำนักงานศึกษาธิการ และสาธารณสุขอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา จัดโครงการ "วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" ซึ่งจะพัฒนาด้วยแนวทาง 5ส เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืน ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ นั้น คือแนวคิดหลัก 5ส ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ได้เป็นอย่างดี**ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนร่วมแล้ว ควรมีการนำความคิดเห็นนั้นมาบูรณาการข้อเสนอแนะ/ ข้อคิดเห็นนั้นต่อไป **ด้านการจัดทำร่างฯ :** คือความตกลงร่วมกันของประชาชน กลุ่มคน และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีแนวความคิดหลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อแสวงหาความตกลงและการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบในวงกว้าง ซึ่งหากปล่อยไว้อาจจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
3	**ร.ต.ท.บุญชิต ศิริรักษา**	สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในปัจจุบัน พบว่ามีวัดเป็นศูนย์กลางพัฒนาสุขภาวะด้วยแนวทาง 5ส ที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายขยายผลโครงการไปสู่วัดทุกวัดทั่วจังหวัดสงขลา ซึ่งแนวทาง 5ส เป็นต้นแบบในการพัฒนาเรื่องความสะอาดที่กำหนดเป็นขั้นตอน ตั้งแต่สะสาง สะอาด สะดวก สุขลักษณะ และสร้างนิสัยจิตสำนึก โดยได้เลือกจัดกิจกรรมที่วัดต่างๆ ซึ่งเป็นวัดต้นแบบประจำแต่ละอำเภอ และเน้นย้ำให้ประชาชนนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติ ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือการที่วัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่กิจกรรม 5ส ไปสู่ประชาชน **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะการที่เรารับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันนั้นมักก่อให้เกิดการพัฒนาที่ดี **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** จากการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันนั้น ลำดับต่อไปคือการนำเอาความคิดเห็นนั้นมาบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนายกระดับวัด ประชา รัฐ **ด้านการจัดทำร่างฯ :** การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง มีความสำคัญซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทราบถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
4	**นายคณิต สุวรรณพิบูลย์**	สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา นั้น มีแนวคิดมาจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข โดยความเห็นชอบของพระมหาเถรสมาคมกับรัฐบาล เกิดจากระดมความคิด กลั่นกรอง และเห็นชอบร่วมกันของพระสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาค ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” **ปัจจัย :** วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคี การที่เราให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์และยกระดับการพัฒนาวัดไปพร้อม ๆ กัน **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การปรองดองสมานฉันท์ขั้นแรกคือ การรับฟังความคิดเห็น เมื่อมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่าย แล้ว ย่อมทำให้กิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** การบูรณาการข้อเสนอแนะ /ข้อคิดเห็น หลังจากมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่าย แล้ว ทำให้สามารถนำเอาข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นนั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ **ด้านการจัดทำร่างฯ :** การจัดทำร่างสัญญาประชาคม ความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นส่วนสำคัญในการให้ประชาชนได้รับทราบถึงรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม
5	**นายอนุสรณ์ กะณะศิริ**	การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลานั้น เกิดจากแนวคิดของโครงการ วัด ประชา รัฐ ที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาทางกาย จิตใจ และปัญญา โดยมีการนำหลัก 5ส กับแนวคิด หลักสัปปายะ 7 มาบูรณาการร่วมกัน ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้แก่ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย (5ส.) ทำให้ประชาชนมีความเสียสละและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลาง **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :**

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		การรับฟังความคิดเห็น คือการได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นแง่มุมอื่น ๆ หรืออาจเป็นในสิ่งที่เรายังไม่เคยได้ยิน ได้รู้ ได้เห็นมาก่อน การฟังก็นับเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เราได้เกิดความรู้ใหม่ๆ ได้ **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** ซึ่งเมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นแล้ว ต้องนำเอาข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาเพื่อใช้ประโยชน์ในการหาแนวทางแก้ไขหรือหาแนวทางเพื่อพัฒนาต่อไป **ด้านการจัดทำร่างฯ :** การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองจัดทำขึ้นจากการเปิดกว้างรับฟังเสียงสะท้อนของประชาชน และกำหนดเป็นความตกลงของการอยู่ร่วมกัน ไม่ให้เกิดเงื่อนไขสุ่มเสี่ยงต่อความขัดแย้ง ที่ขยายไปสู่ความรุนแรงในอนาคต อยู่ระหว่างการสร้างการรับรู้และทำความเข้าใจกับประชาชน
6	**นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์**	วัด คือ สถานที่ที่ผู้คนต้องแวะเวียนกันเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งขัดเกลาจิตใจ สถานที่พักผ่อน สะสมบุญ หรือแม้กระทั่งเป็นแหล่งพักพิงให้กับผู้คนที่เดือดร้อนไร้ที่พึ่ง แต่เมื่อมีผู้คนเข้ามามากมาย วัดก็กลายเป็นที่สกปรกไม่เรียบร้อย ควรอย่างยิ่งที่จะนำหลัก 5ส มาใช้เพื่อเป็นการปรับปรุงวัดให้เกิดการพัฒนาและยกระดับวัดให้มีความพร้อมกับการเข้ามาของผู้คน ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือ หลักสัปปายะ 7 มาใช้ให้เกิดการพัฒนาภูมิทัศน์ที่สะอาดร่มรื่น มีพื้นที่เหมาะสมภายในวัด**การบูรณาการองค์ความรู้ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** คนแต่ละคนมีความคิด ทัศนคติ และความเข้าใจในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน การรับฟังสามารถทำให้เราได้ความคิดและทัศนคติใหม่ ๆ เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด ทัศนคตินั้นจะเป็นผลดีอย่างมาก **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** การที่คนแต่ละคนมีความคิด ทัศนคติ และความเข้าใจในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน การนำเอาการรับฟังนั้นมาใช้สามารถทำให้เราได้ความคิดและทัศนคติใหม่ ๆ เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความคิด ทัศนคติ **ด้านการจัดทำร่างฯ :** จัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเองเป็นเวที

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ของการพูดคุย แลกเปลี่ยนถกแถลง (ไม่ใช้โต้เถียง) เกี่ยวกับข้อมูล เช่น การแก้ไขปัญหาในชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน โดยกระบวน การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น
7	**นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์**	การพัฒนายกระดับวัด ประชา รัฐ มีเป้าหมายเพื่อทำให้วัดเป็นสถานที่ร่มรื่น สวยงาม เหมาะแก่การเรียนรู้ **ปัจจัย :** วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของคนในชุมชนและทำกิจกรรมร่วมกัน จึงเปรียบ เสมือนปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการปรองดองสมานฉันท์ **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมักทำให้เราได้รับความคิดใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อใช้ในการปรับปรุงตนเอง หรือการปรับเปลี่ยนความคิดเดิม ๆ **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** หลังจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ทำให้เราได้รับความคิดใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อใช้ในการปรับปรุงตนเอง หรือการปรับเปลี่ยนความคิดเดิม ๆ การนำข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นนั้นมาบูรณาการร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีกว่าเดิม**ด้านการจัดทำร่างฯ :** คือ การเปิดให้สมาชิกในชุมชนได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนในการพัฒนา/ปรับปรุงวัดให้เกิดการยกระดับการพัฒนาวัด โดยให้มีการบูรณาการระหว่างวัด รัฐ และประชาชน
8	**พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู**	การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ นั้น ได้มีการนำหลัก 5ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย มาใช้โดยใช้ฐานแนวคิดของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มาเป็นหลักในการดำเนินการ **ปัจจัย :** การออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในสังคม รวมถึงหลายภาคส่วนตื่นตัวเรื่องการช่วยสังคม การมีจิตอาสา รับผิดชอบต่อสังคม เป็นปัจจัยหนึ่งให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ยกระดับการพัฒนาวัด ประชาชน และภาครัฐ ก่อให้เกิดสังคมสุขภาวะอย่างยั่งยืน **การบูรณาการองค์ความรู้**

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น : การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในสังคมหมู่มาก หลากหลายทัศนคติ หลากหลายความคิด การเปิดใจรับฟังความคิดเห็น ทำให้กิจกรรมนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น ทำให้เกิดความร่วมมือกันของทุกภาคส่วน โดยทำให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา **ด้านการจัดทำร่างฯ :** คือ การร่วมกันออกความคิดเห็น และสร้างความเข้าให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อตกลงร่วมกัน
9	**นางอุบลวรรณ เม่งช่วย**	การยกระดับพัฒนาวัด ประชา รัฐ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อให้วัดเกิดความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม ให้เป็นสถานที่เหมาะสมกับประชาชนผู้เข้ามาใช้ เพื่อใช้เป็นพื้นที่พัฒนาจิตใจและปัญญา ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ควรปฏิบัติตามแนวพันธกิจ 3 ประการ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 4) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และประชาชนกับภาครัฐเป็นฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน **การบูรณาการองค์ความรู้ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การรับฟังความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญมากในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มคนที่มาจากหลายอาชีพ หลายสังคม การรับฟังความคิดเห็นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลาย **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** จากการรับฟังความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญมากในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มคนที่มาจากหลายอาชีพ หลายสังคม การรับฟังความคิดเห็นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลาย การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการ

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		เสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นนั้น ก็เป็นการนำเอาความคิดเห็นนั้น ๆ มาวิเคราะห์และนำมาใช้ **ด้านการจัดทำร่างฯ :** หมายถึงการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา
10	**ว่าที่ ร.ต.ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ**	วัด คือ สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาปัญญา แต่ด้วยความที่มีผู้คนเข้ามามากมาย ก็อาจทำให้วัดเกิดความสกปรก ไม่น่ามอง ดังนั้นการนำแนวคิด วัด ประชา รัฐ สร้างสุข เข้ามาใช้เพื่อยกระดับวัด และสร้างปรองดองสมานฉันท์ระหว่างวัด ประชาชน และรัฐ ไปพร้อม ๆ กัน ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือการนำหลัก 5ส ที่ใช้อยู่ในภาคเอกชน สามารถนำมา ประยุกต์ใช้กับวัดให้เป็นรูปธรรมจับต้องได้ การนำ 5ส มาใช้กับวัดเพื่อให้วัดเป็นที่สัปปายะ ก็ต้องมีกระบวนการ วิธีการเช่นเดียวกัน แต่อาจจะมีความแตกต่างกันบ้าง เพราะเนื่องจากเป้าหมาย ภาระหน้าที่แตกต่างกัน ระหว่างวัดกับภาคเอกชน **การบูรณาการองค์ความรู้ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** ควรมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้คนหลากหลาย เพื่อให้เกิดการระดมความคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก่กัน **ด้านการบูรณาการข้อเสนอ แนะ/ข้อคิดเห็น :** คือ การนำเอาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ทุกภาคส่วนร่วมกันออกความคิดเห็นมาใช้เพื่อการพัฒนาวัด ประชา รัฐ **ด้านการจัดทำร่างฯ :** หมายถึงการพูดคุย แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับข้อมูล ได้แก่ การวางแผน การทำข้อตกลงร่วมกันซึ่งเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก
11	**นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์**	คนไทยมักคุ้นชินกับวัด เพราะเป็นที่เรียนรู้ พัฒนาจิตใจ ปัญญา และยังเป็นสถานที่จัดงานประเพณีต่าง ๆ ให้กับชุมชนด้วย ดังนั้น วัดจึงต้องเป็นสถานที่สะอาด ร่มรื่น อยู่เสมอ เพื่อเป็นการยกระดับการพัฒนาวัด จึงต้องนำหลัก 5ส มาใช้เพื่อปรับปรุงวัดให้มีความสะอาด น่ามอง **ปัจจัย:** ควรมีการร่วมกันพัฒนาวัดหรือปรับปรุงวัดให้มีความสะอาด ร่ม

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		รื่น ปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่ดี ถูกสุขลักษณะ มีระเบียบ การปฏิบัติที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเป็นการประสานการร่วมมือของทุกภาคส่วน ทำให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ ได้อีกทางหนึ่ง **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การรับฟังความคิดเห็นก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลาอย่างหนึ่ง เพราะการเปิดให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้นั้น ถือเป็นการร่วมมือกันอย่างหนึ่งเช่นกัน **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข นั้น เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน วัด และภาครัฐแล้ว ควรมีการนำมาบูรณาการข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ นั้นเป็นลำดับต่อไป **ด้านการจัดทำร่างฯ :** ได้แก่ การทำข้อตกลง ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ร่วมกัน โดยต้องมาจากการแสดงความคิดเห็นของทุกฝ่าย
12	**นางฉันทนา สัปโท**	ตั้งแต่เกิด จนถึงตาย คนไทยเรามักผูกพันใกล้ชิดกับวัด วัดคือศูนย์กลางของชุมชนก็ว่าได้ ไม่ว่าจะเป็นงานอกุศล งานมงคล งานประเพณี การศึกษาเล่าเรียน แหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรม ประเพณี วัดก็มีส่วนร่วมทั้งสิ้น การยกระดับการพัฒนาวัด ตามแนวความคิดของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ทำให้วัดเกิดความสะอาด ประชาชนมีความรู้สึกสบายตาและร่มรื่น เหมาะสมกับการเรียนรู้ ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ คือการร่วมกันระหว่างประชาชน รัฐ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในจัดการเพื่อให้เกิดการเดินทางที่ปลอดภัย สะดวก เป็นเส้นทางแห่งการเรียนรู้ มีแหล่งที่อำนวยความสะดวกต่อการบริโภค รวมถึงการจัดสถานที่ภายในวัดให้มีความสะดวกต่อ การเดินทางและการเรียนรู้ **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** ด้านการรับฟังความคิดเห็นนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ที่ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และเป็นอันหนึ่งเดียวกันได้ **ด้านการบูรณาการ**

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น : คือ การนำเอาความคิดเห็นของประชาชน ภาครัฐ และวัด มาใช้เป็นแนวทางในการยกระดับการพัฒนาวัดให้ดียิ่งขึ้น **ด้านการจัดทำร่างฯ :** มีหลักสำคัญ คือ การทำข้อตกลงร่วมกัน
13	**นายสาธร พันภัย**	วิถีชีวิตของคนไทยนั้น มักมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน วัดคือสถานที่สำคัญ วัดกับประชาชนมีความสัมพันธ์อันแนบแน่น การยกระดับการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่ที่พร้อมเหมาะสม สะอาด ร่มรื่น นั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก **ปัจจัย :** การสนทนาและการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส การให้ธรรมะเป็นธรรมทาน การส่งเสริมการสนทนาธรรมตามกาลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมร่วมกันจนก่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ได้อีกทางหนึ่ง **การบูรณาการองค์ความรู้ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การรับฟังความคิดเห็น ทำให้เราได้เข้าใจถึงปัญหา และหนทางแก้ไขได้ดีมากขึ้น ส่งผลให้เราสามารถนำไปปรับปรุงเพื่อการแก้ไขปัญหานั้นได้ **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** เมื่อเราได้เข้าใจถึงปัญหา และหนทางแก้ไขได้ดีมากขึ้น จากการรับฟังความคิดเห็น จากนั้นเราต้องนำข้อคิดเห็นนั้นมาบูรณาการ เพื่อนำไปปรับปรุงเพื่อการแก้ไขปัญหานั้นได้ **ด้านการจัดทำร่างฯ :** การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นความตกลงร่วมกันของคน เพื่อเป็นการแสวงความตกลงและทางออกของปัญหาสังคมใดปัญหาหนึ่ง
14	**นายไพเจน มากสุวรรณ**	การนำหลักสัปปายะ 7 มาใช้กับการพัฒนาวัดและชุมชนนั้น ทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย สภาพแวดล้อมที่ดี เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาธรรม **ปัจจัย :** การจัดระบบสภาพแวดล้อมภายในวัดและชุมชนให้มีสภาพที่เอื้อต่อธรรมชาติและการเรียนรู้ ให้มีสวนพุทธธรรมเพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติภาวนา เป็นการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐได้ **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การรับฟังความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ในด้านการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ก็ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำ

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาในสิ่งที่ดีกว่า **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น** : คือ การนำข้อคิดเห็นจากการบูรณาการความร่วมมือของประชาชน ภาครัฐ และวัด มาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สัปปายะต่อไป**ด้านการจัดทำร่างฯ :** เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยหลากหลายวิธีการ และขั้นตอนที่ชัดเจน ที่จัดขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นที่หลากหลายข้อสังเกต และ/หรือข้อสรุป ของประชาชนหรือคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ว่ามีความรู้สึก หรือมีความคิดต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเขาทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไร และ มีแนวทางที่จะแก้ปัญหา หรือผลักดันในประเด็นนั้น ๆ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ประชาชนมีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของการพัฒนานั้น
15	**นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์**	อการที่ประชาชนหรือหมู่ชนที่เข้ามารวมกันเพื่อพูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในรูปของกลุ่มหรือเครือข่าย ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายที่แก้ปัญหานั้นๆ ให้ลุล่วง หรือพัฒนาประเด็นนั้น ๆ ร่วมกัน
16	**นายนิพนธ์ จุฬามณี**	โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เกิดขึ้นจากพระมหาเถระสมาคมและรัฐบาลได้เห็นชอบร่วมกันในการอนุมัติแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาระยะ 5 ปี และ 20 ปี โดยการระดมความคิดเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาค ที่เล็งเห็นว่าวัดคือศูนย์กลางของชุมชนเป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ ซึ่งถือเป็นสถานที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่ต้องพัฒนาให้วัดเป็นสถานที่ที่สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย โดยมีประชาชน วัด และรัฐ บูรณาการร่วมกัน **ปัจจัย :** การเคารพความถูกต้องของหมู่คณะหรือความยุติธรรมทางสังคม ในที่นี้คือ การกำหนดสิ่งพึงปฏิบัติของวัดโดยส่วนรวมเป็นการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติได้เหมือนๆ กัน เข้าใจตรงกัน ซึ่งอาจจะเป็นกฎระเบียบในการจัดวางสิ่งของ การเก็บ การค้นหา การใช้ รวมทั้งการทำกิจวัตร 10 ของพระสงฆ์ให้สมบูรณ์ ถ้าเห็นว่ามีอะไรที่ดีกว่าก็ต้องแก้ไขมาตรฐานให้เหมาะสม มาตรฐานต้องปรับให้

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ทันสมัย เหมาะสมกับกาลเวลาและงาน **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข คือ โครงการที่มีความร่วมมือระหว่างวัด ประชาชน และภาครัฐ การที่มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นในแต่ละส่วนทำให้มีการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ได้อีกทางหนึ่ง **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** เป็นการนำความคิดเห็นที่ได้จากการเปิดให้มีการรับฟังความคิดเห็นมาใช้เป็นแนวทางในการยกระดับการพัฒนาวัดต่อไป **ด้านการจัดทำร่างฯ :** คือ แนวทางที่ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ออกความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
17	**นายนภสินธ์ วิชัยโย**	บทบาทของวัดในปัจจุบันนั้นมีการผิดเพี้ยนไปจากเดิมมาก จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามาวัดมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด **ปัจจัย :** การรักษาพระธรรมวินัย โดยการรักษาและประพฤติปฏิบัติตนเองตามพระธรรมวินัย หรือระเบียบที่คณะสงฆ์กำหนดไว้เคารพ นับถือสิ่งที่เป็นประโยชน์ตามหลักพระพุทธศาสนา และนำหลักการนั้นไปส่งเสริมให้สังคมเกิดความสงบสุข มีศีล มีธรรม มีความปรองดองสมานฉันท์ **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** เป็นการร่วมมือกันระหว่างประชาชน รัฐ และวัด เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้เป็นไปตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** เป็นการร่วมมือกันระหว่างประชาชน รัฐ และวัด ต่อจากการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ให้เป็นไป

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข **ด้านการจัดทำร่างฯ** เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการขับเคลื่อน เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องเป็นธรรม เกิดความสามัคคีปรองดอง ส่งผลให้เกิดการยกระดับการพัฒนาที่ดีขึ้น
18	**พระครูวิจิตรรัตนวัตร**	โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข จะนำไปสู่การพัฒนาวัดและชุมชนให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการมรดกวัฒนธรรมของวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป **ปัจจัย :** การร่วมมือกันระหว่างประชาชน ภาครัฐ และวัด เพื่อทำให้วัดเป็นพื้นที่สะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีมาตรฐานกำกับการใช้งานพื้นที่โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการ **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** ได้แก่ การร่วมกันแสดงความคิดเห็น หาทางแก้ไข แนะแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนา **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น** : การร่วมกันแสดงความคิดเห็น หาทางแก้ไข แนะแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนา เพื่อนำมาใช้ในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นต่อไป **ด้านการจัดทำร่างฯ :** เพื่อให้ประชาชน ภาครัฐ และวัด ร่วมกันหาข้อตกลง ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น ร่วมกันในการร่วมกันยกระดับการพัฒนาวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขต่อไป
19	**พระครูปลัดวุฒิพร ยติโก**	โครงการวัด ประชารัฐ สร้างสุข เป็นโครงการที่ขยายแนวคิดหลัก 5ส ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง**ปัจจัย :** การนำ 5ส ตามแนวทางของสงฆ์ ได้แก่ สะสาง คือ การเสียสละของใช้ส่วนตัว สะดวก คือ สติสามารถรู้ตัวตลอดเวลา สะอาด คือ การปลงอาบัติ สร้างมาตรฐาน คือ การกำหนดสิ่งที่ทำ ปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ และสร้างวินัย คือ รักษาพระธรรมวินัย **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** คือ การบูรณาการร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาและสร้างความปรองดองไปพร้อม ๆ กัน **ด้านการบูร**

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น : เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็น คือการบูรณาการร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาและสร้างความปรองดองไปพร้อม ๆ กันแล้วนั้น ควรนำมาบูรณาการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ดีขึ้น **ด้านการจัดทำร่างฯ :** คือ การสร้างความปรองดองในรูปแบบหนึ่งที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเพื่อร่วมกันพัฒนา
20	**พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ**	โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบและแนวคิด 5ส ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน ส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่เรียนรู้ พื้นที่ทางจิตใจและปัญญา พัฒนาและระบบฐานข้อมูล องค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน **ปัจจัย :** การจะสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับพัฒนาวัด ประชา รัฐ นั้น ควรมีการนำหลักธรรมมาบูรณาการร่วมกับหลักแนวคิด 5ส เพื่อให้ประชาชน วัด รัฐ ได้ร่วมกันพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** คือ สิ่งที่ทำให้เกิดผลดีในการพัฒนา เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการนำมาใช้ในพัฒนา เมื่อความคิดเห็นนั้นมาจากส่วนรวม ทุกคนย่อมเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์นั่นเอง **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** ในการรับฟังความคิดเห็น คือสิ่งที่ทำให้เกิดผลในด้านนามธรรม เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการนำมาใช้ในพัฒนา เมื่อความคิดเห็นนั้นมาจากส่วนรวม เมื่อมีการนำมาบูรณาการย่อมทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ทำให้ทุกคนย่อมเห็นไปในทิศทาง เดียวกัน ก่อให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ได้นั่นเอง **ด้านการจัดทำร่างฯ :** ในการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง สมาชิกหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนทุกคนต้องมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นตัดสินใจและลงมือทำในเรื่องต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของชุมชนด้วยกัน

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
21	**พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส**	**การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** ในสังคมหนึ่งนั้นประกอบด้วยผู้คนหลากหลายความคิด การรับฟังความคิดเห็นนั้นทำให้เราได้เข้าใจในสิ่งที่เขาคิด ทำให้เราได้เกิดความคิดใหม่ ๆ ได้ **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** คือการผสานความคิดเห็นที่แตกต่างเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่ต้องการพัฒนา **ด้านการจัดทำร่างฯ :** การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง จัดให้มีการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง มีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน
22	**พระครูสถิตรัตนบรรพต**	สังคมไทยเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีผลทั้งทางบวกและทางลบ ทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและด้านสิ่งแวดล้อม จากภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกิจการพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาจะเป็นสัจธรรมทันสมัย แต่การปรับตัวที่ล่าช้าขององค์กรทางพระพุทธศาสนาและบุคลากรทางศาสนาเป็นเหตุนำมาซึ่งวิกฤติศรัทธา ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสังคมไทย ทำให้เกิดการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง **ปัจจัย :** “วัด” เป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจของทุกคนในชุมชน ดังนั้น การไปวัดจึงไม่ใช่เพียงไปทำบุญเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ของประชาชนที่ส่งผลทั้งทางกายและจิตใจ ปัจจัยที่สร้างให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์นั้น ได้แก่ การนำหลัก 5ส มาใช้โดยให้ประชาชน วัด และหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาร่วมกันพัฒนาวัด **การบูรณาการองค์ความรู้ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นที่ต่างกัน ทำให้เกิดการบูรณาการและยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้ อีกทั้งยังทำให้เกิดการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ได้อีกทางหนึ่ง

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ด้วย **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** คือ การนำเอาองค์ความรู้ หรือความคิดเห็นที่เสนอแนะมาเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเพื่อยกระดับวัดให้เกิดผลดีตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข **ด้านการจัดทำร่างฯ :** คือ กระบวนการสำคัญที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น การออกความคิดเห็น การเสนอแนวทางแก้ไข/ปรับปรุง หรือการทำข้อตกลงร่วมกัน
23	**พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปณฺญาวฑฺโฒ**	"โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข" มีแนวคิดที่ว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย **ปัจจัย :** "โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" อีกหนึ่งโครงการภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่สงบร่มเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน นำไปสู่สังคมที่ดี **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** คือ การรับฟังความคิดเห็นของทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและไร้อคติ พร้อมหาแนวทางร่วมกันให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น : คือ** การนำเอาความคิดเห็นที่ทุกคนออกความคิดเห็นมาผสมผสานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดเพื่อใช้ในการพัฒนา **ด้านการจัดทำร่างฯ :** เป็นการรวมตัวของผู้ที่เกี่ยวข้องในการออกความคิดเห็น เสนอแนะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การสรุปผลที่มาจากผลของความคิดเห็นนั้น นำไปสู่การนำไปพัฒนาต่อยอดได้
24	**นายบุญธรรม สุวรรณโณ**	การพัฒนาวัดอันเป็นสถานที่สำคัญที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนคนไทยให้มีความสะอาดสวยงาม เป็นแหล่งรวมจิตใจและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ให้แก่ประชาชนคนทั่วไป นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง **ปัจจัย :** การทำวัดให้เป็นพื้นที่สัปปายะ คือ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เกื้อกูลให้การประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นไปด้วยความสบายกาย สบายใจ ขั้นตอนการดำเนินงานวัด ประชา รัฐ สร้างสุขสู่สัปปายสถาน มีแนวทางการดำเนินงานเริ่มจากตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประกาศนโยบาย อบรมให้ความรู้ สำรวจพื้นที่ด้วยคณะทำงาน จัดทำแผนปรับปรุง กำหนดพิธีเปิดเพื่อทำความสะอาดครั้งใหญ่และตรวจประเมินพื้นที่สรุปผลการปฏิบัติงาน ส่วนพื้นที่ต่างๆ

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สรุปบทสัมภาษณ์
		ภายในวัดที่ควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ป้ายชื่อวัด ผังวัด การจัดการจราจร การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์ ห้องน้ำ การจัดการขยะ สภาพแวดล้อมทั่วไประบบไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย โรงครัว ตลอดจนอาคารเสนาสนะต่าง ๆ **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** ควรเริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นว่าประชาชนต้องการอย่างไร วัดมีความประสงค์อย่างไร เพื่อนำเสนอให้ภาครัฐสนับสนุนเพื่อการพัฒนาต่อไป **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** เริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นว่าประชาชนต้องการอย่างไร วัดมีความประสงค์อย่างไร นำผลที่ได้มาบูรณาการร่วมกันในการหาข้อเสนอแนะเพื่อนำเสนอให้ภาครัฐสนับสนุนเพื่อการพัฒนาต่อไป **ด้านการจัดทำร่างฯ :** คือ พื้นที่ที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงทัศนคติได้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด
25	**นางอารีย์ หนูสวัสดิ์**	วัดคือแหล่งพักพิงทั้งทางกายและใจ ผู้คนมากมายมักใช้วัดเป็นสถานที่เพื่อพัฒนาจิตใจให้สงบ ดังนั้นเมื่อมีโครงการวัดประชา รัฐ ขึ้นมา ย่อมทำให้วัดได้รับการยกระดับขึ้น **ปัจจัย :** การนำหลักการ 5ส และหลักสัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ของวัดโดยมีหลักการตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ว่า 3 – 5 -7 9 นั้นเป็นกระบวน การพัฒนาโครงการให้สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของวัดและชุมชน **การบูรณาการองค์ความรู้ ประกอบด้วย ด้านการรับฟังความคิดเห็น :** การพัฒนายกระดับวัด ประชา รัฐ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยอยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการร่วมกันเพื่อสร้างเสริมความปรองดองสมานฉันท์ ควรมีการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น เพื่อเป็นพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจในทิศทางเดียวกันทั้งวัดประชาชน และภาครัฐ **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น :** ต้องเป็นการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา **ด้านการจัดทำร่างฯ :** การจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง เป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง มีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์ พบว่า

1. สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า วัด ประชา รัฐ เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ได้รับเงินจัดสรรจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน่วยงานที่เข้าร่วม อาทิเช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการ สาธารณสุข อุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น มีการนำเครื่องมือ 5ส มาในการขับเคลื่อนโครงการและบูรณาการร่วมกับแนวคิดหลักสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับประชาชนผู้เข้ามาใช้เป็นแหล่งพัฒนาจิตใจ รวมถึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ด้วย

2. ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยสำคัญคือต้องมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ ในทุกภาคส่วน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการร่วมกันพัฒนา มีการนำ 5ส มาใช้เป็นเครื่องมือหลัก และมีการจัดกิจกรรมที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลัง การจัดพื้นที่ภายในวัดให้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ ก่อให้เกิดกิจกรรรมร่วมระหว่างวัดกับชุมชน

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ด้านการรับฟังความคิดเห็น พบว่า ควรปฏิบัติตามการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข ผ่านการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยพระสงฆ์ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณี งานวัดประจำปี โดยให้ประชาชนในชุมชนรวมถึงภาครัฐ เอกชน ในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน เสนอแนะความต้องการได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างทัศนคติใหม่ ๆ ได้อีกด้วย **ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น** พบว่า เมื่อมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอเรียบร้อยแล้ว ควรนำเอาผลที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาบูรณาการในการสร้างองค์ความรู้ ผ่านกิจกรรม การจัดทำแผนงาน การอบรม เพื่อต่อยอดไปสู่การพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะที่ดี เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ต่อไป **ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความปรองดอง** พบว่า การทำร่างสัญญาประชาคมคือความตกลงร่วมกันของประชาชน กลุ่มคน และกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อแสวงหาความตกลงในการแก้ไขหรือพัฒนาร่วมกัน สัญญาประชาคมเปรียบเสมือนตัวชี้วัดในการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพราะเป็นความเห็นร่วมที่จะต้องร่วมกันพัฒนา และแก้ไขปรับปรุงไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในการพัฒนา

4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการเสวนากลุ่ม

การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

นายสุริยัน ราชผล (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำพันธกิจ ของโครงการมาบูรณาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เนื่องจากพันธกิจเป็นสารตั้งต้นของการยกระดับ

และสมควรอย่างยิ่งจะได้นำมาเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

นายเอกวัฒน์ ตังคะมณีผล (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำเครื่องมือ 5ส ประกอบด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน สร้างวินัย มาบูรณาการกับการยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เพื่อทำให้วัดสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และเป็นการสร้างสุขลักษณะนิสัยที่ดี เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

นายสุชาติ พรหมสวัสดิ์ผล (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำเอาวัตถุประสงค์ของโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุขมาใช้ คือ การส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน

สมมาตร แก้วมณีผล (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำพันธกิจสู่วัดสวยของโครงการวัด ประชา รัฐ มาบูรณาการเพื่อพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาดร่มรื่น สวยงาม ให้เหมาะสมกับเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และพื้นที่ทางสังคม และเป็นการพัฒนาพื้นที่ทางจิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อทุกภาคส่วนร่วมด้วยช่วยกันย่อมเกิดความปรองดองสมานฉันท์ พร้อมกับการยกระดับพัฒนาวัด ประชา รัฐ ไปพร้อม ๆ กันด้วย

นางสาวฑัยศิกานต์ญา เบนติยานนท์ (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติร่วมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ มีมาตรฐานเดียว มุ่งหวังต่อผลเป็นความสงบสุข การนำเอาหลัก 5ส มาใช้ย่อมเป็นการบูรณาการกันระหว่างภาครัฐ วัด และประชาชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการยกระดับการพัฒนาวัดให้ดียิ่งขึ้น

พระครูวิจิตรรัตนวัตร (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในพื้นที่ และภาครัฐมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด โดยการใช้หลักพันธกิจของโครงการวัด ประชา รัฐ มาใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการร่วมกันระหว่างวัด ประชาชน และภาครัฐ เพื่อเป็นการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ และการพัฒนายกระดับของวัดก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นผลดียิ่งขึ้น

พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำแนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขมาใช้บูรณาการ ได้แก่ 1) การจัดตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนภาครัฐ วัด และประชาชน 2) การประกาศนโยบายให้ประชาชนรับทราบและขอความร่วมมือกันในทุกภาคส่วน 3) การอบรมให้ความรู้ เน้นการอบรมเรื่อง 5ส การสร้างความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ4) การสำรวจพื้นร่วมกันของทุก

ภาคส่วน เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ระดมความคิดในการปรับปรุงหรือพัฒนาพื้นที่ 5) การร่วมกันออกความคิดเห็นในด้านการจัดทำแผนปรับปรุง 6) มีการจัดการทำความสะอาดครั้งใหญ่ โดยการร่วมมือของวัด ภาครัฐ และประชาชน และ 7) ตรวจประเมิน สรุปผล รายงานผลให้กับภาครัฐ และประชาชนทั่วไปได้รับทราบ

พระครูวาทีธรรมวิภัช (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีการจัดการพื้นที่จิตและปัญญา เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ที่พร้อมในการพัฒนาจิตและปัญญา ได้แก่ การจัดให้พื้นที่ของวัดเป็นสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีพุทธ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อส่งเสริมาการดำเนินชีวิตตามแนววัฒนธรรม ประเพณีทางพุทธศาสนา การพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ แสดงธรรมเทศนา บรรยายธรรม และส่งเสริมการเจริญวิปัสสนากรรมฐานให้กับประชาชน ตามที่กล่าวมานี้ให้บูรณาการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และวัด เพื่อสร้างให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ขึ้น

พระครูวิรัชธรรมโชติ (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำแนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสุข ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขมาใช้ เพื่อเป็นมาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ประชาชน และวัด ได้แก่ 1) การจัดทำป้ายชื่อวัดบริเวณหน้าวัด พร้อมแผนผังวัดโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ ให้มีความสะดวก 3) การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์และการควบคุมการเบิก – จ่ายสิ่งของ 4) การดูแลห้องน้ำให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ 5) การจัดการขยะ ต้องมีการรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะ 6) ดูแลสภาพแวดล้อมทั่วไป ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย 7) มีการฝึกอบรมระบบไฟฟ้า และการป้องกันอัคคีภัย 8) ดูแลโรงครัวให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย พร้อมใช้งาน และ 9) อาคารภายในวัดต้องมีป้ายชื่อ สะอาดเรียบร้อย มีการแต่งตั้งผู้ดูแลอาคารอย่างเป็นกิจลักษณะ หากปฏิบัติเช่นนี้จะทำให้วัด ประชาชน และภาครัฐ ได้ร่วมมือกันเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ พร้อมทั้งยังยกระดับการพัฒนาวัดไปด้วย

พระครูโกศลอรรถกิจ (เสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566) พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด ในการดำเนินการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งพัฒนาจิตและปัญญา ที่ประกอบศาสนพิธี รวมถึงเป็นแหล่งพักใจด้วย ด้วยการนำหลัก 5ส มาใช้ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวัด ประชา รัฐ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน 2) เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ 3) เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ การเรียนรู้ จิตใจและปัญญา โดยบูรณาการแนวคิด 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคม สู่ประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง 4) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน

ตารางที่ 4.2 สรุปเสวนากลุ่ม (Focus Group) การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

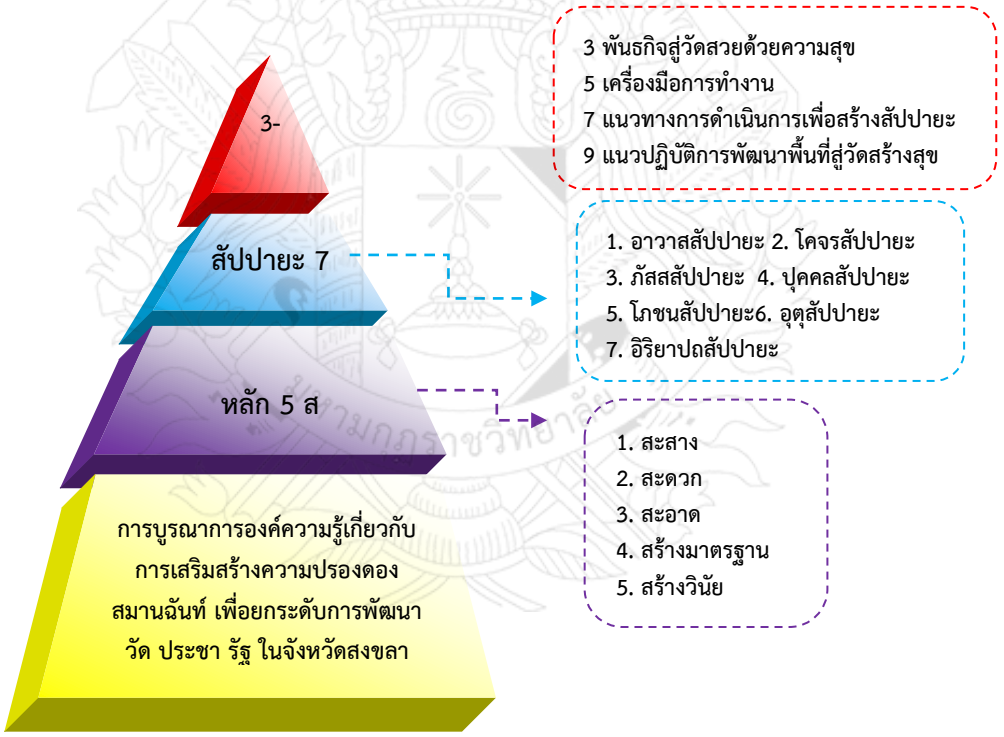
ลำดับ	ผู้ร่วมเสวนากลุ่ม	สรุปบทสัมภาษณ์
1	**นายสุริยัน ราชผล**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำพันธกิจ ของโครงการมาบูรณาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เนื่องจากพันธกิจเป็นสารตั้งต้นของการยกระดับและสมควรอย่างยิ่งจะได้นำมาเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา
2	**นายเอกวัฒน์ ตังคะมณี**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำเครื่องมือ 5ส ประกอบด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน สร้างวินัย มาบูรณาการกับการยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เพื่อทำให้วัดสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และเป็นการสร้างสุขลักษณะนิสัยที่ดี เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
3	**นายสุชาติ พรหมสวัสดิ์**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำเอาวัตถุประสงค์ของโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุขมาใช้ คือ การส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน

ลำดับ	ผู้ร่วมเสวนากลุ่ม	สรุปบทสัมภาษณ์
4	**นายสมมาตร แก้วมณี**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำพันธกิจสู่วัดสวยของโครงการวัด ประชา รัฐ มาบูรณาการเพื่อพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาดร่มรื่นสวยงาม ให้เหมาะสมกับเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และพื้นที่ทางสังคม และเป็นการพัฒนาพื้นที่ทางจิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อทุกภาคส่วนร่วมด้วยช่วยกันย่อมเกิดความปรองดองสมานฉันท์ พร้อมกับการยกระดับพัฒนา วัด ประชา รัฐ ไปพร้อม ๆ กันด้วย
5	**น.ส.ฑัยศิกานต์ญา เบนติยานนท์**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติร่วมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ มีมาตรฐานเดียว มุ่งหวังต่อผลเป็นความสงบสุข การนำเอาหลัก 5ส มาใช้ย่อมเป็นการบูรณาการกันระหว่างภาครัฐ วัด และประชาชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการยกระดับการพัฒนาวัดให้ดียิ่งขึ้น
6	**พระครูวิจิตรรัตนวัตร**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในพื้นที่ และภาครัฐมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด โดยการใช้หลักพันธกิจของโครงการวัด ประชา รัฐ มาใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการร่วมกันระหว่างวัด ประชาชน และภาครัฐ เพื่อเป็นการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ และการพัฒนายกระดับของวัดก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นผลดียิ่งขึ้น
7	**พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำแนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มาใช้บูรณาการ ได้แก่ 1) การจัดตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนภาครัฐ วัด และ

ลำดับ	ผู้ร่วมเสวนากลุ่ม	สรุปบทสัมภาษณ์
		ประชาชน 2) การประกาศนโยบายให้ประชาชนรับทราบและขอความร่วมมือกันในทุกภาคส่วน 3) การอบรมให้ความรู้ เน้นการอบรมเรื่อง 5ส . การสร้างความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ 4) การสำรวจพื้นร่วมกันของทุกภาคส่วน เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันระดมความคิดในการปรับปรุงหรือพัฒนาพื้นที่ 5) การร่วมกันออกความคิดเห็นในด้านการจัดทำแผนปรับปรุง 6) มีการจัดการทำความสะอาดครั้งใหญ่โดยการร่วมมือของวัด ภาครัฐ และประชาชน และ 7) ตรวจประเมิน สรุปผล รายงานผลให้กับภาครัฐ และประชาชนทั่วไปได้รับทราบ
8	**พระครูวาทีธรรมวิภัช**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัดประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีการจัดการพื้นที่จิตและปัญญา เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ที่พร้อมในการพัฒนาจิตและปัญญา ได้แก่ การจัดให้พื้นที่ของวัดเป็นสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีพุทธการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อส่งเสริมาการดำเนินชีวิตตามแนววัฒนธรรม ประเพณีทางพุทธศาสนา การพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ แสดงธรรมเทศนา บรรยายธรรม และส่งเสริมการเจริญวิปัสสนากรรมฐานให้กับประชาชน ตามที่กล่าวมานี้ให้บูรณาการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และวัด เพื่อสร้างให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ขึ้น
9	**พระครูวิรัตธรรมโชติ**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัดประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำแนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสุข ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขมาใช้ เพื่อเป็นมาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ประชาชน และวัด

ลำดับ	ผู้ร่วมเสวนากลุ่ม	สรุปบทสัมภาษณ์
		ได้แก่ 1) การจัดทำป้ายชื่อวัดบริเวณหน้าวัดพร้อมแผนผังวัดโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ ให้มีความสะดวก 3) การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์และการควบคุมการเบิก – จ่ายสิ่งของ 4) การดูแลห้องน้ำให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ 5) การจัดการขยะ ต้องมีการรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะ 6) ดูแลสภาพแวดล้อมทั่วไป ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย 7) มีการฝึกอบรมระบบไฟฟ้า และการป้องกันอัคคีภัย 8) ดูแลโรงครัวให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย พร้อมใช้งาน และ 9) อาคารภายในวัดต้องมีป้ายชื่อ สะอาดเรียบร้อย มีการแต่งตั้งผู้ดูแลอาคารอย่างเป็นกิจจะลักษณะ หากปฏิบัติเช่นนี้จะทำให้วัด ประชาชน และภาครัฐ ได้ร่วมมือกันเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ พร้อมทั้งยังยกระดับการพัฒนาวัดไปด้วย
10	**พระครูโกศลอรรถกิจ**	การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัดประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด ในการดำเนินการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งพัฒนาจิตและปัญญาที่ประกอบศาสนพิธี รวมถึงเป็นแหล่งพักใจด้วย ด้วยการนำหลัก 5ส มาใช้ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวัด ประชา รัฐ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน 2) เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ 3) เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ การเรียนรู้ จิตใจและปัญญา โดยบูรณาการแนวคิด 5ส หลักสัปปายะ 7 และหลักความรับผิดชอบต่อสังคม สู่ประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง 4) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทย รวมถึงกลุ่มวิชาชีพ ตื่นตัวเรื่องการช่วยเหลือสังคม การมีจิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อทำให้เกิดสังคมสุขภาวะและความยั่งยืน

สรุปได้ว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำพันธกิจ ของโครงการมาบูรณาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา และเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด ในการดำเนินการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งพัฒนาจิตและปัญญา ที่ประกอบศาสนพิธี รวมถึงเป็นแหล่งพักใจด้วย ด้วยการนำหลัก 5ส มาใช้ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวัด ประชา รัฐ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน 2) การนำหลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วย (1) อาวาสสัปปายะ (2) โคจรสัปปายะ (3) ภัสสสัปปายะ (4) ปุคคลสัปปายะ (5) โภชนสัปปายะ (6) อุตุสัปปายะ และ (7) อิริยาปถสัปปายะ มาใช้เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ 3) การนำหลักการ 3 – 5 – 7 -9 มาใช้ เนื่องจากพันธกิจเป็นสารตั้งต้นของการยกระดับและสมควรอย่างยิ่งจะได้นำมาเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา สามารถสรุปได้ตามแผนภูมิ 4.3 ดังนี้

ภาพที่ 4.3 การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

4.5 สรุปผลการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า

1. สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็น 1 ใน 14 โครงการเชิงยุทธศาสตร์ ที่มีแนวคิดว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะวัดถือเป็นสถานสำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย เป็นสถานที่ทุกคนทุกระดับมาใช้จนทำให้วัดกลายเป็นที่สกปรก ไม่เรียบร้อยขาดการวางระบบการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ โครงการนี้เป็นแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่สงบร่มเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามาวัดมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด

2. ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า

2.1 ควรนำหลัก 5ส . มาใช้ ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง โดยหลัก “5ส” หรือ “5S” นั้นมีที่มาจาก ประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย 1) สะสาง (Seiri) แยกสิ่งที่จำเป็น-ไม่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อนำสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปและหาสิ่งที่จำเป็นมาเติมให้ครบถ้วน 2) สะดวก (Seiton) จัดวางสิ่งของวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ให้เป็นระเบียบ เพื่อประหยัดเวลาการค้นหา 3)สะอาด (Seiso) ทำความสะอาดหรือตรวจสอบเครื่องมือทำงานหากพบการชำรุดจะได้ซ่อมแซม 4) สุขลักษณะ-สร้างมาตรฐาน (Seiketsu) วางแนวปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนทำได้อย่างต่อเนื่อง และ 5) สร้างนิสัย (Shitsuke) หรือการสร้างวินัยในตัวบุคคล ซึ่งมานำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาวัดแล้วถือว่าเป็นแนวทางที่ดีเป็นอย่างมาก

2.2 การนำหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่ เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนา มีด้วยกัน 7 ประการ ได้แก่ (1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาดสะอ้าน ไม่พลุกพล่านจอแจ (2) โคจรสัปปายะ คือ การเดินทางเหมาะสม ไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย ไม่ซับซ้อนวกไปวกมา (3) ภัสสสัปปายะ คือ การพูดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดีๆ สร้างประโยชน์ให้ตัวเอง ไม่มอมเมาไปในทางที่ผิด (4) ปุคลสัปปายะ คือ บุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์ และกัลยาณมิตร คอยชี้แนะชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร (5) โภชนสัปปายะ คือ อาหารเหมาะสม (6) อุตุสัปปายะ

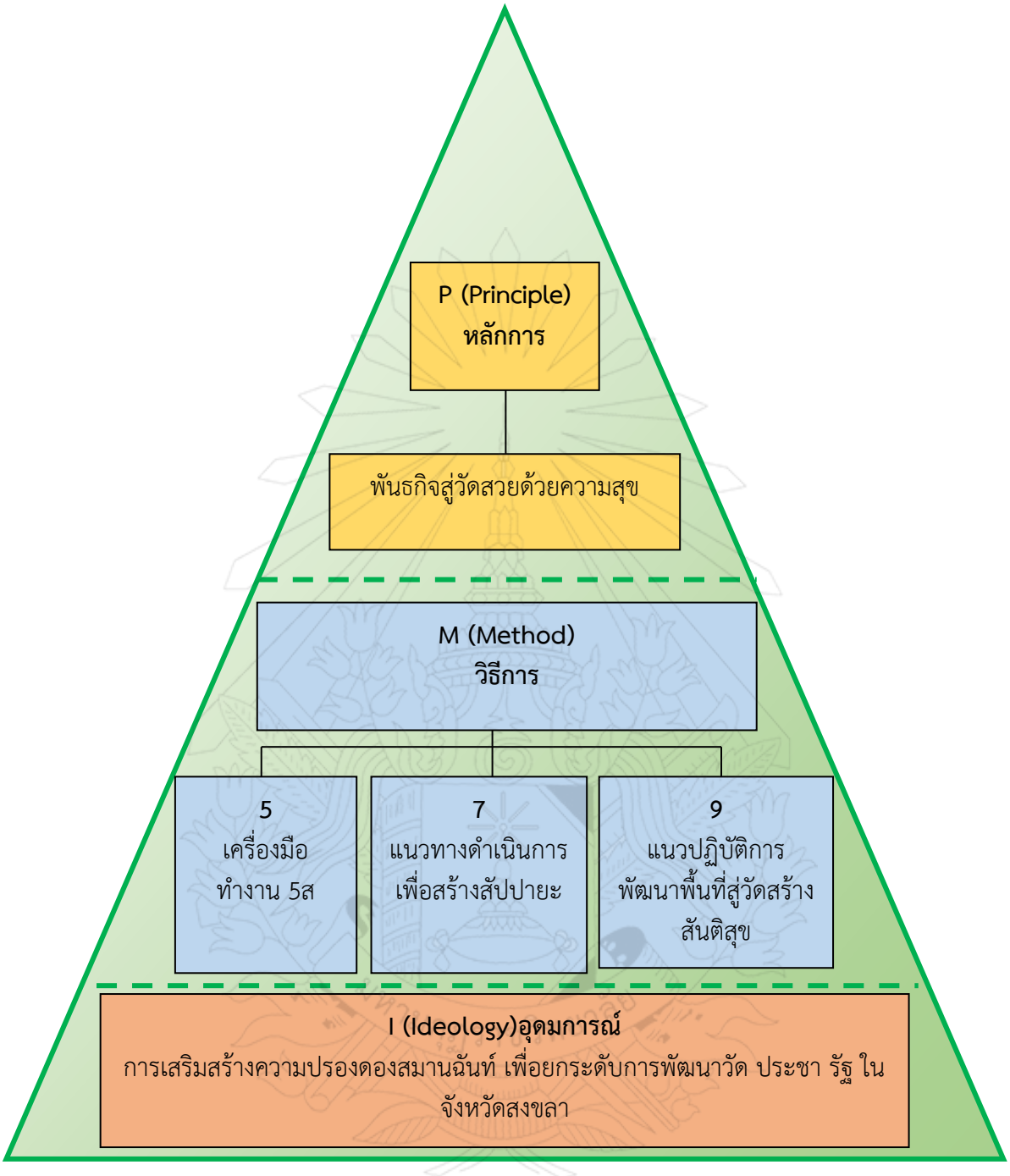
คือ อากาศเหมาะสม สดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป และ (7) อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาบถเหมาะสม จัดการพื้นที่ให้ยืน นั่ง เดิน ได้อย่างสะดวกสบาย ไม่อึดอัดระหว่างการปฏิบัติธรรมมา เป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้เป็นอย่างดี

2.3 ควรปฏิบัติตามแนว 3 – 5 – 7 - 9 ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย 3 พันธกิจสู่วัดสวยด้วยความสุข 5 เครื่องมือการทำงาน 7 แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ 9 แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสุข

ดังนั้น การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำพันธกิจ ของโครงการมาบูรณาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา และเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด ในการดำเนินการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งพัฒนาจิตและปัญญา ที่ประกอบศาสนพิธี รวมถึงเป็นแหล่งพักใจด้วย ด้วยการนำหลัก 5ส มาใช้ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวัด ประชา รัฐ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5ส ลงสู่บริบทของวัดและชุมชน 2) การนำหลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วย (1) อาวาสสัปปายะ (2) โคจรสัปปายะ (3) ภัสสสัปปายะ (4) ปุคคลสัปปายะ (5) โภชนสัปปายะ (6) อุตุสัปปายะ และ (7) อิริยาปถสัปปายะ มาใช้เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ 3) การนำหลักการ 3 – 5 – 7 -9 มาใช้ เนื่องจากพันธกิจเป็นสารตั้งต้นของการยกระดับและสมควรอย่างยิ่งจะได้นำมาเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

4.6 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” เรียกว่า PMI Model ดังนี้

ภาพที่ 4.4 แสดงองค์ความรู้จากการวิจัยการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย MICA Model

P (Principle)	**หลักการ** คือ การนำ 3 พันธกิจสู่วัดสวยด้วยความสุขมาใช้ในการดำเนินการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามเป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และ 3) การพัฒนาพื้นที่จิตใจ/ปัญญาของวัดและชุมชน ตามแนวพระพุทธศาสนา
M (Method)	**วิธีการ** คือ การนำเครื่องมือ 5 – 7 – 9 มาใช้ ประกอบด้วย - 5ส ได้แก่ สะสาง (การเสียสละ) สะดวก (การมีสติในการจัดการ) สะอาด (การดูแลรักษาวัด และชุมชน) สร้างมาตรฐาน (การเคารพความถูกต้อง) สร้างวินัย (การรักษาธรรมวินัย) - 7 แนวทางดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ มีขั้นตอนดำเนินการ คือ 1) กำหนดคณะกรรมการโครงการ 2) ประกาศนโยบาย 3) การอบรมให้ความรู้ 4) การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่ 5) จัดทำแผนปรับปรุง 6) ลงมือปฏิบัติ 7) สรุปผลการดำเนินการ - 9 แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข มีขั้นตอนดำเนินการพัฒนา/ปรับปรุง คือ 1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด แผนผังโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจรและที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลัง ควบคุมการเบิก – จ่าย 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ 6) สภาพแวดล้อมทั่วไป 7) ระบบไฟฟ้า 8) โรงครัว 9) อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด
I (Ideology)	**อุดมการณ์** คือ การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

ขั้นตอนการนำไปใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ จังหวัดสงขลา” สามารถนำมาสร้างองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า PMI Model โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ : การนำ P (Principle) เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินการระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งสัปปายะ คือ 3 พันธกิจสู่วัดสวยด้วยความสุข ในการพัฒนาพื้นที่ 3 ประการ คือ

1.1 การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามเป็นสถานที่สัปปายะ

1.2 การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

1.3 การพัฒนาพื้นที่จิตใจ/ปัญญาของวัดและชุมชน ตามแนวพระพุทธศาสนา

2. ขั้นปฏิบัติ การนำ M (Method) มาใช้ในการดำเนินการ โดยการใช้เครื่องมือ 5 – 7 – 9 ในการดำเนินการร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน พร้อมขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ดำเนินการดังนี้

2.1 การนำเครื่องมือ 5ส ได้แก่ สะสาง (การเสียสละ) สะดวก (การมีสติในการจัดการ) สะอาด (การดูแลรักษาวัด และชุมชน) สร้างมาตรฐาน (การเคารพความถูกต้อง) สร้างวินัย (การรักษาธรรมวินัย)

2.2 การปฏิบัติตามแนวทางดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ มีขั้นตอนดำเนินการ 7 ประการดังนี้

1) กำหนดคณะกรรมการโครงการ
2) ประกาศนโยบาย
3) การอบรมให้ความรู้
4) การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่
5) จัดทำแผนปรับปรุง
6) ลงมือปฏิบัติ
7) สรุปผลการดำเนินการ

2.3 แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข มีขั้นตอนดำเนินการพัฒนา/ปรับปรุง 9 ประการดังนี้

1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด แผนผังโดยสังเขป
2) การจัดการจราจร ป้ายจราจรและที่จอดรถ
3) การจัดระบบคลัง ควบคุมการเบิก – จ่าย
4) ห้องน้ำ
5) การจัดการขยะ
6) สภาพแวดล้อมทั่วไป
7) ระบบไฟฟ้า
8) โรงครัว
9) อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

3. ผลสัมฤทธิ์ ทำให้เกิดการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ I (Ideology) นำไปสู่การพัฒนายกระดับวัด โดยได้รับความร่วมมือจากวัด ประชาชน และภาครัฐ/เอกชน

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ เอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาการวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมี วัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา และ 3) เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา โดยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการเสวนากลุ่ม มาประกอบ ซึ่งได้สรุปผลจากการศึกษาในประเด็นเหล่านี้ คือ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาศัยข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงในแต่ละประเด็น แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำเสนอแนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ซึ่งผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

วัด ประชา รัฐ นำแนวคิดมาจาก “โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ซึ่งเป็น 1 ใน 14 โครงการเชิงยุทธศาสตร์ ที่มีแนวคิดว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานสำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย ต่อมาวัดกลายเป็นสถานที่ทุกคนทุกระดับมาใช้จนทำให้วัดกลายเป็นที่สกปรก ไม่เรียบร้อยขาดการวางระบบการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ จึงได้มีการนำแนวคิด 3 5 7 9 มาใช้ในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ร่มรื่นสวยงาม เหมาะสมกับการเป็นพื้นที่เรียนรู้ และให้เป็นพื้นที่แบบอย่างทางด้านกายภาพ แนวคิด 3 5 7 9 สู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย

3 **พันธกิจ สู่วัดสวยด้วยความสุข**	5 **เครื่องมือการทำงาน 5 ส.**	7 **แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ**	9 **แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข**
1. การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2. การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 3. การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา	1. สะสาง (การเสียสละ จาคะ) 2. สะดวก (การมีสติในการจัดการ) 3. สะอาด (การดูแลรักษาวัด) 4. สร้างมาตรฐาน (การเคารพความถูกต้องของหมู่คณะหรือความยุติธรรม) 5. สร้างวินัย (การรักษาพระธรรมวินัยโดยการรักษาและการประพฤติปฏิบัติตนเองตามพระวินัย)	1. กำหนดคณะกรรมการโครงการของวัด 2. ประกาศนโยบาย 3. การอบรมให้ความรู้ 4. การสำรวจพื้นที่จัดทำแผนผังวัด และวิเคราะห์พื้นที่เพื่อการพัฒนา 5. จัดทำแผนปรับปรุง 6. ลงมือปฏิบัติ 7. สรุปผลการดำเนินงาน	1. ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และแผนผังวัดโดยสังเขป 2. การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ 3. การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์และการควบคุมเบิกจ่ายสิ่งของ 4. ห้องน้ำ 5. การจัดการขยะ 6. สภาพแวดล้อมทั่วไป 7.ระบบไฟฟ้า การป้องกันอัคคีภัย 8. โรงครัว 9. อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

แนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นหนึ่งโครงการภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่สงบร่มเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามาวัดมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด

5.1.2 ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1. ควรนำหลัก 5 ส. มาใช้ ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัยเพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง โดยหลัก “5ส” หรือ “5S” นั้นมีที่มาจาก ประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย 1) สะสาง (Seiri) แยกสิ่งที่จำเป็นหรือไม่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อนำสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปและหาสิ่งที่จำเป็นมาเติมให้ครบถ้วน 2) สะดวก (Seiton)

จัดวางสิ่งของ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ให้เป็นระเบียบ เพื่อประหยัดเวลาการค้นหา 3) สะอาด (Seiso) ทำความสะอาดหรือตรวจสอบเครื่องมือทำงานหากพบการชำรุดจะได้ซ่อมแซม 4) สุขลักษณะสร้างมาตรฐาน (Seiketsu) วางแนวปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนทำได้อย่างต่อเนื่อง และ 5) สร้างนิสัย (Shitsuke) หรือการสร้างวินัยในตัวบุคคล ซึ่งมานำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาวัดแล้วถือว่าเป็นแนวทางที่ดีเป็นอย่างมาก

2. การนำหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่ เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนา มีด้วยกัน 7 ประการ 1) อาวาสสัปปายะ 2) โคจรสัปปายะ 3) ภัสสสัปปายะ 4) ปุคลสัปปายะ 5) โภชนสัปปายะ 6) อุตุสัปปายะ และ 7) อิริยาปถสัปปายะ มาเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้เป็นอย่างดี

3. ควรปฏิบัติตามแนวพันธกิจ 3 ประการ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 4) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและประชาชนกับภาครัฐเป็นฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน

5.1.3 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย OMGI Model

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า MICA Model ดังนี้

P (Principle) **หลักการ** คือ การนำ 3 พันธกิจสู่วัดสวยด้วยความสุขมาใช้ในการดำเนินการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามเป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และ 3) การพัฒนาพื้นที่จิตใจ/ปัญญาของวัดและชุมชน ตามแนวพระพุทธศาสนา

M (Method) **วิธีการ** คือ การนำเครื่องมือ 5 – 7 – 9 มาใช้ ประกอบด้วย

- 5 ส ได้แก่ สะสาง (การเสียสละ) สะดวก (การมีสติในการจัดการ) สะอาด (การดูแลรักษาวัด และชุมชน) สร้างมาตรฐาน (การเคารพความถูกต้อง) สร้างวินัย (การรักษาธรรมวินัย)
- 7 แนวทางดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ มีขั้นตอนดำเนินการ คือ 1) กำหนดคณะกรรมการโครงการ 2) ประกาศนโยบาย 3) การอบรมให้ความรู้ 4) การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่ 5) จัดทำแผนปรับปรุง 6) ลงมือปฏิบัติ 7) สรุปผลการดำเนินการ
- 9 แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข มีขั้นตอนดำเนินการพัฒนา/ปรับปรุง คือ 1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด แผนผังโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจรและที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลัง ควบคุมการเบิก – จ่าย 4) ห้องน้ำ

5) การจัดการขยะ 6) สภาพแวดล้อมทั่วไป 7) ระบบไฟฟ้า 8) โรงครัว 9) อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

I (Ideology) **อุดมการณ์** คือ การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

5.1.4 การนำองค์ความรู้ไปใช้

การนำองค์ความรู้ไปใช้หรือ PMI Model ไปใช้ได้จริง ผู้วิจัยจะดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. นำ PMI Model ไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นแหล่งสัปปายะ พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ประชาชน

2. นำ PMI Model ไปใช้ในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

3. นำ PMI Model ปรับใช้กับแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ได้อาทิ พิพิทธภัณฑ์ แหล่งท่องเที่ยว แหล่งอารยธรรม เพื่อให้เป็นแหล่งสัปปายะ

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญและน่าสนใจมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า **สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา** เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข หนึ่งโครงการภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่สงบร่มเย็น เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามาวัดมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชนและวัด **มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธณิสร จนฺทวณฺโณ (วรตันติ) และคณะ** (2562, หน้า ก) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักนวยุคและหลักพุทธธรรมแห่งสัปปายะ เพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดสร้างสุข เป็นการพัฒนาอย่างสอดคล้องระหว่างวัด บ้าน และชุมชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะพุทธบริษัททั้ง 4 ต้องร่วมกันพัฒนาในกิจกรรมทุกอย่าง สำหรับการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัลนั้น เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการให้เกิดความสมดุลใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านจิตภาพ 3 ด้านพฤติภาพ และ 4) ด้านปัญญาภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน โดยแนวทางในการพัฒนาวัดสร้างสุขนั้น ได้บูรณาการด้วยปรัชญาหลังนยุค

ของมิเชล ฟูโกต์ และหลักพุทธธรรมแห่งสัปปายะ ประกอบด้วยหลักอาวาสสัปปายะ หลักโคจรสัปปายะ หลักภัสสสัปปายะ หลักปุคคลสัปปายะ หลักโภชนสัปปายะ หลักอุตุสัปปายะ และหลักอิริยาปถสัปปายะ เป็นเครื่องมือการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล เพื่อปรับแก้ปัญหาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านจิตภาพ ด้านพฤติภาพ และด้านปัญญาภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สร้างสุขแก่ทุกคน

ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา คือ

1. การนำหลัก 5 ส มาใช้ ซึ่งประกอบ ไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง โดยหลัก “5ส” หรือ “5S” นั้นมีที่มาจาก ประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย 1) สะสาง (Seiri) แยกสิ่งที่จำเป็น-ไม่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อนำสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปและหาสิ่งที่จำเป็นมาเติมให้ครบถ้วน 2) สะดวก (Seiton) จัดวางสิ่งของ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ให้เป็นระเบียบ เพื่อประหยัดเวลาการค้นหา 3)สะอาด (Seiso) ทำความสะอาดหรือตรวจสอบเครื่องมือทำงานหากพบการชำรุดจะได้ซ่อมแซม 4) สุขลักษณะสร้างมาตรฐาน (Seiketsu) วางแนวปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนทำได้อย่างต่อเนื่อง และ 5) สร้างนิสัย (Shitsuke) หรือการสร้างวินัยในตัวบุคคล ซึ่งมานำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาวัดแล้วถือว่าเป็นแนวทางที่ดีเป็นอย่างมาก

2. การนำหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่ เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนา มีด้วยกัน 7 ประการ 1) อาวาสสัปปายะ 2) โคจรสัปปายะ 3) ภัสสสัปปายะ 4) ปุคลลสัปปายะ 5) โภชนสัปปายะ 6) อุตุสัปปายะ และ 7) อิริยาปถสัปปายะ มาเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้เป็นอย่างดี

3. ควรปฏิบัติตามแนวพันธกิจ 3 ประการ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ 4) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และประชาชนกับภาครัฐเป็นฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน

มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเสงี่ยม สุวโจ (มณีวงษ์) (2561, หน้า ก) การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธ จิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็งของวัดในจังหวัดสระบุรี มีวัตร ปฏิบัติมุ่งสู่วิธีการปฏิบัติธรรม มีความสงบ ปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ ถือเป็นเขตเมือง มีความเจริญไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธบาทและมีชุมชนอาศัยอยู่อย่าง หนาแน่น จุดอ่อน คือ การจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะและบ้านชุมชนรอบ วัด มีความกลัวการเปลี่ยนแปลงและการทำลายความเป็นโบราณสถานของวัด **และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสิริ**

ธรรมบัณฑิต และคณะ (2564, หน้า ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส เพื่อสร้างสัปปายะ คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนรอบวัด กลไกการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินการตามระบบและกลไกของโครงการ จนทำให้วัดมิ่งเมืองมูลได้รับโล่รางวัล “สัปปายะ” เป็นวัดต้นแบบ และบริษัท ควอลิตี้ เซรามิก จำกัด เป็นองค์กรต้นแบบประจำจังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ส่วนของเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาวัด 5ส มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคณะศรัทธาวัดมิ่งเมืองมูล มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และส่วนภาพรวม ผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการพัฒนารูปแบบการนำเสนอผ่านเว็บไซต์ wat3.com พบว่า การใช้สื่อมัลติมีเดีย รูปภาพ และเรื่องเล่า เผยแพร่ในสื่อสังคมเป็นหลัก และใช้วิธีการฝังเนื้อหาเชื่อมโยงจากเฟซบุ๊กดอทคอม และแชร์เนื้อหาออกไปยังโปรไฟล์ของเจ้าอาวาส กลุ่มชุมชน และกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาวัด ทำให้ผู้สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมกับสื่อสังคมและเว็บไซต์เพิ่มขึ้น **และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิหนิม)** (2561: หน้า ก) การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศ อายุการศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า 1) ด้านอาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ปลอดภัย 2) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือทางเดินไปมาได้สะดวก 3) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดสัทธา วิริยะ อุตสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร 4) ด้านปุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน เป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร 5) ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพ 6) ด้านอุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม 7) ด้านอิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม ควรมีอิริยาบถทั้ง 4 ยืน เดิน นั่ง นอน เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ ต้องมีการประสานความร่วมมือกันในการจัดเวทีรับฟังความต้องการของประชาชนในการพัฒนาวัด

2. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ ต้องมีการนำข้อคิดเห็นของประชาชนมาบูรณาการในการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สัปปายะ

3. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ ร่วมกันพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นสถานที่สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้

4. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ มีการร่วมมือในการต่อยอดการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ให้เป็นแหล่งสัปปายะ เหมือนการพัฒนาวัด โดยการใช้วัดเป็นโมเดลในการพัฒนา

5. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชน ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ร่วมกันดูแล อนุรักษ์พื้นที่ไว้ ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เหมาะแก่การมาท่องเที่ยวและเรียนรู้

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรทำการศึกษาวิจัย “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”

2. ควรทำการศึกษาวิจัย “การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”

3. ควรทำการศึกษาวิจัย “การประเมินผลการพัฒนาวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”

บรรณานุกรม

1. เอกสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์

กรมการศาสนา. (2556). *กิจกรรมของวัดซึ่งเป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน*. กรุงเทพมหานคร : กองแผน กรมศาสนา.

กฤษณมูรติ. (2544). *ชีวิตแห่งศาสนา.* กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิอันวีกษณา.

คะนึงนิตย์ จันทบุตร. (2552). *พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาวิกฤตของสังคม : กรณีพระสงฆ์นักพัฒนาอุบลราชธานี - อำนาจเจริญ.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

จินตนา สุจจานนท์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน.* เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่.* เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์. (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2540). *สังคมวิทยา.* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ*. นนทบุรี : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. (*ปริญญานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา*). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฑิตยา สุวรรณชฎ. (2527). *สังคมวิทยา.* กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

ณัฐพล ขันธไชย. (2527). *แนวความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาชนบท.* กรุงเทพ มหานคร : โอเดียนสโตร์.

ตติยา สุวรรณบุบผา. (2551). *ความเป็นพลเมืองไทยในระบบประชาธิปไตย.* นครศรีธรรมราช : บริษัท ป. อินเตอร์ปริ้น แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง.* (วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์. (2544). *ทฤษฎีพึ่งพาและเทววิทยาแห่งการปลดปล่อย.* กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิวิถีทรรศน์.

ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2547). *พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาสังคม.* ปทุมธานี : สื่อตะวัน.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550*). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท.* กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภา.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ. (2534). *ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท.* (พิมพ์ครั้งที่8). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นิคม ผัดแสน. (2540). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาต่อการพัฒนาการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนอุดรศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. (*วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา*). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นำทรัพย์ จันทร์หอม. (2546). *การทำให้ศูนย์กลางของชุมชน (การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย).* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามมิตร.

บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2549). *หลักการพัฒนา.* ขอนแก่น : ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประพันธ์ สร้อยเพ็ชร. (2547). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์โรงเรียนตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *(วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา).* เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิชญา รวยภิรมย์. (2552). บทบาทของทหารเรือในการอนุรักษ์ปะการัง กรณีเกาะขาม อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. *(ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม).* กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2552). *องค์การและการบริหารจัดการ.* นนทบุรี : ธิงค์บียินด์.

พิสิฏฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทจร. (2540). *ศาสนาพุทธ : สถานภาพบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาน.* มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พีระ พรนวม. (2544). ศรัทธาต่อหลักการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *(วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา).* เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล. *(บัณฑิตวิทยาลัย).* กรุงเทพ มหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.* กรุงเทพ มหานคร : ธรรมสภา.

พระมหาธนิสร จนฺทวณฺโณ (วรตันติ) และคณะ. (2562). รูปแบบการบูรณาการหลังนวยุคและหลักพหุธรรมแห่งสัปปายะ เพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล. (*บัณฑิตวิทยาลัย).* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเซนจอห์น.

พระมหาบุญมี โททำ. (2551). บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน. *(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต).* กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระมหารุ่น ธีรปญฺโญ. (2552). พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. *(ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต).* นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร). (2547). รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : การศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่. *(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย).* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิหนิม). (2561). การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7. *(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา)* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาเสงี่ยม สุวโจ (มณีวงษ์). (2561). รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา. *(ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา).* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2548). *หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์*. กรุงเทพฯ: ชัยมงคล พริ้นติ้ง.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ). (2541). *พุทธศาสตร์ปริทัศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พรรณี พิมาพันธ์ศรี. (2563). รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างสรรค์สู่การเมืองสู่การเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น. *(บทความวิจัย).* ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

พุทธทาสภิกขุ. (2534). *คำสอนผู้บวชพรรษาเดียว.* กรุงเทพมหานคร : ธรรมบูชา.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). *การบริหารสังคมศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร : บางกอกบล็อก.

มานพ นักการเรียน. (2544). *พระพุทธศาสนากับโลกปัจจุบัน.* กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย.

เมตต์ เมตต์การุณ์จิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์.

รัชนีกร เศรษโฐ. (2528). *สังคมวิทยาชนบท.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพ มหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วิรัช ถิรพันธุ์เมธี และทองใบ ธีรานันทางกูร. (2546). *คู่มือพระสังฆาธิการ.* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

วีรพันธ์ พวงเพชร. (2539). บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. *(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).* นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ ธนสถิต. บทบาทของสภาพัฒนาการเมืองกับการเสริมสร้างความปรองดองแห่งชาติ. *(รายงานการวิจัย).* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2541). *พระกับป่า : บทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้.* กรุงเทพ มหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

สมยศ นาวีการ. (2545). *การบริหาร.* กรุงเทพมหานคร : ชาญวิทย์เซ็นเตอร์.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2525). *สังคมไทยแนวทางการวิจัยและพัฒนา.* ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สัญญา เคณาภูมิ. (2551) ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง. *(วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์).* ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

_____. (2543). *สังคมวิทยาการเมือง.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

สิทธิโชค วรานุสันติกูล. (2519). *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม.* นครปฐม : วิทยาลัยครูนครปฐม.

สุเทพ สุนทรเภสัช. (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัยพื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม.* เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์โกลบอลวิชั่น จำกัด.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2546). *กองทัพกับธรรมรัฐ : ข้อคิดเพื่อการบริหารของประชาสังคม.* กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิถีทรรศน์.

เสาวลักษณ์ ขำนิล. (2553). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่อู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท. *(วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต).* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อัจฉรา โพธิยานนท์. (2539). *การศึกษากับการพัฒนาชุมชน.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : คณะคุรุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

อานนท์ อาภาภิรม. (2525). *สังคม วัฒนธรรม และประเพณี.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อานันท์ ปันยารชุน. (2541). *คนดีที่สังคมยังต้องการ.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : แสงดาวการพิมพ์.

อารียา ลิ้มสุวัฒน์. (2556). บทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชุมชนชนบทไทย พ.ศ. 2500 - 2502. *(วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต).* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อภิญญา กังสนารักษ์. (2544). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

อภิชัย พันธเสน. (2549). *พัฒนาชนบทไทย* : สมุทัยและมรรคตอนที่ 3 ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. *(รายงานการวิจัย).* กรุงเทพมหานคร : โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

2. บทความ วารสาร เว็บไซต์

กีรติ ศรีวิเชียร. (2555). *อดีต ปัจจุบัน และอนาคต แห่งบทบาททางสังคมของวัด.* สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2566, จาก http:// supanneeke.blogspot.com.

กุศลิน ศรียาภัย. (2555). *การพัฒนาจิตใจ : หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน.* สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566, จาก http://www.luangta.com.

_____. (2556). *การพัฒนาจิตใจ : การปฏิรูปการสื่อสาร.* สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566, จาก http://www.luangta.com.

คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ ของมหาเถรสมาคม. (2563). *คู่มือแนวปฏิบัติ โครงการวัด ประชารัฐ.* สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2566, จาก http://www.wat3579.com.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในสถานศึกษา : กรอบแนวคิด ความสำคัญ และความท้าทาย. *วารสารร่มพฤกษ์.* ปีที่ 27 ฉบับที่ 3 มิถุนายน – กันยายน 2552. หน้า 37.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2543). แนวคิดของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย. (หน้า 4 – 6). *จดหมายข่าว*. สถาบันพระปกเกล้า.

ธาราญา ศรีวิลาส. (2560). *แนวทางที่จะสร้างความปรองดองของคนในชาติ คอ.นธ.* สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2566, จาก https://www. slideshare.net/tarayasri/ss-72076229

นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว. (2555). *ความหมายของการพัฒนา.* สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566, จาก https://www.gotoknow.org/posts /300377#google_vignette

พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร). (2558). ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* หน้า 23 – 36.

พระมหาดนัย อุปวฑฺโฒ และอำนาจ บัวศิริ. (2558). รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสันติสุข : ศึกษากรณีวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* หน้า 132 – 143.

พระอธิการเสด็จ ปฏิภาโร (เภาราช). (23 ตุลาคม 2564). การสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนวังประจบ อำเภอเมือง จังหวัดตาก. *บทความ.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2565. หน้าที่ 144.

โมไนย พจน์. (2555). *หลักการปรองดองแห่งชาติเชิงพุทธ.* สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2566, จาก https://www.gotoknow.org/posts /452410#google_vignette

วัดญาณเวศกวัน. สมาฉันท์, *ข่าวสารญาณเวศก์.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 8 พฤษภาคม 2550.

วิภาวี พิจิตบันดาล. (2548). การเคลื่อนย้ายประชากรกับการลงทุนในทุนมนุษย์. *เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ 6* : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สามารถ มังสัง. (21 สิงหาคม 2557). *การปรองดอง : การคิดเห็นตรงข้าม.* สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2566, จาก https://mgronline.com/ daily/detail/9570000082152

สุภาวดี บุญมี. (2558). *สันติภาพ สันติวิธี สมานฉันท์และวิถีแห่งความปรองดอง.* สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2566, จาก http://www.southinsider.com.

สุนทรี โคมิน. (2522). *ผลกระทบของการพัฒนาในแง่มุมของจิตวิทยาสังคม.* (หน้า 374 - 396). พัฒนาบริหารศาสตร์.

อธิมุตฺโต. (2558*). สามัคคีปรองดอง.* สืบค้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2566, จาก http://board.palungjit.org.

ไอน์สไตน์ อัลเบิร์ต. (2545). *มนุษย์ชาติอันเป็นที่รักในวิจักขณา.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมิต.

3. เอกสารภาษาต่างประเทศ

Abu – Nimer. (2009). *Teconciliation. Justice and Coexistence : Theory and Practice* (Lanham, MD : Lexington Books, 2001) ; Bercovitch Jacob, Victor Kremenyuk and William I. The Sage Handbook of Conflict Resolution. London : Sage.

Arntien, S.R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation.* Journal of the American Instritue of Planners.

Bar – Tal, Daniel and Gemma H. Bennink. (2004). *The Nature of Recociliation as an Outcome and a Process in : Yaacov Bar – Siman – Tov* (ed.). From Conlict Resolution to Reconciliation. Oxford : Oxford University Press.

Brouneus, Karen. (2003). *Reconciliation – Theory and Practice for Development Copperation.* Sweden : international Development Cooperation Agency.

Galtung, Johan. (1998). *Peace by Peaceful Means : Peace and Conflict*, Development and Civilization. London : Sage Publication.

Kriesberg, Louis. (2001). *Changing Forms of Coexistence*. In Reconciliation Justice and Coexistence : Theory and Practice ed. Maryland : Lexington Books.

Murphy, Colleen. (2010). *A Moral Theory of Political Reconciliation*. Cambridge : Cambride University Press.

Streeten Paul. (1972). *The Frontiers of Development strudies*. London : Macmillan.

Lerner, D., (1968). *The Passing of Traditional Society*. New York : The Free Press.

William, E. (1976). *Electoral Participation in a Low Stimulus Election*. Rural Development.

บุคลานุกรม (สัมภาษณ์)

1. ชื่อ - สกุล นายวิรัต หนูแก้ว
ตำแหน่ง ศาสนพิธีกรประจำวัดแหลมทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2. ชื่อ - สกุล นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์
ตำแหน่ง กรรมการวัดโคกเปี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3. ชื่อ - สกุล ร้อยตำรวจโท บุญชิต ศิริรักษา
ตำแหน่ง กรรมการวัดแหลมทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4. ชื่อ - สกุล นายคณิต สุวรรณพิบูลย์
ตำแหน่ง กรรมการวัดแหลมทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

5. ชื่อ - สกุล นายอนุสรณ์ กะณะศิริ
ตำแหน่ง กรรมการวัดห้วยพุด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

6. ชื่อ - สกุล นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์
ตำแหน่ง กรรมการวัดห้วยพุด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

7. ชื่อ - สกุล นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์
ตำแหน่ง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

8. ชื่อ - สกุล พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู
ตำแหน่ง ผู้กำกับการสถานีตำรวจม่วงงาม

9. ชื่อ - สกุล นางอุบลวรรณ เม่งช่วย
ตำแหน่ง ชุมชนตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

10. ชื่อ - สกุล ว่าที่ร้อยตรี ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ
ตำแหน่ง ชุมชนตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

11. ชื่อ - สกุล นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์
ตำแหน่ง จังหวัดสงขลา

12. ชื่อ - สกุล นางฉันทนา สัปโท
ตำแหน่ง ครูโรงเรียนวัดห้วยพุด

13. ชื่อ - สกุล นายกริชชัย ภู่ฉุน
ตำแหน่ง นายอำเภอสิงหนคร

14. ชื่อ - สกุล นายไพเจน มากสุวรรณ
ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

15. ชื่อ - สกุล นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์
ตำแหน่ง ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

16. ชื่อ - สกุล นายนิพนธ์ จุฬามณี
ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ

17. ชื่อ - สกุล นายสาธร พ้นภัย
ตำแหน่ง จังหวัดสงขลา

18. ชื่อ - สกุล พระครูวิจิตรรัตนวัตร,ดร.
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลจะทิ้งพระ
วัดพิกุล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

19. ชื่อ - สกุล พระครูปลัดวุฒิพร ยติโก
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลยาง (ธ)
วัดสามกอง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

20. ชื่อ - สกุล พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลยาง (ธ) เขต 1
วัดแหลมทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

21. ชื่อ - สกุล พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลยาง (ธ) เขต 3
วัดหัวป้อมใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

22. ชื่อ - สกุล พระครูสถิตรัตนบรรพต
ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอเมือง
วัดเขาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

23. ชื่อ - สกุล พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปญฺญาวฑฺโฒ
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเลียบ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

24. ชื่อ - สกุล นายบุญธรรม สุวรรณโณ
ตำแหน่ง จังหวัดสงขลา

25. ชื่อ - สกุล นางอารีย์ หนูสวัสดิ์
ตำแหน่ง ครูโรงเรียนวัดปะโอ

บุคลานุกรม (เสวนากลุ่ม)

1. ชื่อ - สกุล พระครูโกศลอรรถกิจ.
ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา

2. ชื่อ - สกุล พระครูวิรัชธรรมโชติ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการหน่วยวิทยาบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดสงขลา

3. ชื่อ - สกุล พระครูวาทีธรรมวิภัช
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดแหลมพ้อ

4. ชื่อ - สกุล พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลหัวเขา

5. ชื่อ - สกุล พระสมุห์มงคล จกฺกวโร
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดหนองหอย

6. ชื่อ - สกุล พระครูวิจิตรสาธุรส
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่

7. ชื่อ - สกุล นายสมมาตร แก้วมณี
ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง

8. ชื่อ - สกุล นายสุชาติ พรหมสวัสดิ์
ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทำนบ

9. ชื่อ - สกุล นายเอกวัฒน์ ตังคะมณี
ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าขาด

10. ชื่อ - สกุล นายสุริยัน ราชผล
ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดขนุน

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ชื่อ – สกุล พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดร.
ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา

ชื่อ – สกุล พระครูโกศลอรรถกิจ, ดร.
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดโคกเปี้ยว จังหวัดสงขลา

ชื่อ – สกุล พระครูวิจิตรสาธุรส, ดร.
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเกาะใหญ่ จังหวัดสงขลา

ชื่อ – สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก นุ่นกล่ำ
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อ – สกุล ดร.สมมาตร แก้วมณี
ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูโกศลอรรถกิจ, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวิจิตรศีลาจาร
บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรสาธุรส, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF “WAT PRACHA RATH PROJECT” IN SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
เจริญพร ดร.สมมาตร แก้วมณี

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตรวจแล้ว

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ สัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๘๐-๘๗๒๔ เว็บไซต์ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒๒)/ว ๐๐๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน ดร.พระมหาสมพงษ์ สิริวัฑฒโน

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเรียนมา

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดี ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

(พระมหาสมพงษ์ สิริวัฑฒโน)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๘๐-๘๗๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๗๑๒๔-๕ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

~~เรียนคุณ~~ เรียน ดร.ดารุมศรี โตศาสตร์อรรถกิจ

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

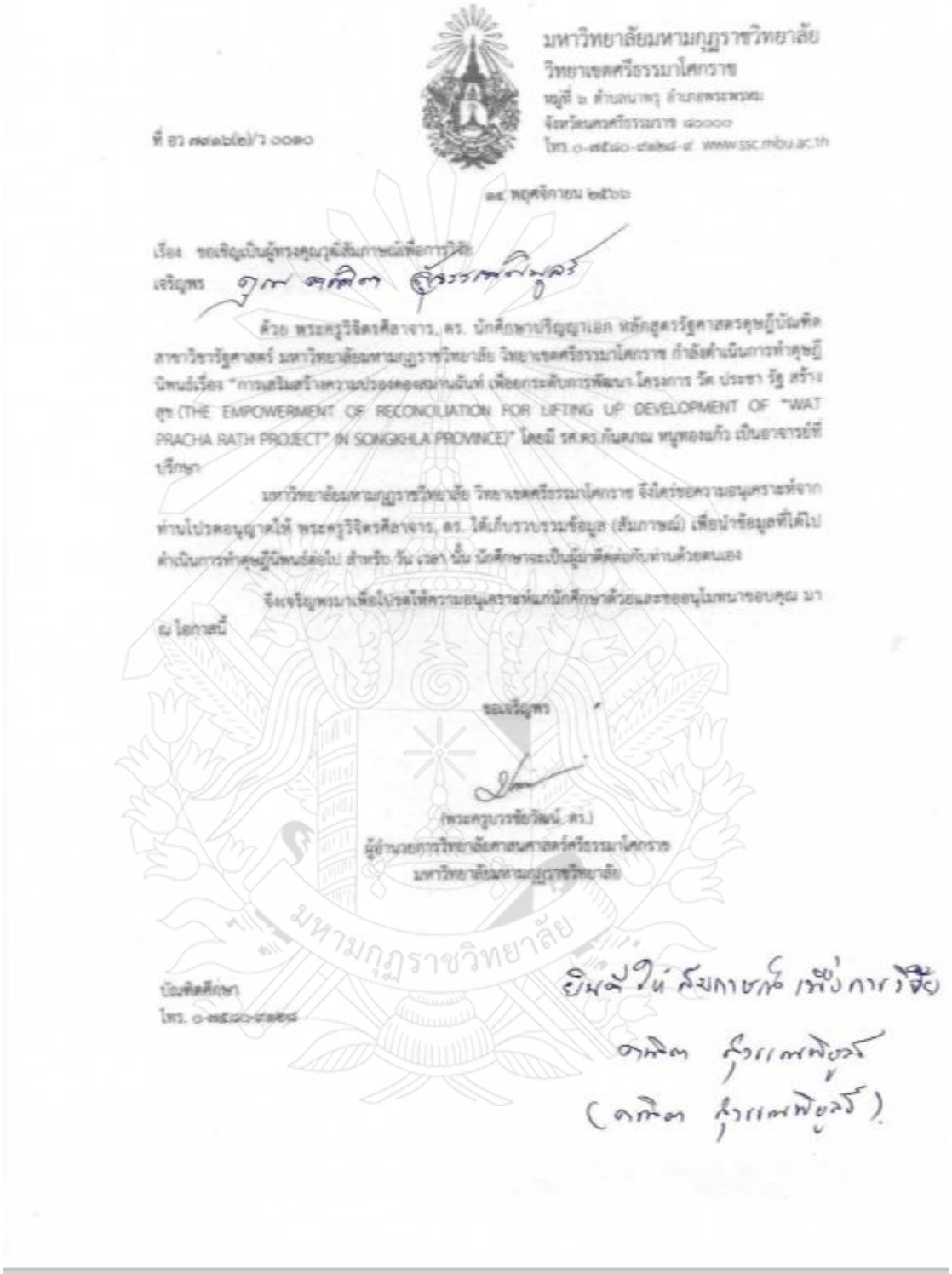
จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเชิญพร

(พระครูบวชชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
พฤศจิกายน
(ดารุมศรี โตศาสตร์อรรถกิจ)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๗๑๒๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาหรุ อำเภอสทิงพระ
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๔๗๕๔-๕ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๗๐๖(๒๕)/ว ๐๐๓๐

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ประสานติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๔๗๕๔

ยินดีให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
ดร.วิจิตร ศีลาจารย์
(ดร.วิจิตร ศีลาจารย์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๔๐-๘๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๔๐-๘๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๔๐-๗๗๕๔-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๗๒๖(๑๑)/ว ๐๐๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตถณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ประสานติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย และขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

นิสิตผู้ศึกษา
โทร. ๐-๙๕๔๐-๗๗๕๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๖๐-๙๗๒๘ เว็ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๓๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๓๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยโสภณ, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๖๐-๙๗๒๘

ป.ณ.ก.
(มุสิก สิริวิกฺขา)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาทราย อำเภอสระลงพัน
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๘๐-๘๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒๒)/ว ๐๐๓๐

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร พระมหาสุรศักดิ์ กะ:ณะ:ศิริ

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูหอมแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

(นายอนุสรณ์ กะ:ณะ:ศิริ)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๘๐-๘๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๗๐-๘๑๒๕-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๒(๒๐)/ว ๐๐๓๐

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ ทนุทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วย จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง และขอนิมนต์ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๗๐-๘๑๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๘๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ยว ๗๘๗๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๘๗๒๘

สำเนาให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.
(พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๘๐-๘๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒๒)/ว ๐๐๒๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดูกรคุณสุชาติ เหล่าสิงห์

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ ณ เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้นัดติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์มานักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวาชีรวัลย์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อินดี้ ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(นายสุชาติ เหล่าสิงห์)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๘๐-๘๗๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๗๘๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พรอครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๗๘๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๘๗๒๘ เว็บไซต์ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๗๐๖(๒๑)/ว ๐๐๓๐

๓๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดูกเสิกอีโสด เสิมสิสดี

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอนิมนต์ให้ความอนุเคราะห์ พิจารณาด้วยนะ

(นายสมาพร เต็มสวัสดิ์)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๘๗๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๔๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๙๙๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๔๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ยว ๗๘๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรรัตนวัตร, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้สัมภาษณ์
พระครูวิจิตรรัตนวัตร, ดร.

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายกิตติพงษ์ มุสิกพันธ์

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.ก้นตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายสาธร พันภัย

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

ยินดีให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
พ.ศ.๓. ลงชื่อ
(สาธร พันภัย)
ช่วยปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายนภสินธ์ วิชัยโย

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์

(นภสินธ์ วิชัยโย)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดูกรผู้ศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาโครงการ วัด-ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ประสานติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(ว่าที่ ร.ต. ดุลกฤต ผ่องสุวรรณ)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร พ.ค.อ.เสวี รุ่นหนู

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

ยินดีให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
พ.ค.อ.
(เสวี รุ่นหนู)
ผกก.สภ.ม่วงงาม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายไพเจน มากสุวรรณ

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรขัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร มหาฉันทนา สัปโท

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

(พงษ์ธนากร ศรีทอง)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๘๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายนิพนธ์ จุฬามณี

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๘๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายเชิดเกียรติ เมธีลักษณ์

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

(เชิดเกียรติ เมธีลักษณ์)
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายบุญธรรม สุวรรณโณ

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายนิพนธ์ แก้วมณี

ด้วย พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล, ผศ.ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่าจังหวัดสงขลา (FORM OF GEO-POLITICS IN OLD TOWN, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล, ผศ.ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีให้สัมภาษณ์
พล แก้วมณี
(นายนิพนธ์ แก้วมณี)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๓๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระมหาบุญทิพย์ กิตติโสภโณ

ด้วย พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล, ผศ.ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่าจังหวัดสงขลา (FORM OF GEO-POLITICS IN OLD TOWN, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูวาทีธรรมวิภัช, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๒๙๖

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระสมุห์มงคล จกฺกวโร, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๒๖(๒)/ว ๐๒๙๖

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูโกศลธรรถกิจ, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร นายเอกวัฒน์ ตังคะมณี

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(นายเอกวัฒน์ ตังคะมณี)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพรุ

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ดร.สมมาตร แก้วมณี

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

อนุเคราะห์

(นายสมมาตร แก้วมณี)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาพรุ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร นายสุชาติ พรหมสวัสดิ์

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

ยินดีให้ความอนุเคราะห์

(นายสุชาติ พรมสวัสดิ์)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่านบ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๕๖

๓๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร นายสุริยัน ราชผล

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

ยินดีให้ความอนุเคราะห์

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(นายสุริยัน ราชผล)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดขนุน

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๙๖

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูวิจิตรสาธุรส, ดร.

ด้วย พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข (THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูวิจิตรศีลาจาร,ดร. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

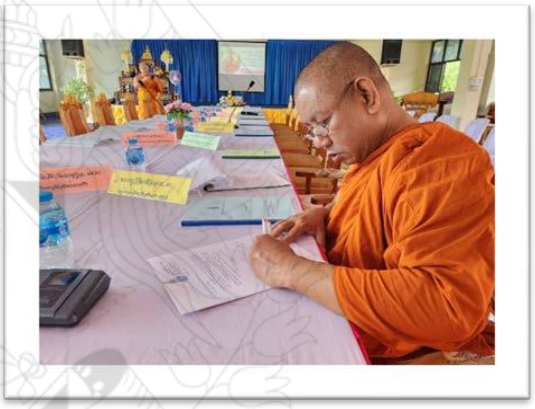
ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายการดำเนินกิจกรรมงานวิจัยดุษฎีนิพนธ์

สัมภาษณ์ พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดร.

เจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา

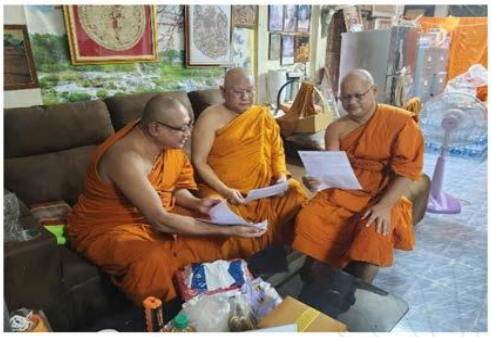
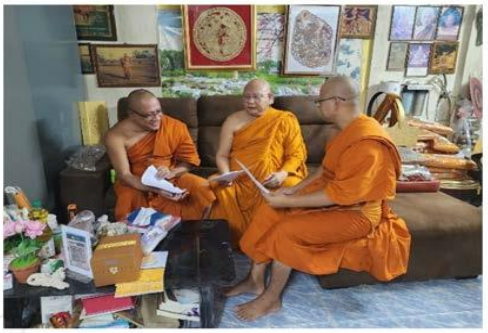
ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ พระครูวาทีธรรมวิภัช, ดร.

เจ้าอาวาสวัดแหลมพ้อ

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรรัตนวัตร, ดร.
เจ้าคณะตำบลจะทิ้งพระ
วัดพิกุล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล, ผศ.ดร.
เจ้าคณะตำบลวัดหัวเขา
ผู้อำนวยการวีทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ นายไพเจน มากสุวรรณ
นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นายเชิดเกียรติ เมธีลักษ์
ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

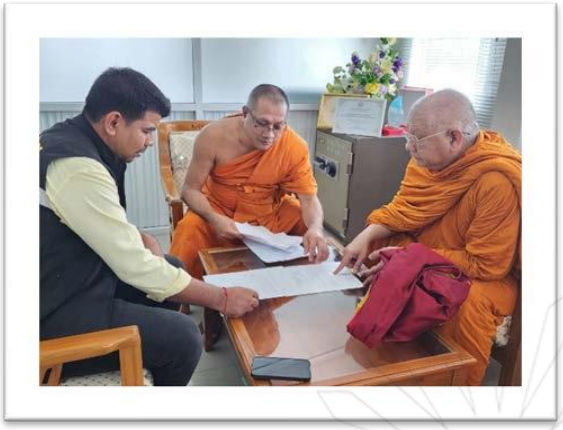

สัมภาษณ์ นางดวงกมล หนูทอง
ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยพุด

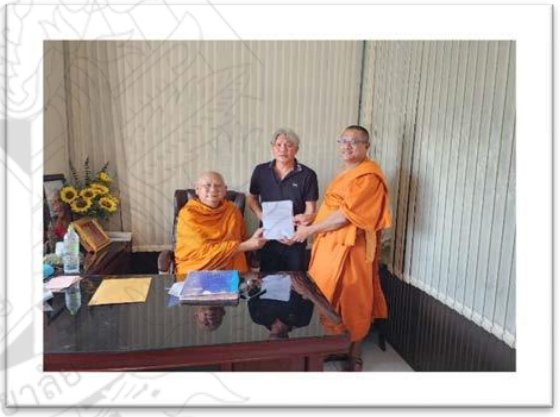

สัมภาษณ์ นางฉันทนา สัปโท
ครูโรงเรียนห้วยพุด

สัมภาษณ์ นายเอกวัฒน์ ตังคะมณี
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าขาด

สัมภาษณ์ นายสุริยัน ราชผล
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดขนุน

สัมภาษณ์ ดร. สมมาตร แก้วมณี
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง

สัมภาษณ์ นายสุชาติ พรหมสวัสดิ์
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทำนบ

สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก เสวี วุ่นหนู
ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรม่วงงาม

สัมภาษณ์ นางสาวฑัยศิกานต์ญา เบนติยานนท์
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปะโอ

สัมภาษณ์ อารีย์ หนูสวัสดิ์
ครูโรงเรียนวัดปะโอ

สัมภาษณ์ นายกริชชัย ภู่ฉุน
นายอำเภอสิงหนคร

สัมภาษณ์ นายสรรเพชญ บุญญามณี
สมาชิกผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ จุฬามณี
ข้าราชการบำนาญ

สัมภาษณ์ พระครูโกศลอรรถกิจ, ดร.
เจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา (ธ)

สัมภาษณ์ พระปลัดวุฒิพร ยติโก
เจ้าคณะตำบลยาง (ธ)
วัดสามกอง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

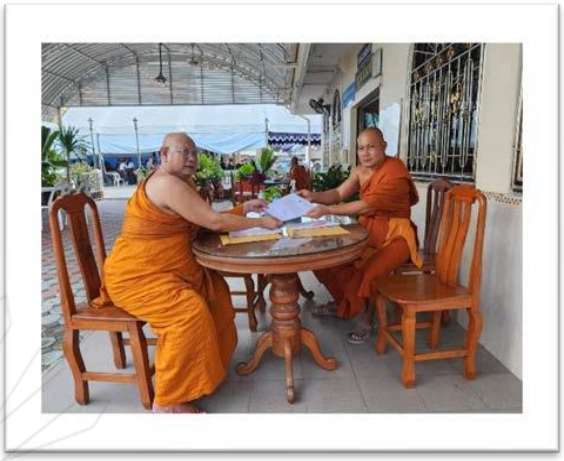

สัมภาษณ์กลุ่มประชาชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

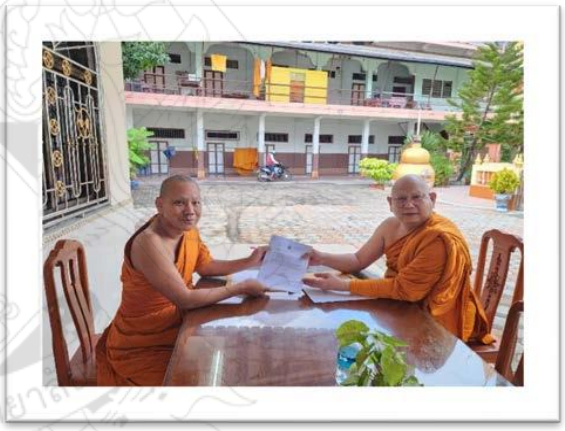

สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ธรรมกิจ
เจ้าคณะตำบลยาง (ธ) เขต 1
วัดแหลมทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

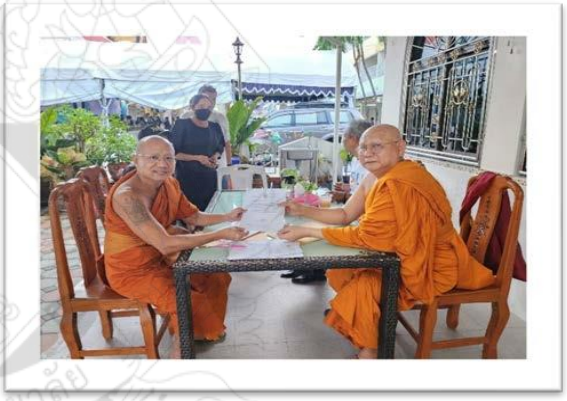

สัมภาษณ์ พระมหาณรงค์ชัย สุวณฺณวโส
เจ้าคณะตำบลยาง (ธ) เขต 3
วัดหัวป้อมใน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

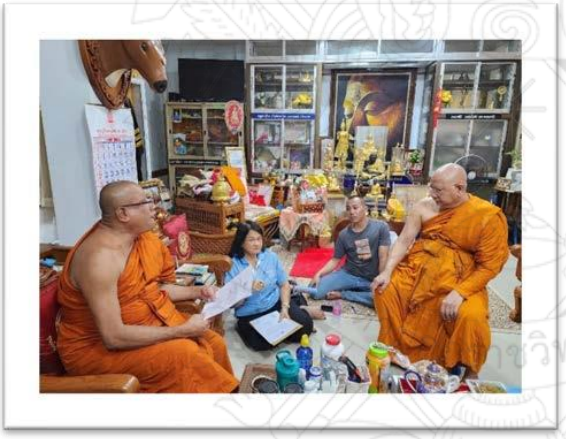

สัมภาษณ์ พระครูสถิตบรรพต
รองเจ้าคณะอำเภอเมือง
วัดเขาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์สุนทร ปญฺญาวฑฺโฒ
เจ้าอาวาสวัดเลียบ
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี ศุภกฤต ผ่องสุวรรณ
ชุมชนหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นางอุบลวรรณ เม่งช่วย
ชุมชนหัวเขา
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นางชญารัตน์ ชูประดิษฐ์
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นายณัฏฐ์กฤติ กฤตธานินพิทักษ์
กรรมการวัดห้วยผุด
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นายอนุสรณ์ กะณะศิริ
กรรมการวัดห้วยผุด
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นายอนุสรณ์ กะณะศิริ
กรรมการวัดแหลมทราย
อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ ร้อยตำรวจโท บุญชีติ ศิริรักษา

กรรมการวัดแหลมทราย

อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นายสิทธิโชค เชิญสวัสดิ์

กรรมการวัดโคกเปี้ยว

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ นายคณิต สุวรรณพิบูลย์

กรรมการวัดสามกอง

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

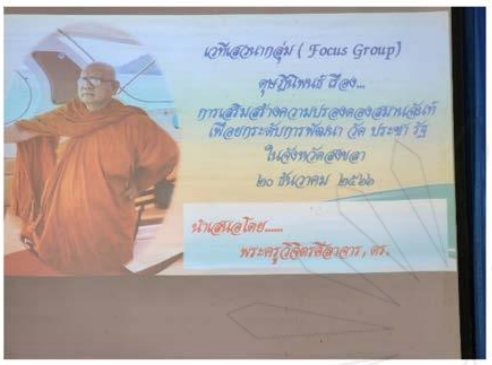

สัมภาษณ์ นายวิรัต หนูแก้ว

ศาสนพิธีกรประจำวัดแหลมทราย

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การเสวนากลุ่ม (Focus Group)

การเสวนากลุ่ม (Focus Group)

การเสวนากลุ่ม (Focus Group)

ภาคผนวก จ
หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๔๓๗/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

TITLE : THE EMPOWERMENT OF RECONCILIATION FOR LIFTING UP DEVELOPMENT OF "WAT PRACHA RATH PROJECT" IN SONGKHLA PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูวิจิตรศีลาจาร

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๖ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๖๐๓/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับการบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

2. โปรดตอบคำถามตามสภาพที่เป็นจริง คำตอบของท่านมีคุณร่ายิ่งต่อการวิจัย เพราะจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การศึกษาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด หากท่านรู้สึกไม่สบายใจสามารถไม่ตอบคำถามได้ ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเป็นข้อมูลในภาพรวมเท่านั้น และจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

พระครูวิจิตรศีลาจาร ดร.
นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล..... ...

ฉายา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน วัด/บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ..... .....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

วันและเวลาที่ให้สัมภาษณ์ วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา..... .น.

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

2.1 ตามทัศนะของท่านสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ในสถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

3.1 ตามทัศนะของท่านปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

4.1 ตามทัศนะของท่านการบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

1) ด้านการรับฟังความคิดเห็น.....

.....

2) ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น.....

.....

3) ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

1) ด้านการรับฟังความคิดเห็น.....

.....

2) ด้านการบูรณาการข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น.....

.....

3) ด้านการจัดทำร่างสัญญาประชาคมความเห็นร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำหรับความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

พระครูวิจิตรศีลาจาร ดร.
นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	:	พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณฺโณ
วัน เดือน ปีเกิด	:	3 สิงหาคม พ.ศ. 2508
ภูมิลำเนา	:	บ้านรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดห้วยพุด เลขที่ 11 หมู่ที่ 2 ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา 90330
การศึกษา	:	ปริญญาตรี สาขาศาสนา ปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ปริญญาเอก สาขาปรัชญาและศาสนา
ประสบการณ์การทำงาน	:	
พ.ศ. 2562 - ปัจจุบัน	:	- ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา - สตูล (ธ) - อาจารย์สอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช - กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2556	:	ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอสิงหนคร (ธ)
พ.ศ. 2547	:	ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอตำบลบ่อยาง (ธ)
พ.ศ. 2542	:	ผู้อำนวยการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์
พ.ศ. 2535	:	กรรมการสอบธรรมสนามหลวง
พ.ศ. 2534	:	ครูสอนจริยธรรม จริธรรมในโรงเรียน
พ.ศ. 2533	:	ครูสอนปริยัติธรรม แผนกธรรม